

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Kuinka Lähde-ryhmän toiminta palvelee vankeuden täytäntöönpanon tavoitteiden saavuttamista

Seikku, Mika

2015 Laurea Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Tikkurila

Kuinka Lähde-ryhmän toiminta palvelee vankeuden
täytäntöönpanon tavoitteiden saavuttamista

Mika Seikku
SRV12KA
Opinnäytetyö
14.4.2015

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila
Rikosseuraamusalan koulutusohjelma

Tiivistelmä

Seikku Mika

Kuinka Lähde-ryhmän toiminta palvelee vankeuden täytäntöönpanon tavoitteiden saavuttamista

Vuosi 2015 Sivumäärä 75

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli selvittää, kuinka Lähde-ryhmän toiminta palvelee vankeuden täytäntöönpanon tavoitteiden saavuttamista. Opinnäytetyössäni haastattelin neljää ryhmään osallistunutta vankia ja tutkin ryhmän vaikuttavuutta uudessa vankeuslaissa määriteltyjä vankeuden täytäntöönpanon tavoitteita vasten. Selvitin ryhmän vaikuttavuutta vankien päihdeongelmien hoidossa tutkimalla ja tarkastelemalla sen sisältöä Rikosseuraamuslaitoksen päihdetyön linjauksien valossa.

Päihdetyö nähdään vankiloissa yhdeksi tärkeimmäksi keinoksi uusintarikollisuuden vähentämisessä, jonka perimmäinen tarkoitus on yksilön yhteiskuntaan sijoittuminen. Jotta päihdeongelmaisen yhteiskuntaan sijoittaminen tapahtuisi siten että tällä olisi vapauduttuaan uusia tapoja kohdata ne ongelmatekijät jotka johtavat päihteiden käyttöön, on vankilassa tarjolla päihdetyötä. Lähde-ryhmän toiminnassa ei keskitytä ensisijaisesti kartoittamaan päihdeongelmaa vankilaan joutumisen syynä. Päihteiden käytön sijaan tutkimukseni keskiössä olevassa Lähde-ryhmässä keskityttiin ensisijaisesti kartoittamaan ne syyt, jotka ovat johtaneet päihteiden käytön tai jonkun muun sosiaalisen ongelman jatkumoon. Tutkimukseni keskiössä oli koko Lähde-ryhmän ryhmäkokonaisuus ja uusien toimintamallien oppiminen.

Opinnäytetyöni on laadullinen, eli kvalitatiivinen tutkimus. Se on haastattelututkimus, jossa aineiston keruu suoritettiin haastatteluilla. Lähde-ryhmän monipuolisen sisällön vuoksi ryhmätoiminta malli sopii hyvin moniongelmaisten päihteiden käyttäjien elämäntilanteen arviointiin. Lähde-ryhmän keskeiseksi vahvuudeksi vankeuden täytäntöönpanon tavoitteiden saavuttamisessa osoittautuu sen monipuolinen sisältö ja kyky vastata yhtä lailla niin motivointi-, kuin vaikutuskeskeiseen kuntoutukseen. Tämän johdosta se on toimintamuodoltaan toimiva ja vankeuden täytäntöönpanon tavoitteita vastaava.

Asiasanat: toimintaohjelmat, sosiaalinen kuntoutus, oppiminen, vaikuttavuus, vankeinhoito

Seikku Mika

The assessment of a rehabilitative group in achieving the objectives of incarceration

Year	2015	Pages	75
------	------	-------	----

The purpose of this thesis was to clarify how the activity of the "Lähde"-group supported the fulfilment of the objectives of the execution of penal sanctions. To achieve this four prisoners were interviewed who had participated in the team. In addition the team's effectiveness of achieving the goals for the execution of imprisonment defined in the new Law of Penal Sanctions were also studied. The effectiveness of the team in regards to treating drug problems was clarified by studying its contents within the Criminal Sanctions Agency's definitions of policy for substance abuse related rehabilitative activities.

The substance abuse-related rehabilitative activities are seen as one of the most important means to lower recidivism, with the ultimate objective being the integration of an individual back into the society. In order for this integration to occur in such a manner that the addict, upon release, would have new habits to confront the problematic factors which lead to substance abuse, rehabilitative activities are available in the correctional facilities. The activity of the "Lähde"-group is not primarily concentrated on identifying the substance problem as a reason for ending up in prison. Instead of substance abuse, the group, studied in this thesis, concentrated primarily upon identifying the reasons which led to the substance abuse or another kind of socially problematic continuum. The "Lähde"-group as a whole was the focus of this study and learning the new models.

This thesis is a qualitative study with the material being based on interviews and experiences of the group members. According to this research the versatility of the "Lähde"-group makes it well suited for the evaluation of the life conditions of multi-problematic substance abusers. The core strength of the "Lähde"-group to achieve the objectives for the execution of the penal sanctions is its diverse content and ability to adapt equally to motivational, as well as impact dependent methods of rehabilitation. These findings show that the group achieved its objectives of executing the penal sanctions with its methods.

Keywords: Programs, social rehabilitation, learning, effectiveness, the prison service

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Rangaistuksen täytäntöönpanon tulkittavuus kohta asteittaista vapauttamista.....	6
2.1	Rangaistuksen täytäntöönpanon asetus ja uusi vankeuslaki.....	7
2.2	Rikosseuraamuslaitoksen strategia ja arvot kohti asteittaista vapauttamista ..	7
2.3	Päihdetyön linjaukset vuosille 2012-2016.....	9
3	Teoreettinen viitekehys.....	10
3.1	Aiemmat tutkimukset	11
3.2	Sosiaalinen kuntoutus ja Green Care -vankilasta vapautumisen tukena	14
3.2.1	Sosiaalinen kuntoutus, vaikuttavuus ja kehittäminen	14
3.2.2	Sosiaalinen kuntoutus uusintarikollisuuden ehkäisyssä	16
3.2.3	Green Care	20
3.2.4	Green Care vankeinhoidossa	22
4	Opinnäytetyöni toimintaympäristön esittely	23
4.1	Keravan vankilan Juuret vapauteen projekti.....	23
4.2	Lähde-ryhmätoiminnan tavoitteet ja sosiaalisen kuntoutuksen työmuodot ...	26
4.3	Lähde-ryhmän arvot	28
4.4	Lähde-ryhmän sisältö.....	30
4.4.1	Lapsuuden aika	33
4.4.2	Nuoruus, vastuun aika	35
4.4.3	Jaksamisen lähteet, tasapainoisuus.....	36
4.4.4	Suuntana tulevaisuus ja siviilielämä	38
5	Tutkimusasetelma	39
5.1	Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset.....	39
5.2	Tutkimusaineisto ja kohderyhmä.....	40
5.3	Tutkimusmenetelmät ja tutkimusprosessi	41
5.4	Teemahaastattelu.....	44
5.5	Eettiset kysymykset ja luotettavuus.....	44
6	Opinnäytetyön tulokset	46
6.1	Ryhmätoiminta vangin rikoksettoman elämäntavan edistäjänä	47
6.2	Ryhmätoiminnan vaikutus rikosten tekemiseen rangaistusaikana	49
6.3	Ryhmätoiminta vangin valmiuksien edistäjänä rikoksettomaan elämään	50
6.4	Ryhmätoiminta vangin elämähallintataitojen edistäjänä	53
6.5	Ryhmätoiminta vangin yhteiskuntaan sijoittumisen edistäjänä	56
6.6	Haastatteluissa esille nousseita kehitystarpeita.....	57
7	Johtopäätökset	60
8	Lähde-ryhmä oppimisen välineenä.....	67

1 Johdanto

Suoritin vuoden 2013 lopulla Laurean rikosseuraamusalan ammattikorkeakoulun kymmenen viikon syventävän työharjoittelun Keravan vankilassa Juuret vapauteen -projektissa. Työharjoitteluni projektissa oli ajankohtainen kahdestakin syystä. Ensimmäiseksi projektissa haettiin ammatilliseen koulutukseen osallistuville vangeille kuntouttavaa ryhmätoimintaa, joka tukisi koulutuspolulla olevien valmiuksia jatkaa opintoja vankilan jälkeen. Selkeän ryhmärungon suunnittelulle ja tämän toteutukselle oli noussut tarve, johon minua pyydettiin. Toiseksi kuntouttavan ryhmätoiminnan kehittäminen toi mahdollisuuden kehittää itseäni uusin tavoittein, sekä hyödyntää kaikkea oppimaani.

Opinnäytetyöni toiminnallisessa keskiössä on Keravan vankilassa toteutettu Lähde-ryhmä toiminnan 16-osainen ryhmäkokonaisuus, jossa luontoavusteiset Green Care -toiminnot kytkettyivät osaksi ryhmätoimintaa. Lähde-ryhmätoiminnan sisällön kehitin yhdessä Juuret vapauteen projektitiimin kanssa. Tämän opinnäytetyön kautta minulle avautui mahdollisuus tutkia itse kehittämäni ryhmätoimintaa, sekä tutkia sen vaikuttavuutta yhtenä rikosseuraamuslaitoksen kuntoutusvälineenä. Tutkimukseni tavoitteena on myös tutkia ryhmän rakenteita opinnäytetyöni kautta siten, että ryhmästä rakentuisi entistä toimivampi, sekä vankeuden täytäntöönpanon tavoitteita paremmin palveleva ryhmäkokonaisuus.

Koska vankilassa tehtävää päihdetyötä ohjaavat erilaiset lait, asetukset ja strategia on näiden avaamisella ja sosiaalisen kuntoutuksen työmuotojen esille tuomisella työssäni suuri merkitys. Sen sijaan että keskittyisin opinnäytetyössäni pelkkää vankilassa tehtävään päihdetyöhön, näen tärkeäksi tuoda esille sen yhteiskunnallista merkitystä osana sosiaalista kuntoutusta. Tämän johdosta rangaistuksen täytäntöönpanon näkökulmat, oppimisen näkökulma, sosiaalinen kuntoutus ja Green Care asettuvat tärkeään rooliin opinnäytetyössäni ja siinä, kuinka Lähde-ryhmän toiminta palvelee vankeuden täytäntöönpanon tavoitteiden saavuttamista.

2 Rangaistuksen täytäntöönpanon tulkittavuus kohta asteittaista vapauttamista.

Tässä luvussa esitellään ensin vankeuslain (767/2005: 29) kautta Rangaistuksen täytäntöönpanon asetusten tavoitteet. Sen jälkeen avataan Rikosseuraamuslaitoksen strategian 2011-2020 kautta keinoja, joilla Rikosseuraamuslaitos pyrkii vaikuttamaan uusintarikollisuusriskien vähentämiseen. Kolmantena esitellään Rikosseuraamuslaitoksen julkaisu Päihdetyön linjaukset vuosille 2012-2016. Näiden linjausten tarkoitus on vankeusajan suunnitelman edetessä, sekä päihde- ja muun valvonnan tuella lisätä asteittain vapautuvan omaa vastuuta omasta vapautumisprosessistaan (Rikosseuraamuslaitoksen strategia 2011-2020: 22).

2.1 Rangaistuksen täytäntöönpanon asetus ja uusi vankeuslaki.

Uuden vankeuslain 3 §:n mukaan vankeuden täytäntöönpanon tavoitteena on lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan sekä estää rikosten tekeminen rangaistusaikana. Vankeuden täytäntöönpanon sisältönä on vapauden menetys tai sen rajoittaminen. Vankeuden täytäntöönpano ei saa aiheuttaa vangin oikeuksiin eikä olosuhteisiin muita rajoituksia kuin niitä, joista säädetään lailla tai jotka välttämättä seuraavat itse rangaistuksesta. Vankeus on lain mukaan pantava täytäntöön siten, että täytäntöönpano on turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille. Vankeuden täytäntöönpanosta vastaavien viranomaisten on huolehdittava siitä, ettei vankeuden aikana kukaan oikeudettomasti puutu vangin henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Vankilan olot on järjestettävä niin pitkälle kuin mahdollista vastaamaan yhteiskunnassa vallitsevia elinoloja. Vangin mahdollisuuksia ylläpitää terveyttään ja toimintakykyään on tuettava. Vapaudenmenetyksestä aiheutuvia haittoja on vankeuslain mukaan pyrittävä ehkäisemään. (767/2005: 3§).

Hallituksen esitys eduskunnalle vankeutta ja tutkintavankeutta koskevan lainsäädännön muuttamiseksi (HE 45/2014 vp.) jäi muutoksien osalta aika lailla tyhjäksi koskien täytäntöönpanon käytäntöön liittyviä yksityiskohtia. Kuten edellä avatussa vankeuslain täytäntöönpanon tavoitteissa (767/2005: 2§), ei myöskään uudessa esityksessä ole viitattu toimintoihin joilla esityksen täytäntöönpanon tavoitteet tulisi suorittaa. Tässä suhteessa ainoastaan kantaa otettiin Vankeuden täytäntöönpanon organisointiin, jossa ehdotukseen kirjattiin että tuomioiden täytäntöönpanosta vastaa Valtakunnallinen täytäntöönpanoyksikkö (HE 45/2014 vp: 1§).

2.2 Rikosseuraamuslaitoksen strategia ja arvot kohti asteittaista vapauttamista

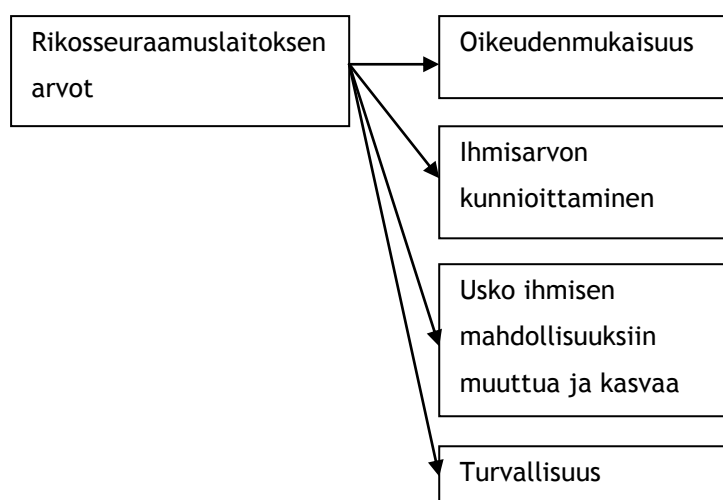
Lainsäädännöllinen perusta muodostaa tutkimuksen normatiivisen näkökulman. Normatiivinen viitekehys kytkeytyy Rikosseuraamuslaitoksen strategiaan 2011-2020, jossa vankeuslain keskeinen tavoite on uusintarikollisuuden vähentäminen edistämällä vangin elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan. Vangin yhteiskuntaan kiinnittäminen tulee tapahtua mm. vapauttamisvaiheen tukitoimien laajentamisella. Rangaistuksen edetessä pyritään suunnitelmallisesti vähentämään valvonnan intensiivisyyttä ja lisäämään tuomitun omaa vastuuta, jota tuetaan päihde- ja muulla valvonnalla. Vapauttamisvaiheen tukitoimia laajennetaan ja valvotun koevapauden käyttöä lisätään. Asteittaisella vapauttamisella on tarkoitus edistetään tuomitun hallittua paluuta yhteiskuntaan. Valvonnan intensiivisyyttä on tarkoitus vähentää suunnitelman edetessä, sekä päihde- ja muun valvonnan tuella lisätä

asteittain vapautuvan omaa henkilökohtaista vastuuta omasta vapautumisprosessistaan (Rikosseuraamuslaitoksen strategia 2011-2020: 22).

Nykyisen voimassa olevan strategian keskeisenä tavoitteena on valmiuksien lisääminen rikoksettomaan elämäntapaan ja yhteiskuntaan sijoittumisen edistäminen jotka luovat edellytykset rikosurien katkaisemiseen. Toimintoja kehitettäessä lähtökohtana on yhteiskuntaan kiinnittymisen edistäminen. Rangaistusten täytäntöönpano perustuu yksilöllisiin suunnitelmiin ja tuomitun etenemistä täytäntöönpanoprosessissa edistetään vaikuttamalla suunnitelmallisesti hänen valmiuksiinsa rikoksettomaan elämään. Muutostyöskentely edellyttää, että tuomitun motivaatiota ja omaa toimivuutta vahvistetaan. (Rikosseuraamuslaitoksen strategia 2011-2020: 10).

Hyvinvointivaltion kriminaalipolitiikka, Kriminaalipoliittinen toimintaohjelma vuosille 2007-2011 määritteli rikoksen uusimisen moniulotteiseksi kysymykseksi. Tämän mukaan tyypillisesti rikosaktiivisuus vähenee iän karttuessa (Hyvinvointivaltion kriminaalipolitiikka, Kriminaalipoliittinen toimintaohjelma vuosille 2007-2011: 25-26).

Rikosseuraamuslaitoksen arvoihin sitoutuminen merkitsee täytäntöönpanon toteuttamista siten, että se tukee tuomitun yksilöllistä kasvua ja kehitystä sekä hänen pyrkimystään rikoksettomaan elämään. Yksilöllisen kasvun- ja rikoksettoman elämäntavan oppiminen ovat myös Lähde-ryhmän toiminnan tavoitteena. Uusia toimintamalleja haetaan ja lainsäädäntö antaa tähän mahdollisuuden ja siihen suuntaan ohjaakin. Näiden arvojen tulee Rikosseuraamuslaitoksen ja oikeusministeriön strategisten linjausten mukaan toteutua seuraamusten täytäntöönpanossa (Hyvinvointivaltion kriminaalipolitiikka 2007).

Kaavio 1. Rikosseuraamuslaitoksen arvot (Rikosseuraamuslaitoksen strategia 2011-2020: 5).

Tuomittujen mahdollisuuksia saada tarvitsemiaan terveydenhuolto-, päihde- ja sosiaalipalveluja sekä mahdollisuuksia osallistua kuntouttaviin ja elämänhallintaa tukeviin ohjelmiin, koulutukseen ja työhön parannetaan. Toiminnan ja hoidon jatkuvuus rangaistuksen jälkeen turvataan. Tuomitun yhteydenpitoa yhteiskunnan palveluverkostoon, sosiaalisiin verkostoihin, perheeseen ja lapsiin tuetaan (Rikosseuraamuslaitoksen strategia 2011-2020: 10).

Valvonnan intensiivisyyttä on tarkoitus vähentää suunnitelman edetessä, sekä päihde- ja muun valvonnan tuella lisätä asteittain vapautuvan *omaa vastuuta omasta vapautumisprosessistaan* (Rikosseuraamuslaitoksen strategia 2011-2020: 22). Rangaistusajan suunnitelma luo vankeusrangaistukselle punaisen langan. Täytäntöönpanon edetessä vapautuvan vastuu omasta vapautumisprosessistaan kasvaa.

2.3 Päihdetyön linjaukset vuosille 2012-2016

Rikosseuraamuslaitos näkee päihdetyölle tekemässään linjauksessa, että osa tavoitteista on pitkän tähtäimen tavoitteita, joiden toteuttamiseksi aletaan luoda edellytyksiä. Tällaisia ovat etenkin tavoitteet, jotka edellyttävät muutoksia lainsäädäntöön, rakenteisiin tai resursseihin (Päihdetyön linjaukset vuosille 2012-2016: 51). Yhtenä ongelmana työryhmä nostaa esille, ettei avolaitoksissa hyödynnetä lähiseudun päihdepalveluja. Suljetuissa laitoksissa ongelmana nähdään Rikosseuraamusalalla käytettävät ohjelmat, jotka eivät ole olleet ohjelmien hyväksymismenetelmissä. Tässä tapauksessa päihdekuntoutuksen laadunvarmistukseen ei ole kiinnitetty työryhmän mukaan riittävästi huomiota ja Rikosseuraamusalan järjestämä päihdekuntoutus ei pääse perustumaan akkreditoituihin ohjelmiin (Päihdetyön linjaukset vuosille 2012-2014: 48).

Päihdekuntoutuksen laatu ja vaikuttavuus osion nykytilassa nähdään suurella osalla vangeista olevan päihdeongelma. Silti päihdekuntoutusohjelmiin on Päihdetyön linjauksen mukaan osallistunut hyvin pieni joukko vangeista. Työryhmä näkee, että ohjelmatarjonta on jakautunut epätasaisesti eikä vaikuttavuusohjelmia ole riittävästi tarjolla. Tulevaisuusvisio osiossa ratkaisuksi työryhmä katsoo päihdekuntoutuksen tarpeessa olevien vankien systemaattisen ohjauksen heille soveltuvaan ja heille tarpeelliseen kuntoutukseen. Tällöin vankiloissa on myös tasaisesti sekä motivointi- että vaikuttavuusohjelmia. Työryhmä katsoo päihdekuntoutuksen olevan tulevaisuudessa kannustavaa. Kuntoutuksessa hyödynnetään teknologian tuomat mahdollisuudet kuten videon / kuvapuhelimen välityksellä tapahtuva kuntoutus, verkko-oppimisalustat ja puhelinavusteinen interventio. (Päihdetyön linjaukset vuosille 2012-2016: 48).

Vertaisryhmätoiminta ja kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen nähtiin linjauksessa tärkeäksi. Tulevaisuudessa kaikissa suljetuissa laitoksissa tulee olla vertaisryhmätoimintaa. Avolaitoksissa ja yhdyskuntaseuraamuksissa asiakkaat ohjataan osallistumaan näihin aktiivisesti. Palveluiden kehittämissä kokemusasiantuntijuudella on yhä suurempi merkitys (Päihdetyön linjaukset vuosille 2012-2016: 47).

Henkilökunnan omassa osaamisessa ohjelmatoiminnon kanssa tehtävä työ näkyy siten, että tällä on taito ja osaaminen ohjata ryhmiä-, yksilökeskusteluja ja tukea vankia tämän motivoimisessa. Tulevaisuudessa henkilökunta on koulutettu motivoivaan haastatteluun ja osallistuu motivointityöhön (Päihdetyön linjaukset vuosille 2012-2016: 38).

Päihdetyön linjaukset vuosille 2012-2016 määrittelee Rikosseuraamuslaitoksen arvona turvallisuuden siten, että sen toiminnallinen turvallisuus perustuu yhdyskuntaseuraamusasiakkaan ja vangin tuntemukseen sekä keskinäiseen vuorovaikutukseen. Tehokas päihdekontrolli tukee päihteettömyyttä ja luo edellytykset turvalliselle ja vaikuttavalle toiminnalle rangaistuksen täytäntöönpanon aikana. Koska suuri osa rikoksista tehdään päihtyneenä, rikosseuraamusalalla kohdataan paljon päihteiden kanssa ongelmiin joutuneita ihmisiä. Näin ollen vankilassa tehtävällä päihdetyöllä on suuri merkitys vaikuttaa rikoksia vähentävästi ja siten parantaa yhteiskunnan turvallisuutta. (Päihdetyön linjaukset vuosille 2012-2016: 6).

Laki velvoittaa täytäntöönpanoyksikön vastaamaan täytäntöönpanosta ja päihdetyön linjaukset asettavat täytäntöönpanolle sisältövaatimukset koskien päihdetyötä. Päihdetyön keskeiset tavoitteet ja kehittämishaasteet vuosina 2012-2016 arvioinnin-, motivointityön- ja palveluohjauksen kehittämisen osalta nähtiin kohdistuvan koko henkilökunnan tekemään pitkäjänteiseksi nimettyyn työhön (Päihdetyön linjaukset vuosille 2012-2016: 35). Tässä Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstö ohjaa asiakasta tarkoituksen mukaisesti päihdepalveluihin. Rikosseuraamusalan oman ohjelmatarjonnan nähtiin perustuvan tulevaisuudessa vain akkreditoituihin ohjelmiin.

3 Teoreettinen viitekehys

Opinnäytetyöni teoreettinen viitekehys koostuu aiemmista tutkimuksista joiden keskiössä on sosiaalisen kuntoutuksen työmuodot, psykososiaalisen työn tavoitteet ja teoria, aikuissosiaalityö, kuntoutuksen sosiaalinen näkökulma, sekä vankilassa tehtävä psykososiaalinen työ ja päihdetyö. Lisäksi teoreettiseen viitekehykseen on sisällytetty Green Care -malli ja siihen kuuluvat sisällölliset teemat.

3.1 Aiemmat tutkimukset

Kuntoutus, vaikuttavuus ja sosiaalinen julkaisussa Teemu Rantanen (2009) suuntaa katseensa Suomalaiseen yhteiskuntaan, jonka hän näkee muuttuneen monella tapaa viimeisten vuosien aikana. Samalla myös rikollisuus on muuttanut muotoaan. Haasteita Rantasen (2009) mukaan luo muun muassa monikulttuurisuus, rikosentekijöiden laajamittaiset päihdeongelmat sekä erilaiset psyykkiseen ja sosiaaliseen selviytymiseen liittyvät tekijät (Rantanen 2009: 7). Rantasen mukaan sosiaalisesta kuntoutuksesta puhuttaessa korostuvat tietyt kuntouttavan toiminnan piirteet joita ovat tavoitteen määrittelyn haasteellisuus, vuorovaikutuksen merkitys, kontekstuaalisuus ja reflektiivinen ammatillisuus (Rantanen 2009: 111-114). Rantanen (2009) mukaan tämän hetken rikosseuraamusalan työn kehittämässä korostuu vaikuttavuus. Vaikuttavuutta peräänkuulutetaan Rikosseuraamusalan kuntouttavien projektien, sekä turvallisuuteen painottuvien kehittämistoimintojen lisäksi ohjelmatoimintojen kehittämistoimintojen yhteydessä (Rantanen 2009: 116). Suomalaisen ohjelmatyön lähtökohdaksi on asetettu tieteellisten tutkimusten kautta saatu näyttö ohjelman vaikuttavuudesta sekä se, että ohjelman taustalla on teoriamalli, joka useimmiten on kognitiivis-behavioraalinen (Rantanen 2009: 109).

Marja Collan ja Teemu Rantanen (2009) *Kuntouttavasta osastotoiminnasta siviiliin suuntaavaan työhön, näkökulmia Keravan vankilan WOP (Work Out Project) - projektin prosessiin* tutkimuksen keskiössä oli vankilassa toteutettava päihdehoito-ohjelma. Kuntouttavan työn päämääränä tässä WOP- projektissa oli asiakkaan kokonaisvaltaisen kuntoutumisen tukeminen, rikoskierteen katkaisu ja asiakkaan motivointi koulutukseen ja työhön. Nuoren rikosentekijöiden elämänhallinnan ongelmakenttä nähtiin tutkimuksessa kytkeytyvän kiinteästi päihdeongelmaan, jonka johdosta WOP-projektin aikana kerättyjen asiakasaineistojen perusteella päihdekuntoutus oli keskeisin projektin toimintamuoto (Collan ja Rantanen 2009: 96). Keravan vankilan vapautuvan WOP-projektin tarkoituksena oli hakea ratkaisuja nuorten vankien syrjäytymisuhkaan ja puutteellisiin elämänhallintataitoihin suunnitelmallisella ja tavoitteellisella työskentelyllä vankilassa sekä siviilissä. Tavoitteeksi tässä kuntoutusmalli projektissa määriteltiin osallistuvien elämänhallinnan ja tavoitteellisen orientaation vahvistaminen (Collan ja Rantanen 2009: 76, 83). Tietoa ja kokemusta projektista tuotti ohjausryhmän jäsenten ja työntekijöiden lisäksi projektissa työharjoittelua suorittaneet opiskelijat opinnäytetöiden ja erilaisten oppimistehtävien kautta (Collan ja Rantanen 2009: 95).

Jouni Tourunen (2009) tutkimus *Epäilyksen polttopisteessä* kuvaa mitä tapahtuu, kun vankilan sisään yhdeksi sen osastoksi sijoitetaan huumeongelmaisten vankien kuntoutusohjelma. Tutkimuksessa on seurattu osallistuvan havainnoinnin menetelmällä kuntoutusosaston toimintaa aina sen työryhmän kokouksista hoitoryhmiin. Tutkimuksessa haastateltiin

vankilahenkilökuntaa ja vankeja. Tutkimus on ensimmäinen päihdekuntoutukseen vankilassa kohdistuva väitöstutkimus Suomessa. Tutkimuksen kohteena on terapeuttiseen yhteisöhoitomalliin perustuva ohjelma. Vastaavaa tutkimusta ei ole Suomessa aikaisemmin sijoitettu vankilaan, tai rangaistusjärjestelmän sisäpuolelle. Tutkimusasetelma tuottaa opinnäytetyössäni tietoa päihdekuntoutuksen asemasta vankilassa, sekä teoreettista hahmotusta ryhmätoiminnan tutkimisen pohjaksi. Tourusen (2000) tutkimus vahvistaa myös päihdeongelmaisten vankien kuntoutusmahdollisuuksien kehittämistyön merkitystä vankeinhoidon osana (Tourunen 2000: 24-25).

Rikosseuraamuslaitoksen julkaisussa *Sosiaalityö ja sosiaalinen tuki rikosseuraamusalalla* (Lindeborg ym. 2014) Sosiaalityö nähdään rangaistusteoreettisessa ajattelussa sosiaalisena toimintana, jolla pyritään vaikuttamaan yksilön ja hänen ympäristönsä väliseen vuorovaikutukseen sekä sen haasteisiin ja ongelmakohtiin. Sosiaalityö tieteenalana ja teoreettisesti tarkasteltuna pyrkii muun muassa teoretisoimaan ja käsitteellistämään niitä ilmiöitä, joita sosiaalityön tekemiseen liittyy (Lindeborg ym. 2014: 73). Tarkastellessa sosiaalityötä osana rikosseuraamusalaa, sitä kannattaa lähestyä aikuissosiaalityön käsitteen kautta. Aikuissosiaalityö on täysi-ikäisten asiakkaiden elämäntilanteita vaikeuttavien tekijöiden tasapainottavaa ja poistavaa työtä. Aikuissosiaalityötä voi kuvata ongelmanratkaisuprosessiksi poikkeuksellisissa elämäntilanteissa ja sillä on inhimilliseen hyvinvointiin tähtäävä pyrkimys (Linderborg ym. 2014: 74-75). Kuntouttavien ohjelmien tutkimuksen osalta suomalainen vaikuttavuustutkimus on rajautunut lähinnä rikosseuraamuslaitoksen omaan tutkimustoimintaan ja muutamiin ohjelmiin. Cognitive -skills (tunnetaan myös nimellä Reasoning and Rehabilitation ®)-ohjelma on Kanadassa rikoksentehtäjäille kehitetty on ajattelu- ja ongelmanratkaisutaitojen yleisohjelma. Cognitive -Skills otettiin käyttöön vankiloissa 1997. Ohjelma on lisensoitu ja se on kansainvälisesti hyvin laajasti tunnettu. Rikosseuraamuslaitoksella toteutettavan Cognitive -Skills -ohjelman vaikuttavuutta on tutkittu vertaamalla ohjelman läpikäyneiden, sen keskeyttäneiden sekä verrokkiryhmän uusintarikollisuutta. Tulokset osoittavat ohjelman vaikuttavuuden, joskin vaikutus näkyy ensi ja toista verta vankilasta vapautuvilla mutta ei urautuneilla vangeilla (Linderborg ym. 2014: 126). Rikosseuraamusalan ohjelmien vaikutuksen ajatellaan liittyvän Linderborg ym. (2014) mukaan menetelmään, ei niinkään sen tietynlaiseen toteutukseen. Variaatioita erilaisten toteuttajien välillä on ohjelmatoiminnassa pyritty minimoimaan ohjelmien selkeän strukturoinnin ja ohjelman toteuttajien koulutusten kautta. Tutkimusta missä määrin ohjelman toteuttajalla on merkitystä ohjelman vaikutuksen syntymiseen ei ole tehty samaan tapaan kuin esimerkiksi suomalaisessa päihdetyön tutkimuksessa (Linderborg ym. 2014: 127).

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen tutkimus *Kartoittava kirjallisuuskatsaus sosiaalisen kuntoutuksen työmuodoista ja niiden vaikutuksista* (Hinkka ym. 2006) painottaa asiakkaan vapaaehtoisuuden tärkeydestä sosiaalisessa kuntoutuksessa. Tässä

asiakkaan sitouttaminen ja motivaatio nousee esille yhtenä kuntoutuksen toimivuuteen vaikuttavana hyvin tärkeänä tekijänä. (Hinkka ym. 2006: 27). Koska niin asiakkaan kuin työntekijän tunteet ja suhtautuminen ovat läsnä asiakastyössä, vaikuttavat asiakkaan sitouttamiseen ja motivaatioon työntekijän henkilökohtaiset kyvyt olla läsnä asiakaskeskustelujen kautta tämän arjessa. Tutkimuksessa työntekijän suhtautuminen ja persoona ovat asiakastyön toimivuuden kannalta keskeinen asia. (Hinkka ym. 2006: 26-27).

Anja Jokinen ja Kirsi Juhila (2008) ovat tutkineet aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön areenoita kirjoittamassaan teoksessa *Sosiaalityö aikuisten parissa*. Kirjoittajat käsittelevät yhteiskunnassa tehtävää aikuissosiaalityötä seitsemästä eri näkökulmasta käsin, joista yksi näkökulma suuntautuu kriminaalihuoltoon (nykyään yhdyskuntaseuraamus) ja vankeinhoitotyöhön (Jokinen ja Juhila 2008: 30-31). Jokainen eri näkökulma pitää sisällään erilaisen kontekstin ja samallaan myös siihen kuuluvan metodisuuden. Jokainen eri toimintaympäristö pitää sisällään siis joukon erilaisia menetelmiä, joita käytetään yhteisesti koko aikuissosiaalityön alalla. Näin ollen aikuissosiaalityö perustuu ketjun lailla vahvasti sen tekijän moniammatilliseen työhön, jossa Sosiaalityöntekijöillä on rooli ketjun joka vaiheessa. Se näyttäytyy sosiaalisen tilanearvioinnin tekijöinä ja kuntouttavan sosiaalityön osajoina. Kunnissa päihdepalvelut jaetaan usean muun palvelun tapaan peruspalveluihin ja erikoistuneisiin palveluihin. Tavoitteena on ylhäältä katkaista hoitoketju jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, mutta toisaalta tarjota intensiivisempää hoitoa asiakkaan sitä tarvitessa. Kunnat käyttävät sen omia tai ostopalveluina hankittavia päihdehoitopalveluita (Jokinen ja Juhila 2008: 28-31). Aikuisten parissa tehtävän sosiaalisen kuntoutuksen päämääränä on vastata syrjäytymisen ja elämänhallinnan vaikeuksiin (Jokinen ja Juhila 2008: 22).

Green Care -terveyttä ja hyvinvointia maatilalta tutkimuksessa (Yli-Viikari ym. 2009) Green Care sosiaalinen innovaatio ilmenee kolmena eri kansainvälisenä suuntauksena. Näistä ensimmäinen eli kuntouttava työtoiminta sijoittuu maatilalle, jossa kuntoutuksessa hyödynnetään maataloustyötä ja sen työympäristöä. Toimintamalleja ovat eläinten hoito, maatilatyöskentely, sekä sinne soveltuvien eri aktiviteettien hyödyntäminen kuten pelkästään luonnossa liikkuminen. Toinen Green Care -toiminnan suuntaus keskittyy terapeuttiseen toimintaan. Tässä hyödynnetään kasveja, puutarhaa ja maisemointia. Puutarhaterapia on kehitetty eteenkin sairaaloihin, hoitokoteihin ja koulutukseen. Tutkimuksessa tuodaan esille, että sitä toteutetaan myös kouluissa, maatiloilla, sairaaloissa, sekä vankiloissa ja terapeuttisissa yhteisöissä. Kolmas Green Care suuntaus kohdentuu tutkimuksen mukaan kuntoutustyössä kotieläimien pariin. Tutkimuksessa puhutaan kuntoutustyön yhteydessä eläinavusteisesta terapiasta. Tässä on keskiössä asiakkaan kuntoutus tai tämän hyvinvoinnin kohentuminen. (Yli-Viikari ym. 2009: 10,11).

Varpu Karjalainen ja Ilpo Vilkkumaa (2004) *Kuntoutus kanssamme, ihmisen toimijuuden tukeminen* määrittelee sosiaalisen kolmeksi tasoksi Sosiaalinen toisia ihmisiä koskevana havaintoina, mielikuvina ja vaikutuksina, Sosiaalinen toisen ihmisen konkreettisena läsnäolona, Sosiaalinen yhdessä tekemisenä. Sosiaaliseen kuntoutukseen pääsee kiinni korostamalla yhdessä toimimisen aluetta ja niitä tekoja, joita ihminen ei voi tehdä yksin. Tämän johdosta yhdessä toimiminen nähdään sosiaalisena tapahtumana, joka kuntouttaa (Karjalainen ja Vilkkumaa 2004: 27-38). Karjalaisen ja Vilkkumaan (2004) mukaan ihmisen fyysisiä osia voidaan kuntouttaa luonnontieteellisin perustein, mutta kun toimintaan liitetään se mihin niitä tarvitaan ihmisten keskinäisissä vuorovaikutuksessa ja arkielämässä, kuntoutuksesta tulee vasta sosiaalinen (Karjalainen ym. 2004: 30). Sosiaalisen kuntoutuksen tärkein tavoite ei tule olla määrärahojen lisäämiseen, tai jonkun ohjelmatoiminnan taloudelliseen hyötyyn tähtäävä kuntoutustyö. Ei myöskään korjata lainsäädännön ja palvelujärjestelmän aiheuttamia ongelmia (Karjalainen ym. 2004: 36).

Merja Tourula ja Anja Rautio (2013) *Terveyttä luonnosta* tutkimuksessa tuodaan esille terveyttä ja hyvinvointia edistävät luonnon ominaisuudet, luonnon yhteys fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen, sekä sosiaaliseen hyvinvointiin. Tutkimuksessa todetaan luonnon ylläpitävän ja edistävän psyykkistä hyvinvointia kokonaisvaltaisesti. Tässä kokonaisuudessa luonto elvyttää, parantaa mielialaa ja tuo ihmiselle elinvoimaisuutta. Luonnossa liikkumisen todetaan vahvistavan luontoympäristön psyykkistä terveyttä edistäviä vaikutuksia. Tutkimuksen mukaan asuinympäristön vihreys vaikuttaa enemmän ihmisen psyykkiseen kuin fyysiseen terveyteen. Hyvällä itsetunnolla on yhteyttä terveyteen, terveellisiin elämäntapoihin ja vähäisempään itsemurhariskiin. Tutkimuksessa luonto ylläpitää ja edistää psyykkistä hyvinvointia kokonaisvaltaisesti. Luonto elvyttää, parantaa mielialaa ja elinvoimaisuutta. Luontoliikunnalla todetaan olevan luontoympäristön psyykkistä terveyttä edistäviä vaikutuksia (Tourula ja Rautio 2013: 27-34).

3.2 Sosiaalinen kuntoutus ja Green Care -vankilasta vapautumisen tukena

Tämän luvun ensimmäisessä kohdassa kerrotaan sosiaalisen kuntoutuksen vaikuttavuudesta ja kehittämisestä. Seuraavassa kerrotaan sosiaalisen kuntoutuksen työmuodoista, sekä psykososiaalisesta kuntoutuksesta sen osana. Kolmannessa kohdassa käsitellään Green Care -interventiota. Neljännessä kohdassa käsitellään Green Care -interventiota vankeinhoidossa.

3.2.1 Sosiaalinen kuntoutus, vaikuttavuus ja kehittäminen

Kuntoutus, vaikuttavuus ja kehittäminen. Näkökulmia rikosseuraamusalan työn kehittämiseen Rantanen (2009) asettaa Rikosseuraamusalan kuntouttavan toiminnan keskeiseksi tavoitteeksi sellaisten kuntouttavien toimintojen kehittämisen, jotka vähentäisivät uusintarikollisuutta.

Uusintarikollisuuden vähentämisen välineiksi Rantanen (2009) näkee sellaisten työmenetelmien käytön, joiden vaikuttavuudesta on luotettavaa tutkimusnäyttöä (Rantanen 2009: 107, 109). Sosiaalinen kuntoutus on Rikosseuraamusalalla keskeisessä asemassa uusintarikollisuuden vähentämiseen painottuvassa työssä. Parhaiten vaikuttaviksi ovat osoittautuneet ne ohjelmat ja palvelut, jotka perustuvat selkeälle ja jäsennetylle mallille rikollisuuden ja rikosten syistä. Rantanen (2009) perään kuuluttaa erityisesti kognitiivis-behavioraaliset mallia, joka on osoittautunut myös Tourusen (2000) tutkimuksen mukaan vaikuttavaksi (Rantanen 2009: 110, Tourunen 2000: 24).

Linderborgin ym. (2014) mukaan rikosseuraamusalan ohjelmatoiminta on tukeutunut pääosin psykologiatieteen tutkimuksiin ja menetelmiin, joissa kognitiivis-behavioraalisella suuntauksella on perinteisesti ollut vahva asema (Linderborg ym. 2014: 126). Rantasen (2009) mukaan sosiaalisella kuntoutuksella on keskeinen sija rikosseuraamusalalla, koska sosiaalinen näkökulma eroaa monien kuntouttavien ohjelmien taustalla olevasta kognitiivis-behavioraalisesta lähtökohdasta. Sosiaalinen näkökulman on laajempi, yksilöllisen tilanteen huomioiva ja vaikeammin standardoitavissa oleva (Rantanen 2009: 110).

Rikoksenteijä voi työntekijän kanssa käymässään keskustelussa rakentaa erilaisia todellisuuskäsityksiä. Näissä asiakkaan suhde rikokseen ja oma toimijuus voi näyttäytyä eri tavoin. Rikoksenteijä voi kuvata itseään passiivisena ajautujana, ”herätyksen” kokeneena kehittyvänä minänä, aktiivisena toimijana tai juridisen pelin näkökulmasta. Parhaimmillaan tällainen keskustelu voi toimia myös muutoksen välineenä. (Rantanen 2009: 113). Karjalaisen ja Vilkkumaan (2009) mukaan sosiaalisen kuntoutuksen näkökulma pakottaa ottamaan kantaa siihen, mitkä ovat tämän elämäntilanteeseen, menneeseen ja tulevaan vaikuttavat tekijät. Sosiaalisen perimän olettaisuus näkyy selvemmin syrjäytymisvaarassa olevien kuntoutuksen korostuksissa. Näissä mahdollisuuksien tarjontaan ei enää uskota ylisukupolvisen vaikutuksen johdosta (Karjalainen ja Vilkkumaa 2004: 32).

Rantanen (2009) korostaa päihdeongelman sanallista merkitystä, jota yhteiskunnallisesti tulkitaan väärin sairauskäsitteenä. Sanalla ”sosiaalinen” voidaan viitata mihin tahansa ilmiöön, joka kytkeytyy ihmisten välisiin suhteisiin (Rantanen 2009: 110). Sosiaalipsykologisten selitysten tasoja Rantanen (2009) tulkitsee siten, että sosiaalinen näkökulma voi kohdentua yksilön sosiaalisiin kognitioihin, ihmisten välisiin suhteisiin, ryhmäprosesseihin tai ryhmien välisiin suhteisiin ja eroihin. Rantasen (2009) tutkimuksessa sosiaalinen kuntoutus on perinteisesti ymmärretty kahdella eri tavalla, joissa sitä on pidetty yhtenä kuntoutuksen lajina ja siten rinnasteisena lääkinällisen, kasvatuksellisen ja ammatillisen kuntoutuksen kanssa. Sosiaalinen voi liittyä ensinnäkin toisia ihmisiä koskeviin havaintoihin, mielikuviin ja vaikutuksiin. Toisaalta sosiaalinen voi tarkoittaa toisten ihmisten konkreettista läsnäoloa. Sosiaalinen voi liittyä myös yhdessä tekemiseen (Rantanen 2009: 110-112).

Sosiaalisen läsnäolon kuuluu vahvasti tukien mukana läsnäolo. Tämä näkyy eteenkin kuntoutumistarpeessa, johon kuuluu sosiaalisen läsnäolon piirre. Tärkeimmät muodot löytyvät vertaiskokemuksen ja ohjauksen alueelta. Yksi inhimillisen vuorovaikutuksen muodoista on kosketus, joka voi tapahtua monella eri sosiaalisella tasolla (Karjalainen ja Vilkkumaa 2004: 33-34).

Rantasen (2009) tutkimuksen mukaan valtaosa vangeista on päihdeongelmaisia. Tämän johdosta suurin osa vankiloiden kuntouttavasta toiminnasta on päihdekuntoutusta. Vankiloissa toteutettavien kuntouttavien ohjelmien lähtökohta on usein kognitiivisbehavioraalinen. Pyrkimyksenä kuntoutuksella on vaikuttaa tiettyihin uusintarikollisuutta ennustaviin tekijöihin eli ns. kriminogeenisiin tarpeisiin. Yksilötasoisien kuntoutuksen näkökulmana on muuttaa yksilön käyttäytymistä vaikuttamalla ajatteluprosesseihin (Rantanen 2009: 108).

3.2.2 Sosiaalinen kuntoutus uusintarikollisuuden ehkäisyssä

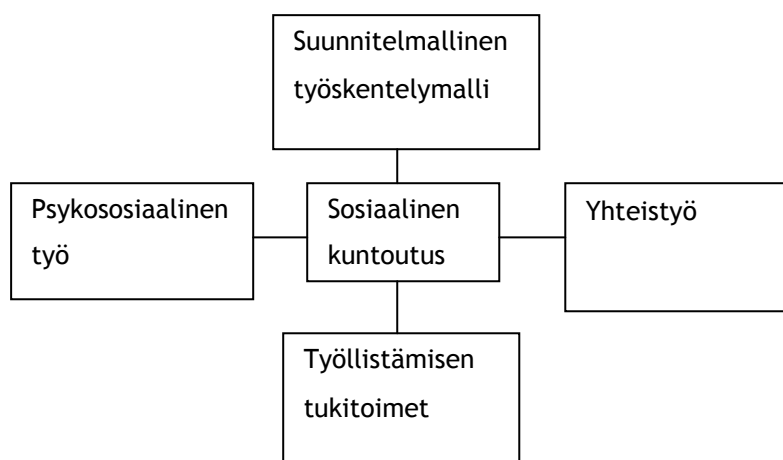
Jouni Tourunen (2000) mainitsee tutkimuksessaan vankeuden tarjoavan toiminnoillaan merkittävän väylän tavoittaa vaikeasti päihdeongelmaisia, jotka eivät muuten hakeudu päihdehoitopalvelujen piiriin (Tourunen 2000: 25). Rikoshaittoja vähennettäessä on järkevää sijoittaa voimavaroja ensisijaisesti kaikkein haitallisimman rikollisuuden torjumiseen sekä sinne, missä vaikuttamisen mahdollisuudet ovat kaikkein suurimmat (Hyvinvointivaltion kriminaalipoliitikka, Kriminaalipoliittinen toimintaohjelma vuosille 2007-2011: 30).

Vankeuslain myötä suunnitelmallisuus on keskeinen osa kuntouttavaa toimintaa. Sekä rangaistusajan että siviiliin siirtymisen suunnittelu on nähty uusintarikollisuuden ehkäisyn näkökulmasta olennaiseksi. Työn- ja ohjelmien keskellä vaikutuksen merkityksessä korostuu päihdetyön tuloksellisuuden kannalta työntekijän persoonallisuus, joka on sosiaalisessa kuntoutuksessa keskeisellä sijalla. Työn kohde voidaan jäsentää yksilöihin ja ryhmiin tai yhteiskuntaan ja toisaalta työn tavoitteena voi olla säilyttäminen ja sopeuttaminen tai muutos ja kasvu (Rantanen 2009: 112, 115).

Vuorovaikutussuhteen merkitys tulee esiin, vaikka toiminnan taustalla olisikin selkeä ohje tai toimintamalli. Sosiaalinen kuntoutus voidaan nähdä sosiaalisen tuen kautta, jolloin keskeiseksi nousee työntekijän paneutuva ja välittävä työote. Tätä puolestaan voidaan lähestyä tasavertaisen dialogisuuden kautta korostaen osapuolten tasa-arvoisuutta sekä sitä, että sekä asiakas että työntekijä tuovat tilanteeseen oman näkökulmansa (Rantanen 2009: 112).

Sosiaalisen kuntoutuksen työmuodon (Hinkka ym. 2006) toimivuuden edellytykset jakaantuvat tutkimusaineiston analyysin kautta neljään tärkeään tekijään, jotka toimivuuden kannalta muodostuvat sosiaalisen kuntoutuksen keskeisiksi elementeiksi. Tutkimuksen mukaan sosiaalisen kuntoutuksen toimivuuden mahdollistaa kuntoutus, joka pitää sisällään: asiakaskeskeisyys ja kohdeherkkyys, luottamuksellisen asiakassuhteen luominen, työntekijän suhtautuminen ja persoonallisuus, sekä asiakkaan sitouttaminen ja motivaatio. Asiakaskeskeisyys ja kohdeherkkyys rakentuu pitämään asiakkaan elämäntilanteen ja lähtökohdat asiakastyön lähtökohtana. Lähtökohtana on antaa asiakkaalle monipuolista ja kattavaa tukea eri elämän alueilla. Työtapana tämän painopiste on esimerkiksi päihdekuntoutukseen motivoituminen ja päihdekuntoutukseen osallistuminen, jotta työelämään hakeutuminen mahdollistuisi. Voimavaraorientoituneisuus, myönteinen ilmapiiri ja asiakkaan itsetunnon vahvistuminen on tutkimuksessa yksi asiakaskeskeisyyden ilmenemismuoto. (Hinkka ym. 2006: 27).

Sosiaalinen kuntoutuksen työmuodon osat käsittävät psykososiaalisen työn, suunnitelmallisen työskentelymallin, työllistämisen tukitoimet sekä moniammatillisen työn, verkostoyhteisön ja yhteistyön asiakkaan lähiverkoston kanssa (Hinkka ym. 2006: 23).

Kaavio 2. Sosiaalisen kuntoutuksen työmuotojen osat. (Hinkka ym. 2006: 23).

Kartoittava kirjallisuuskatsaus sosiaalisen kuntoutuksen työmuodoista ja niiden vaikutuksesta (Hinkka ym. 2006) selvitti millaisia työmuotoja sosiaalisessa kuntoutuksessa käytetään, millaisilla yhteistyörakenteilla sosiaalisen kuntoutuksen työmuotoja toteutetaan, sekä mitä niiden vaikutuksesta tiedetään. Suunnitelmallisessa työskentelymallissa toimitaan asiakkaan määrittelemien tavoitteiden saavuttamiseksi. Asiakkaan tavoitteet suunnitellaan yhdessä tämän kanssa yksilökohtaisen haastattelun menetelmin. Työskentely aloitetaan asiakkaan elämäntilanteen kartoittamisella. Suunnitelmassa asetettujen tavoitteiden toteutumista

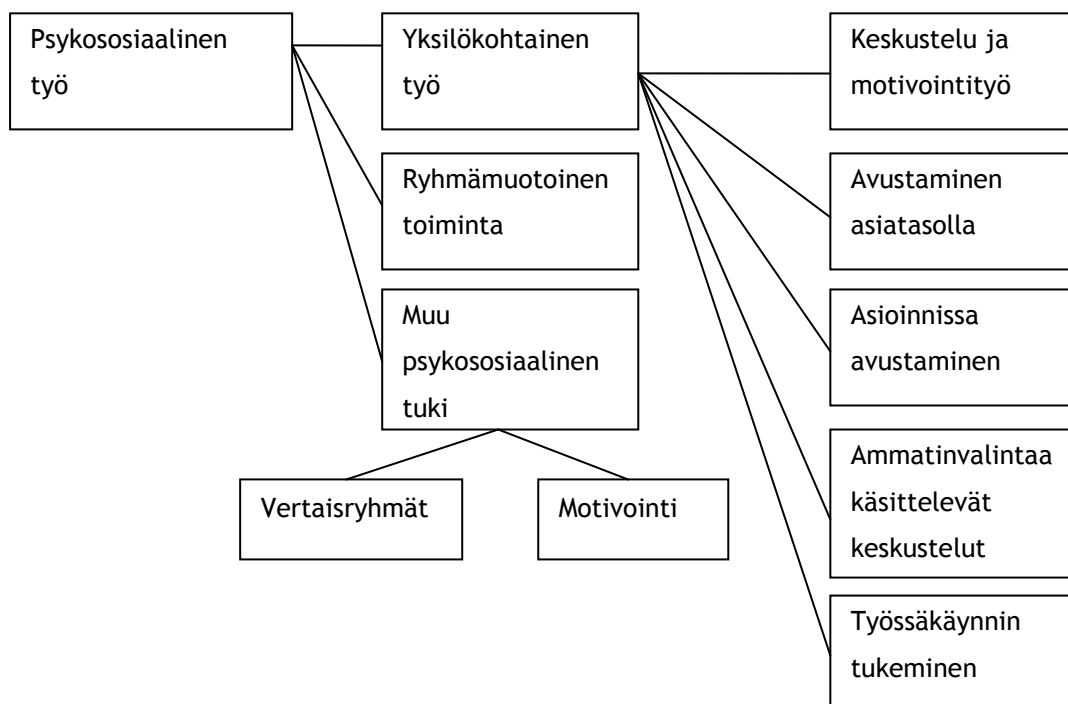
kartoitetaan tietyin väliajoin ja tavoitteita voidaan määritellä tässä yhteydessä uudelleen. Kuntouttavalle sosiaalityölle ominaiset näkökulma on korostunut viime aikoina rikosseuraamusalalla erilaisten tilannearviointien yhteydessä, kuten esim. riski- ja tarvearvio ja rangaistusajan suunnitelma (Hinkka ym. 2006: 25).

Työllistämisen tukitoimien tarkoituksena on tukea asiakkaan pääsyä työmarkkinoille. Tärkeätä siinä on tuoda asiakkaalle tilaisuus hankkia työkokemusta, testata työkykyä käytännön työssä ja solmia työelämänsuhteita. Työn tekeminen nähtiin tutkimuksessa kuntouttavana ja elämänlaatua lisäävänä elementtinä. Asiasisältöinen koulutus ja valmennusjaksot näkyvät tukitoiminnoissa mm. työelämää orientoivina tai vapaa-aikaa hyödyllisten taitojen kartuttamisella kuten ATK-opetus. Myös sosiaalisten taitojen opettelu työelämää varten on ollut tutkimuksen mukaan esillä joissain sen projekteissa (Hinkka ym. 2006: 26).

Yhteistyö sosiaalisen kuntoutuksen osana toimii tutkimusaineiston mukaan maniammatillisena työnä, verkostoyhteistyönä, sekä yhteistyönä asiakkaan lähiverkoston kanssa. Yhteisenä nimityksenä tästä tutkimuksessa käytettiin verkostoyhteistyötä, jossa toteuttaja-organisaatioiden työntekijöiden työ kohtaa yhdessä yhteistyöorganisaatioiden työntekijöiden kanssa (Hinkka ym. 2006: 26).

Psykososiaalinen kuntoutus ei voi sivuuttaa elinympäristöä, sosiaalisia verkostoja, taloudellista turvaa ja yhteisöllistä näkökulmaa. Kysymys on välttämättä valmiuksista pärjätä ja tulla toimeen arjessaan, elämäntilanteessaan ja sosiaalisessa ympäristössään ja vähentää niitä rajoitteita jotka kaventavat elinpiiriä, turvallisuutta, vuorovaikutusta, osallistumista ja toiminnan mahdollisuuksia. Työtoiminta itsessään on sosiaalista kuntoutusta, mutta työssäkäynnin tukeminen on osa psykososiaalista työtä. Kuntouttava työtoiminta on lainsäädännöllisesti määritelty toimintamuoto. Sosiaaliseen kuntoutukseen liittyy välttämättä tietty arvopohja johon kuuluu yksilöllisyyden ja itsemääräämisoikeuden tunnustaminen, mutta näkemys myös siitä että kuntoutujan tulee kuntoutuksen subjekti eikä objekti ja että tavoitteisiin pääseminen edellyttää kuntoutujan sitoutumista (Hinkka ym. 2006: 27).

Psykososiaalinen kuntoutus voidaan määritellä yksilön-, ryhmän-, tai muun psykososiaalisen tuen kautta. Yksilökohtaisesta työstä kysymys on kuntoutuksesta ja kuntouttavista toimenpiteistä yksilön sosiaalisen toimintakyvyn tukemiseksi tai kehittämiseksi, sekä arjen sosiaalisten taitojen ja valmiuksien ylläpitämiseksi ja hankkimiseksi. Ryhmässä toimiminen on osa psykososiaalista kuntoutusta, sekä sen menetelmiä ja tavoitteita (Kaavio 3).

Kaavio 3. Psykososiaalinen työ (Hinkka ym. 2006: 24).

Luottamuksellisen asiakassuhteen luominen edellyttää sitä, että asiakkaalle on varattu aikaa ja tapaamiskertoja. Erityisesti asiakassuhteiden alussa tällä on merkitys asiakassuhteen luomisessa. Työntekijän suhtautuminen ja persoona ovat tutkimuksen mukaan asiakastyön kannalta keskeinen elementti, jolla on merkitystä työskentelyn tuloksille. Asiakkaan sitouttaminen ja motivaation sosiaalisen kuntoutuksen interventiossa on merkityksellistä kuntoutuksen toimivuuden kannalta. Tässä nousee esille asiakkaan vapaaehtoisuus sitoutumiselle, jonka on nähty tutkimusaineistossa vaativan toisinaan aikaa. (Hinkka ym. 2006: 27-28).

Rantanen (2009) korostaa vuorovaikutuksen kautta keskustelun merkitystä oman toiminnan ja elämän jäsentämisessä. Parhaimmillaan tällainen keskustelu voi toimia myös muutoksen välineenä, sillä vaikka tietyssä toimintaympäristössä toteutettu kuntouttava toiminta osoittautuisi vaikuttavaksi, se ei tarkoita että itse toiminta olisi vaikuttavaa. Vuorovaikutukseen Rikosseuraamusalalla liittyy kysymys, miten sosiaalisen tuen ja auttamisen näkökulma saadaan sovitettua yhteen valvontatyöhön liittyvien lakisääteisten tehtävien kanssa. Tämä ristiriita on tuttu sosiaalityön osa-alueilta mm. huumeasiakkaiden kanssa työskentelystä. Vankilassa tehtävän päihdetyön kautta se tulee esiin rikosseuraamusalallakin (Rantanen 2009: 112).

Sosiaalisen kuntoutuksen keskeisiksi tekijöiksi edellä mainittujen johdosta nousee asiakkaan elämäntilanteen perehtyminen ja aito tuki kuntoutusprosessin aikana. Sosiaalisen

kuntoutuksen onnistumiseen ja vaikuttavuutta tuoviksi tekijöiksi nousee työntekijän henkilökohtaiset ominaisuudet ja kyky olla kokonaisvaltaisesti läsnä asiakkaan arjessa. Tällöin niin asiakkaan kuin työntekijänkin tunteet ja suhteet ovat läsnä asiakastyössä. (Hinkka ym. 2006: 28).

Rikosseuraamusasiakkaat muodostavat marginaalisen huono-osaisten ihmisten ryhmän, jonka koulutustausta, sosiaalinen asema, ammatillinen ura ja terveydentila ovat selkeästi heikkomat kuin muulla väestöllä. Päihderiippuvuus ja mielenterveyden häiriöt ovat hyvin yleisiä. Tiedot rikosseuraamusasiakkaiden terveydentilasta, työkyvyn alenemisesta sekä hoidon ja kuntoutuksen tarpeista on otettava huomioon toimintoja suunniteltaessa (Rikosseuraamuslaitoksen strategia 2011-2020: 8, vrt. Matti Joukamaan tutkimus vankien terveydentilasta vuodelta 2010).

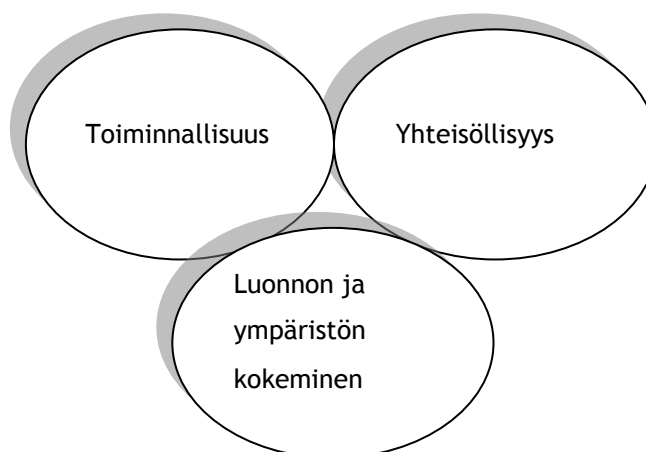
3.2.3 Green Care

Green Caren juuret ajoittuvat Alankomaihin ja 1970-luvulle, jolloin maatilat hyödynsivät maatilaympäristöä ja -toimintoja tuottamisessaan sosiaalipalveluissa. Green care -käsite esiteltiin Suomessa ensi kerran vuonna 2008 (Soini ym. 2011: 320-321). Green Care on luontoon ja maaseutu ympäristöön liittyvää toimintaa, jolla edistetään ihmisten hyvinvointia ja elämäläätua. Hyvinvointia lisäävät vaikutukset syntyvät muun muassa luonnon elvyttävyyden, osallisuuden ja kokemuksellisuuden avulla. (Mitä on Green Care: 2015). Tourulan ja Raution (2013) tutkimuksen *Terveyttä luonnosta* mukaan Green Care voidaan tarkoittaa luonnon hyödyntämistä sosiaali-, terveys- ja kasvatuspalveluiden tuottamisessa (Tourula ja Rautio 2013: 12, Soini ym. 2011: 320-321).

Suomessa Green Care on käsitteenä uusi, mutta toimintana se on palaamista osittain vanhaan. Luonnon ja maaseudun elementit ovat säilyneet sellaisinaan pitkään. Luonto tarjoaa meille edelleen puitteet puistoinen ja virkistäytymismahdollisuuksineen, mutta kaupunkilaistumisen myötä katukuvasta on hävinnyt maatalous ja sen osana arkipäiväistä elämää olleet elinkeinot. Green Care -toiminta on luonnon ja maaseutu ympäristön tavoitteellista ja ammatillista hyödyntämistä ihmisten henkisen ja fyysisen hyvinvoinnin ja elämänlaadun lähteenä. Maaseutu ympäristön sijaan Green Care -elementtien käyttö on hyödynnettävissä laitos- ja kaupunkiympäristöissä (Jankkila 2012: 11, Yli-Viikari ym. 2009: 43).

Green Care toiminnoista on nähtävissä maailmalla erilaisia suuntauksia, kuten esimerkiksi maatilalle sijoittuva terapeuttinen suuntaus, sekä kotieläimiin keskittyvät toiminnot. Näissä hyödynnetään kuntouttavaa toimintaa erilaisten luontoon liittyvien toimintojen, eli sosiaalisten innovaatioiden kautta. Maatilalle sijoittuva kuntouttava toiminta pitää sisällään mm. maataloustyötä, eläintenhoitoa, luonnossa liikkumista ja muita vastaavia aktiviteetteja.

Terapeuttinen toiminta keskittyy kasveihin, puutarhaan ja maisemaan. (Yli-Viikari ym. 2009: 10-11). Kaikille suuntauksille näyttää olevan yhteistä se että elämänlaatumuutukseen painottuva interventio, eli väliintulo tapahtuu maaseudun ja luonnon vaikutuksen kautta.

Kaavio 4. Green Care sisällölliset teemat (Yli-Viikari ym. 2010: 4).

Luontokokemukset vaikuttavat Tourulan ja Raution (2012) tutkimuksen mukaan ihmisen kognitiiviseen toimintaan ja mielenterveyteen. Psykkinen terveys on yhteydessä ympäristön tilaan ja luonnossa vietettyyn aikaan. Ihmiset, joiden luontoyhteyden taso on matala tai jotka väliaikaisesti (esimerkiksi ankarat sääolosuhteet, tai siihen verraten vankilassa olo) eivät pääse luontoon, voivat kokea matalampaa hyvinvointitasoa. Subjekttiivinen tunne vahvasta luontosuhteesta vaikuttaa hyvinvointia edistävästi. Tourulan ja Raution (2012) tutkimuksessa muutokset olivat pienimpiä terveillä tutkittavilla ja suurimmat psyykkisistä ongelmista kärsivillä henkilöillä (Tourula ja Rautio 2013: 32, 34).

Luonto itsessään tuottaa fyysisiä terveysvaikutuksia. Luontoympäristöjen kansanterveydellinen merkitys tulee esille kahden mekanismin kautta, joissa puistot houkuttelevat ihmisiä viettämään suuremman osan vapaa-ajastaan ulkona ja motivoivat liikkumaan enemmän, sekä myös luontoympäristö itse tuottaa terveys- ja hyvinvointivaikutuksia. Henkilöt, jotka havaitsivat lähiympäristössä paljon luontoa, kokivat fyysisen ja psyykkisen terveytensä paremmaksi kuin ne, jotka havaitsivat vähän luontoa ympärillään. Luontoympäristöllä ja sen saavutettavuudella on havaittu olevan positiivista yhteyttä sekä yksilön elämäntyytyväisyyteen että yhteisön tyytyväisyyteen kaupunkiympäristössä (Tourula ja Rautio 2013: 18-19).

Luonnon ohella toiminnallisuus ja yhteisöllisyys ovat keskeisiä sisällöllisiä elementtejä, joiden kautta ulkomaailmasta eristetyt potilaat laitospäristön sijaan voivat toimia osana työyhteisöä, joka on vuorovaikutuksessa lähiympäristön kanssa. Passiivisen potilaan roolin

sijaan kuntoutettava astuu tarpeellista ja merkityksellistä työtä tekevän työntekijän rooliin. (Yli-Viikari ym. 2010: 4,5). Jopa lyhyt luontoliikunta vaikutti merkittävästi itsetuntoon ja mielialaan. Suurin muutos ilmeni viiden minuutin jälkeen liikunnan aloittamisesta. Vaikutukset vähenivät 10-60 minuutin jälkeen, mutta lisääntyivät jälleen koko päivän kestävä luontoliikunnan aikana. Luonto ylläpitää ja edistää psyykkistä hyvinvointia kokonaisvaltaisesti. Luonto elvyttää, parantaa mielialaa ja elinvoimaisuutta. Luontoliikunta vahvistaa luontoympäristön psyykkistä terveyttä edistäviä vaikutuksia (Tourula ja Rautio 2013: 34). Luonnon ja sen ympäristön käyttö kuntoutustoiminnassa tapahtuu usein luonnon-ympäristöön, mutta luonnon elementtejä voidaan tuoda ja käyttää myös kaupunki- ja laitospäristöissä (Mitä on Green Care: 2015).

3.2.4 Green Care vankeinhoidossa

Green care -toiminnoilla on vankeinhoidossa pitkät perinteet. Tästä kertoo Juuret vapauteen-projektitiimin (2014) tekemä Vihreää valoa vankiloihin Green Care -opas vankilatyöhön. Green Care toimintojen keskeisimpiä sisältöjä ovat maatalo- ja luontoympäristön käyttö, terapeutti puutarhanhoito ja erilaiset eläinavusteiset toiminnot (Yli-Viikari 2010: 10-11). Kyse ei siis ole uudesta asiasta, vaan vanhasta toimintamuodosta, joka on kokemassa ansaitusti uutta nousukauttaan. Joidenkin tutkimusten mukaan vankeinhoidossa käytetyt puutarha- ja eläinavusteiset toiminnot ovat mm. kasvattaneet vankien omanarvontuntoa ja vastuunkantoa sekä kehittäneet empatiakykyä. Empatian ja myötätunnon herääminen itseään kohtaan on yksi keskeisistä edellytyksistä oman kuntoutumisprosessin käynnistämiseksi (Kajander ym. 2014: 10).

Tutkimuksessa *Doing Time in the Garden: Life Lessons through Prison Horticulture* Jiler (2006) tuo esille New Yorkissa Rikers Island vankilan kymmenessä vuodessa kokeneen täydellisen muutoksen karusta rikkaruohon peittämästä paikasta tämän päivän puistomaiseen vankilaan. Puutarhapainotteisen maisemoinnin tarkoitus tässä vankilassa on kasvien ja pensaiden kautta muuttaa uusiksi käsitettä vankilasta. Jiller (2006) mukaan New Yorkissa vankilan karuista oloista vapautuvat vangit palaavat myös useimmin siviiliin karuihin asuma-alueisiin (Jiler 2006: 180).

Tourulan ja Raution (2013) mukaan ihmiset välttelevät alueita joiden kunto on huono. He hakeutuvat mielellään alueille joiden kunto on hyvää. Puistojen ja laadukkaiden ulkoilualueiden saavutettavuudella on Tourulan ja Raution (2013) tutkimuksen mukaan yhteys aikuisten lisääntyneeseen fyysiseen aktiivisuuteen. Tutkimusten mukaan terveyttä edistää jo pelkästään ikkunasta avautuva näkymä tai luontoaiheiset kuvat. (Tourula ja Rautio 2013: 16-17, 58).

Suomessa maataloustyö vankilassa nähdään tämän toimintamallin suhteen kuntouttavana työympäristönä (Yli-Viikari 2009: 43). Tähän nähden voidaan todeta, että vankiloissa on ollut Green Care -toiminnalle resurssit hyvinkin pitkään, koska vankiloiden maataloustoiminta on työllistänyt vankeja koko vankilahistorian ajan (Kajander ym. 2014: 10). Toisin kuin ennen, nykyisen suuntauksen mukaan vankilat tulisi sijoittaa kaupunkien läheisyyteen, jolloin tämän ensimmäisen toimintamallin mukainen eläintenhoito ja maatilatyöskentely tapahtuu vankilaan tuotuna (Yli-Viikari ym. 2009: 43).

Keravan vankilalla tehtävässä työssä Green Caren sisällölliset teemat (Yli-Viikari ym. 2010: 4.) tulevat toiminnallisesti esille puutarhalla tehtävässä kasvien- ja eläimien hoidossa. Yhteisöllisyys näkyy vankien hoitamien vastualueiden kautta, joihin kuuluu koko puutarhan tuotannon toteuttaminen sekä eläintenhoito. Luonnon ja ympäristön kokeminen tapahtuu ympäristöllisten tekijöiden kautta, jonka luonnossa eläimien ja kasvien kanssa tehtävä työ mahdollistaa.

4 Opinnäytetyöni toimintaympäristön esittely

Tässä luvussa esittelen opinnäytetyöni toimintaympäristön Juuret vapauteen -projektin ja siihen kuuluvan lähde -ryhmätoiminnan. Kerron ensin vuonna 2013-2014 Keravan vankilassa toteutetusta Juuret vapauteen projektista. Seuraavassa kappaleessa tarkastellaan Lähde-ryhmätoiminnan tavoitteita sosiaalisen kuntoutuksen työmuotojen kautta. Kolmannessa kappaleessa esittelen Lähde ryhmän arvot. Neljäntenä avaam Lähde-ryhmän sisällön sen neljän eri osion kautta.

4.1 Keravan vankilan Juuret vapauteen projekti

Projektin lopussa joulukuussa 2014 syntyi Juuret vapauteen projektitiimin tekemä ensimmäinen Suomen vankiloihin suunnattu Green Care opas Vihreää valoa vankiloihin, Green Care -opas vankilatyöhön (Kajander ym. 2014). Opas on laadittu projektin kokemuksista. Se pitää sisällään Juuret vapauteen -projektiin kuuluvien viljelytoiminnan, eläintoiminnan ja ryhmätoiminnan kuvaukset.

Keravan vankilassa toimivan Juuret Vapauteen -projektin tarkoituksena oli huomioida entistä tarkemmin vankila-alueen hieno luontoympäristö ja hyödyntää sitä mahdollisimman laajasti vankien työ- sekä kuntouttavassa toiminnassa. Projektissa työskenteli projektipäällikkö, projektityöntekijä, palveluohjaaja sekä osa-aikainen asiantuntija. Projekti oli Rikosseuraamuslaitoksen ja Kriminaalihuollon tukisäätiön yhteishanke. Sen rahoitus tuli Euroopan sosiaalirahastolta (Kajander ym. 2014: 9). Projektista tehtiin arviointitutkimusta,

jonka on tarkoitus tuoda lisää tutkimuksellista tietoa luonnon hyödyntämisen vaikutuksista vankeinhoidossa (Kajander ym. 2014: 8).

Projektin tavoitteena oli rakentaa Keravan vankilaan kuntoutusmalli, jonka ydin on luontoympäristössä tapahtuvassa toiminnassa. Green Care -terveyttä ja hyvinvointia maatilalta tutkimuksessa (Yli-Viikari ym. 2009) Green Caren sosiaalinen innovaatio jaettiin kolmeen eri teemaan. Näistä toiminnallisuus tapahtui Juuret vapauteen projektissa viljely-, eläin ja ryhmätoiminnan kautta. Yhteisöllisyys tapahtui yhteistyössä projektin henkilökunnan sekä muun henkilökunnan kanssa tehtävissä toiminnoissa kuten ryhmät ja retket, eläinten hoidossa ja viljelytoimintaan opastamisessa ja sen toteuttamisessa. Projektiin osallistumisella viljely- ja eläintoimintojen kautta ulkomaailmasta eristetyt vankeustuomiota suorittavat vangit saivat kokea yhteisöllisyyttä tehden tarpeellista ja merkityksellistä työtä (Yli-Viikari ym. 2010: 4-5).

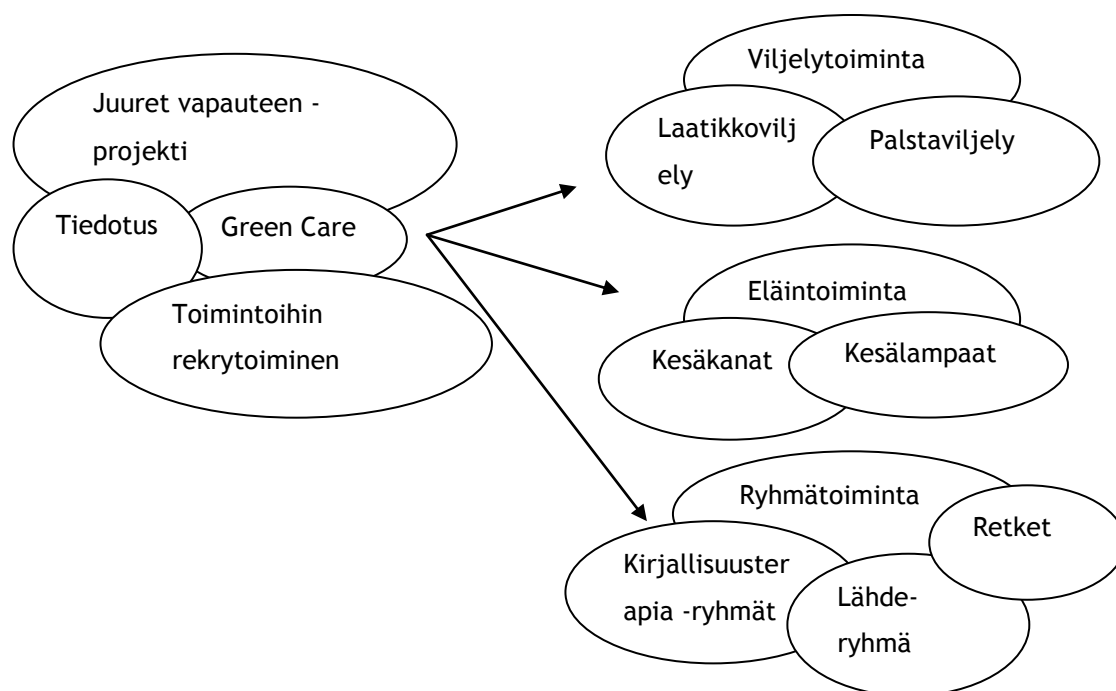
Juuret vapauteen -projektin aikana 2013-2014 vankilan alueella kokeiltiin erilaisia toimintoja. Nämä olivat viljelytoimintaa, eläintoimintaa ja ryhmätoimintaa. Projektin aikana viljeltiin sekä laatikoissa että palstoilla. Viljelytoiminta painottui avovankilan osalta palstaviljelyyn, jota kokeiltiin Keravan avovankilaosaston vankien kanssa. Vankilan peltoalasta lohkaistiin noin kahden aarin kokoinen alue, jolle tehtyjä viljelypalstoja vangit hoitivat itsenäisesti itse muodostamien ryhmien kanssa. Projektin- sekä puutarhan henkilökunta kävi kerran viikossa palstalla katsastamassa tilannetta ja vaihtamassa kuulumisia vankien kanssa (Kajander ym. 2014: 20). Suljetun laitoksen osalta viljely tapahtui laatikkoviljelyn kautta. Tämä osoittautui hyväksi ja helpoksi toiminnaksi suljetun vankilan olosuhteisiin, koska laatikoille pääsy ja turvallisuusasiat olivat laatikoiden sijainnin vuoksi helppo järjestää (Kajander ym. 2014: 16). Viljelykokemukset tuottivat tekijöilleen tyydytystä kasvunihmeen ja onnistumisen kokemusten kautta. Vankien aloitteesta suljetun vankilan viljelytoiminnan yhteydessä pidettiin ruokakursseja. (Kajander ym. 2014: 15).

Eläintoiminta näyttäytyi projektissa Keravan vankilan puutarhalla, jossa on kasvatettu lampaita 20 vuoden ajan. Projektin aikana siellä oli myös kaneja, kanoja ja pari kukkoa. Vaikka eläinten hyvinvoinnista vastaa laitoksen henkilökunta, on vangeilla niiden päivittäisestä hyvinvoinnista vastuu. Vangit ovat kokeneet eläinten hoidon sen kaikessa vastuullisuudessaan myös hyvin palkitsevana toimintana (Kajander ym. 2014: 14, Kajander 2013: 81).

Lampaita pidetään Keravan vankilassa Pelson vankilan tapaan ympärivuotisesti. Niiden päävastuu on puutarhan henkilökunnalla, joka opettaa puutarhalla työskenteleville vangeille lampaiden hoitoa ja siihen liittyvää vastuuta (Kajander ym. 2014: 26). Kesäkanat toiminnasta tuli tietoa vangeille ilmoitusten ja infotilaisuuden kautta. Toimintaan ilmoittautuneille

vangeille tarjottiin koulutusta, jonka jälkeen vangit sopivat itsenäisesti kanojen hoitovuoroista. Ryhmäläiset sopivat itsenäisesti munien jakamisesta, sekä tapasivat kerran viikossa kesä kanojen vastuuhenkilön puutarhan työnjohtajan. Tapaamiskerroilla käytiin läpi kanojen ja ryhmäläisten kuulumisia (Kajander ym. 2014).

”Tykkäsin kanojen ruokinnasta ja kanojen kanssa olemisesta. Se tuntui hyvältä. Masennus menee pois kun on toiminnassa mukana, tuntui kuin olisi perheen kanssa” (Kajander ym. 2014: 25).

Kaavio 5. Juuret vapauteen -projektin toiminta (Kajander ym. 2014).

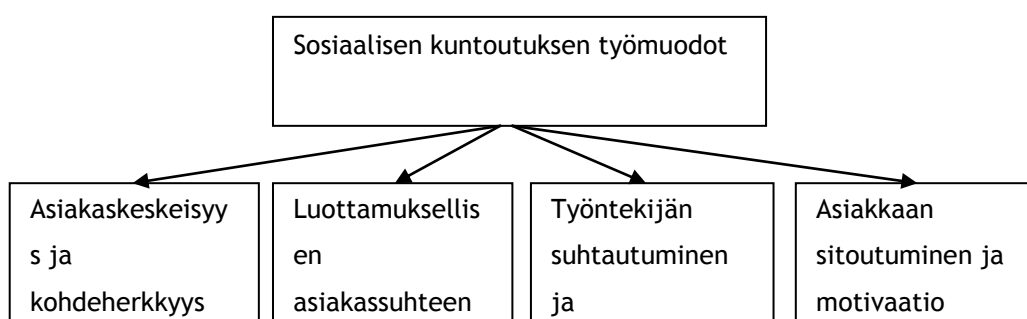
Ryhmätoiminta toteutui projektin aikana luontoon liittyvien ryhmä- ja retkitoimintojen kautta. Keravan avovankila osastolla toteutettiin keväällä 2014 ensimmäistä kertaa kirjoitusterapiaa ja Green Carea yhdistävä ryhmä nimeltään Ajatusten voimaa. Saman vuoden syksyllä pidettiin toinen ryhmä suljetussa vankilassa nimeltään *Uusia versoja* -ryhmä. Ryhmien tavoitteena oli oppia kirjoittamisen kautta löytämään itsestään hyviä ominaisuuksia, sekä ottamaan niitä omaan käyttöön omassa elämässä (Kajander ym. 2014: 54).

Lähde-ryhmä mahdollisti projektiaikana syvemmän itseensä tutustumisen ryhmäistuntojen kautta. Ryhmän tarkoitus oli edesauttaa ryhmäläistä tuntemaan omat juurensa, jonka kautta nykyisyyttä on helpompi ymmärtää ja rakentaa tulevaisuutta sekä kannustaa ryhmässä toimimiseen, sekä vahvistaa oman elämän tarkastelun kautta motivaatiota rikoksettomaan ja päihteettömään elämään. Ryhmäkerrat rakentuivat vankilan luontoa hyväksi käyttäen siten,

että ne olosuhteiden kautta mahdollistivat omaan elämään sopivien vaihtoehtojen tarkastelun virkistäytymiselle ja rentoutumiselle. Ryhmäkertojen aikana kasvatettiin tietoa vertaistukitoiminnasta sekä tehtiin eri toimipaikkoihin vierailuita.

4.2 Lähde-ryhmätoiminnan tavoitteet ja sosiaalisen kuntoutuksen työmuodot

Sosiaalisen kuntoutuksen työmuodon toimivuuden edellytykset painottuvat (Hinkka ym. 2006) tutkimusaineiston analyysin kautta neljään tärkeään tekijään, jotka toimivuuden kannalta muodostuvat sosiaalisen kuntoutuksen keskeisiksi elementeiksi. Tutkimuksen mukaan sosiaalisen kuntoutuksen toimivuuden mahdollistaa kuntoutus, jossa on sisällään: *asiakaskeskeisyys ja kohdeherkkyys, luottamuksellisen asiakassuhteen luominen, työntekijän suhtautuminen ja persoonallisuus, sekä asiakkaan sitouttaminen ja motivaatio*. Asiakaskeskeisyys ja kohdeherkkyys rakentuu pitämään asiakkaan elämäntilanteen ja lähtökohdat asiakastyön lähtökohtana. Lähtökohtana on antaa asiakkaalle monipuolista ja kattavaa tukea eri elämän alueilla. Työtapana tämän painopiste on esimerkiksi päihdekuntoutukseen motivoituminen ja päihdekuntoutukseen osallistuminen, jotta työelämään hakeutuminen mahdollistuisi. Voimavaraorientoituneisuus, myönteinen ilmapiiri ja asiakkaan itsetunnon vahvistuminen on tutkimuksessa yksi asiakaskeskeisyyden ilmenemismuoto. (Hinkka ym. 2006: 27).

Kaavio 6. Sosiaalisen kuntoutuksen työmuodot (Hinkka ym. 2006: 27-28).

Asiakaskeskeisyys ja kohdeherkkyys rakentuu pitämään asiakkaan elämäntilanteen ja lähtökohdat asiakastyön lähtökohtana. (Hinkka ym. 2006: 27). Lähde-ryhmässä tämä tapahtuu asiakkaan oman elämän tarkastelun kautta, joka mahdollistaa motivaation herääminen rikoksettoman ja päihdeettömän elämän tavoitteluun. Asiakasta kannustetaan ryhmässä toimimiseen ryhmätoiminnan-, keskustelujen- ja retkitoiminnan kautta. Näiden sisällä on tarkoitus myös löytää omaan elämään sopivia vaihtoehtoja virkistäytymiseen ja rentoutumiseen (Rikosseuraamuslaitos 2014: 33).

Sosiaalisen kuntoutuksen lähtökohtana on sen työmuodoista käsin antaa asiakkaalle monipuolista ja kattavaa tukea, joka kohdistuu tämän eri elämän alueille (Hinkka ym. 2006: 27). Käytännössä tämä on Lähde-ryhmässä asiakkaan elämäntilanteeseen perehtymistä yhdessä asiakkaan kanssa, sekä muutokseen motivoivaa kuntoutusprosessia ryhmän aikana. Oksasen (2014) mukaan motivointityön tarkoitus on herättää asiakkaassa sisäinen motivaatio tai pikemminkin luoda perustaa itsemääräämisen, pätevyyden ja sosiaalisen tuen tunteille. Tavoitteena on sisäinen herääminen ja oman elämän haltuun saaminen. Työntekijä toimii motivoivasti silloin kun asiakkaan tulevaisuudessa on jotain odottamisen arvoista ja keskustelut koskevat sitä, miten toimimalla toivottu näky toteutuu. Motivoinnin tavoite on asiakkaan voimaantumisen (Oksanen 2014: 259).

Lähde-ryhmän tavoitteisiin tämä kohdentuu siten, että ryhmätoiminnan ja keskustelujen kautta ryhmäläistä motivoidaan tuntemaan kiinnostusta omia juuriaan kohtaan. Oksasen mukaan (2014) kaikkien tasapainoisten ihmisten voima perustuu siihen, että he ovat uskaltaneet katsoa sekä heikkouksia että vahvuuksia. Oksanen (2014) jatkaa että tämän lisäksi he ovat saaneet tukea asian ymmärtämiseen, käsittelyyn ja kehittymiseen (Oksanen 2014: 262). Lähde -ryhmässä heikkouksien ja vahvuuksien katsominen tapahtuu ajatuksella mennyt, tämähetki ja tuleva. Menneen, eli taakse katsomisen jälkeen nykyhetkeä on helpompi ymmärtää ja rakentaa tulevaisuutta (Reinikainen 2007).

Voimavaraorientoituneisuus, myönteinen ilmapiiri ja asiakkaan itsetunnon vahvistuminen kuvaavat asiakaskeskeisyyden ilmenemismuotoa (Hinkka ym. 2006: 27). Ihmisellä on syvä luontainen tarve tuntea itsensä arvokkaaksi. Tämän tunteen vähäiselläkin lisäämisellä on uudistava vaikutus, ja se tuottaa energiaa oppimiseen ja kasvuun (Oksanen 2014: 259). Ryhmässä sitoutuminen omaan elämään ja tarjottuihin mahdollisuuksiin tulee tapahtua asiakkaan vapaaehtoisuuden kautta (Hinkka ym. 2006: 27). Itsetunto on hyvä silloin kun minäkäsityksessä ovat voitolla positiiviset ominaisuudet. Huono se on silloin kun negatiivisten ominaisuuksien määrä on suurempi kuin positiivisten (Oksanen 2014: 251). Realistisen itsetuntemuksen kehittäminen voimavara-alähtöisesti, tapahtuu myös Lähde-ryhmässä omaan käyttäytymiseen ja tunteisiin vaikuttavien tekijöiden ymmärtämisen kautta. Keinoina tähän ovat pitkäjänteisyyden harjoittaminen, tietojen jakaminen ja mahdollisuuksien näkyväksi tekeminen. Ryhmässä opettelualue on oman osaamisen tunnistaminen. Keinoina tähän on ryhmätoiminnan kautta onnistumisen kokemukset, sekä palaute. Ryhmien tarkoitus on myös kasvattaa kokemusta vertaistuesta ryhmäläisiltä saaman palautteen kautta.

Työntekijän henkilökohtaiset ominaisuudet näyttäytyvät tämän persoonassa ja kykynä olla kokonaisvaltaisesti läsnä asiakkaan arjessa (Hinkka ym. 2006: 27). Lähde-ryhmän ohjaajat haastattelevat ryhmään hakeutuneet vangit varaamalla näiden tapaamiskerroille aikaa keskusteluun. Tarkoitus oli kuulla vankia ja tämän omia henkilökohtaisia tarpeita

ryhmätoiminnalle, sekä antaa tälle infoa ryhmätoiminnasta ja vastata mahdollisiin kysymyksiin. Ohjaajat toimivat parina hakijoiden haastattelusta, sekä ryhmien ohjauksissa ohjaajaparina. Tämä mahdollisti omien kokemusten jakamisen keskustelu- ja ryhmäkerroista, sekä eri tilanteiden purkamisen yhdessä omien ja yhteisten havainnointien kautta. Työntekijöiden yhteiseksi vahvuudeksi ryhmäkertoja varten muodostuu heidän yhteinen näkemys siitä, mikä ryhmäkertojen tarkoituksesta on. Asiakkaan muutosmotivoinnin tukeminen ja ryhmänohjaajan henkilökohtainen tuki on tärkeää. Luottamuksellisen asiakassuhteen luomiseen vaaditaan asiakasta varten varattu aika ja tapaamiskertoja (Hinkka ym. 2006: 27-28). Tapaamiskertojen peruuntumiset on tämän johdosta hyvä viestittää ryhmäläisille ajoissa ennen peruuntuneen ryhmän alkua. Ryhmän ohjaajien on hyvä varata aikaa ryhmään valmistautumiseen, sekä ryhmän jälkeen yhteenvetoon sen lopettamisen jälkeen jossa saadaan jaettua kokemukset ryhmän annista seuraavia kertoja ajatellen.

4.3 Lähde-ryhmän arvot

Ryhmän muodostavat ryhmäläiset, joilla on erilaisia tarpeita kunkin yksilön omalle henkilökohtaiselle elämäntaitojen oppimiselle. Uuden ryhmäytymisen alussa oleellista on ryhmän esittelyn kautta tuoda poimintoja ryhmäsisällöstä, tutustua toisiin ryhmäläisiin ja ohjaajiin, sekä kartoittaa ryhmään liittyvät odotukset ja toiveet (Kajander ym. 2014: 35). Näin ryhmän kesken saadaan punottua ryhmälle arvoja, joiden sisäistämisen kautta ryhmästä on mahdollista kehittyä paikka muutokselle. Ryhmää suunniteltaessa ryhmä rakennettiin ja sen sisältö analysoitiin neljän otsakkeen alle, jotka ovat: tasavertaisuus, yksilönä ryhmässä, uskaltautuako ryhmässä ja ryhmän voima (Reinikainen 2007: 51-52, 52-54, 79-82). Kun nämä poiminnot kiteytettiin, löydettiin ryhmän kannalta tärkeät arvokäsitteet. Nämä arvot mahdollistavat ryhmässä taakse elettyyn elämään katsomisen kautta uuden oppimisen, toisen kunnioittamisen ja oman henkilökohtaisen muutoksen.

Arvojen taustalla on myös Transaktioanalyysin (TA) persoonallisuus- ja vuorovaikutusteorian peruskäsitys, jossa jokaisen ihmisen elämänasenne nähdään koostuvan minätunteesta. Tällä tarkoitetaan ihmisen lapsuudessa omaksumaa suhtautumistapaa itseään sekä ympäröivää maailmaa kohtaan. Ihmisen perussuhtautumistapa itseään ja muita kohtaan on *"minä olen ok- sinä olet ok"* (Mikkonen 2006: 335). TA:ssa ihmisen käsikirjoitus on muodostunut draaman muotoon. Näin ollen sillä on alku, keskikohta ja loppu. Käsikirjoituksen muotoutumiseen vaikuttavat eniten lapsen vanhemmat tai kasvattajat. Vanhemmat välittävät lapselle kielellisiä ja ei-kielellisiä viestejä, joiden pohjalta lapsi muodostaa suhtautumistapansa itseään ja muuta maailmaa kohtaan. Tällä tavoin käsikirjoitusviestit välittyvät sukupolvelta toiselle. Mikkonen (2006) kertoo persoonallisuus- ja vuorovaikutusteorian kehittäjän Eric Bernen näkemyksen, jossa yksilö pyrkii luomaan ympärilleen mahdollisimman tarkasti omaa käsikirjoitustaan vastaavat olosuhteet (Mikkonen 2006: 335-336).

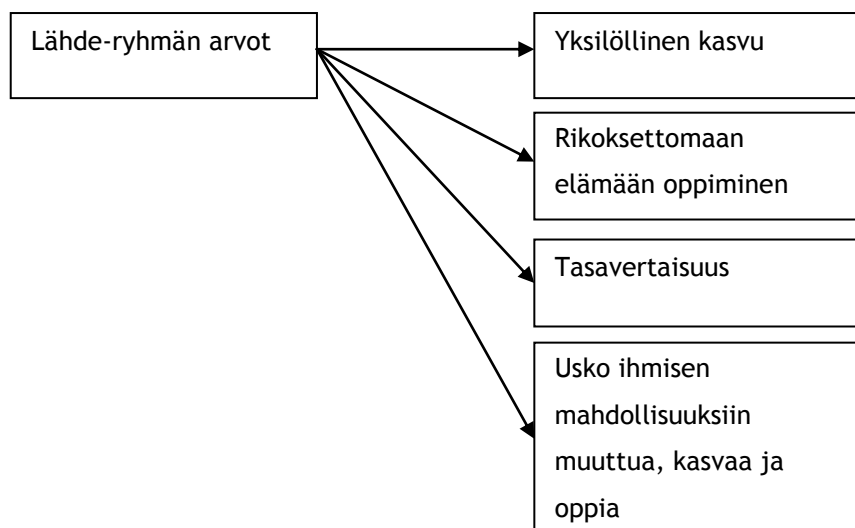
TA:n ohella myös Reinikaisen (2009) mukaan elämänkaarikirjoittamisessa kaikkien elämä on ok. Ihminen on oman elämänsä kulkijana samalla viivalla muiden kanssa. Jokainen omaa kyvyn oppia ja tulee oppimaan toisilta ryhmäläisiltä paljon. Ryhmässä ihminen on oppijana saman arvoinen muiden kanssa, huolimatta yhteiskunnallisesta statuksesta tai eletyn elämän arvoasteikoista (Reinikainen 2007: 53). Elämänkaari kuvastuu ihmisen henkiseen kehitykseen, joka kohoaa ihmisen iästä riippumatta sitä korkeammaksi mitä enemmän elämäkokemusta kertyy. Tämän mallin mukaan elämä on jatkuvasti muuttuvassa sykkeessä, jossa ihminen voi oppia aina uutta. (Reinikainen 2007: 18-19). Reinikaisen kirjassa *Elämänkaarikirjoitus* omasta elämästä kirjoittaminen aloitetaan tekemällä sukupuu ja kirjoittamalla siihen vanhempien tarina. Tämän kautta omasta elämän kulusta pyritään löytämään eri ikäjaksoina koettuja asioita peilaten niitä ikävaiheen yleisiin teemoihin. Tällä tavalla työskennellessä aiemmin koettu saa ikään kuin enemmän happea, kun siihen tuodaan nykyhetken ymmärrys (Reinikainen 2007: 20-21). Jokaisella on siis omanlaisensa elämänsäkirjoitus, jota voimme halutessa tarkastella ja pohtia muutosta jos sellaiseen on tarvetta. Lähde-ryhmässä tarkastellaan kunkin elämää sen ainutlaatuisuuden kautta aikajanalla mennyt, tämä hetki ja tuleva.

Yksilönä ryhmässä, *Yksilölliseen kasvuun tukeminen* tapahtuu ryhmässä jokaisen ryhmäläisen omasta ainutlaatuisuudesta käsin. Kukin omasta elämästään kertova tai kirjoittava toteuttaa tutkimusta omasta itsestään yksin. Ryhmässä on mahdollista jakaa kokemuksia ja hyötyä toisten tarjoamasta peilistä, toisilta oppimisesta, samaistumisista ja heidän kokemuksista. Perhekuultuuri jättää myös jälkensä ja vaikuttaa jokaisen elämään kasvunmahdollistumisen muodossa. (Reinikainen 2007: 51-52).

Ryhmän voima *Rikoksettomaan elämäntapaan oppimisessa* korostuu siinä, kun jokaisella ryhmän jäsenellä on yhtä paljon ”osakkeita” koskien ryhmää. Ryhmän tekevät sen jäsenet, ryhmäläiset. Ryhmän jäsenet voivat olla ryhmäläisten uusien oivalluksien ensimmäiset todistajat. Palautteen antamisen ja saamisen merkitys korostuu ryhmätoiminnassa. Ryhmä myös harjoittaa ja kasvattaa sietokykyä ja opettaa toisten kuuntelemista ja vuorovaikutuksen taitoja. Yksilöllinen kasvun- ja rikoksettomaan elämään tukeminen tapahtuu ohjaajan roolista käsin kulkemalla eri ihmisen prosessin rinnalla etäämmällä tasavertaisuus. Usko ihmisen mahdollisuuksiin muuttua, kasvaa ja oppia uutta. (Reinikainen 2007: 79-82).

Tasavertaisuuden kautta ryhmän arvot keskittyvät siihen, että kaikkien elämä on ok. Oli sitten omasta tai muiden mielestä ”onnistunut tai vähemmän onnistunut”. *Tasavertaisuus* on sitä, että on ryhmässä samalla viivalla toisten kanssa ajatuksella että minä olen ok ja sinä olet ok (Mikkonen 2006.) Uskaltautuako ryhmässä kysymys nousee esiin, kun kyse on niinkin henkilökohtaisesta asiasta, kuin oman elämän käsitteleminen, ei ole ihme jos jännittää. Ryhmässä mahdollistuva *usko ihmisen mahdollisuuksiin muuttua, kasvaa ja oppia* uutta luo

tilan käsitellä muutosta. Muutos ei ole mahdollista, jos ympäristö ei sitä suo. Ryhmässä tämä tapahtuu antamalla tila tarkastella elämää ja sen muutostarpeita, keskustella muutoksesta ja oppia uutta. (Reinikainen 2007: 52-54).

Kaavio 7. Lähde-ryhmän arvot

4.4 Lähde-ryhmän sisältö

Ryhmää rakentaessa kartoitimme ennakkotietoa luonnon vaikutuksista ihmisen hyvinvointiin, sekä paikkasidonnaisesti miten voimme ympärillä olevaa Keravan vankilan luontokokonaisuutta ryhmässä hyödyntää. Kuntoutumis- ja kuntoutusprosessi on pitkäjänteistä toimintaa, jonka vastuun ottaa kuntoutuja ja kuntoutuspalvelujen antaja. Kuntoutuksen perimmäiset kysymykset ovat Karjalaisen ja Vilkkumaan (2004) mukaan mikä olen, mistä tulen ja minne menen. Näihin kuntoutuja ja kuntouttaja etsivät selityksiä ja syitä kuntoutustarpeelle sekä väyliä ja mahdollisuuksia kuntoutumiselle tai kuntoutumisintervention aiheuttamalle muutokselle (Karjalainen ja Vilkkumaa 2004: 31). Ryhmä runkoa tehdessä huomio kiinnittyi ryhmän sisällön kautta sen kohderyhmään. Tällöin havaintomme kohdistui itsemme kautta ryhmän ohjaajiin, joilla tulee olla soveltuva ammatillinen tausta kohderyhmä huomioiden. Lähde-ryhmässä tapahtuva kuntoutustoiminta on prosessi jota kuntouttaja ja kuntoutettava käyvät yhdessä. Kuntouttaja kuntoutettavan rinnalla, tarkastellen yhdessä kuntoutuksen perimmäisiä syitä tarkoituksena löytää kuntoutettavan voimavaroista ne joilla tämä tavoitteisiinsa pääsisi (Karjalainen ja Vilkkumaa 2004: 31).

Ryhmää suunniteltaessa ja oimimme elämän jo menneeseen aikaan, tähän päivään ja tulevaa. Rakensimme ryhmäkehyksen neljän eri ikäjakson kasvun aikaan, joiden sisältö keskittyi

tarkastelemaan eri ikäjaksoja kunkin eri kehitysvaiheiden kautta. Näitä avasimme ryhmäkysymyksinä käyttäen Dunderfeltin *Elämänkaaripsykologia -teosta* (1999), Pepi Reinikaisen *elämänkaarikirjoitus ja Ihmisen vuodenaajat* (2007) sekä Kiskohoidossa käytettyä Transaktioanalyttistä viitekehystä. Myös oma kokemukseni 18-vuoden ajalta ryhmien suunnittelusta ja ohjaamisesta oli hyödyksi Lähde- ryhmätoimintoja hahmoteltaessa.

Tourunen (2000) mukaan vankilassa toteutettavista ohjelmista ja toimenpiteistä päihde-ongelmallisille vangeille apua tarjoavat hyvin valistusohjelmat, kognitiiviset ohjelmat, terapeuttien yhteisöjen periaatteille rakentuvat ohjelmat, sekä eri hoitomenetelmiä porrastetusti yhdistävät ohjelmat (Tourunen 2000: 24). Lähde-ryhmän rungossa jokainen ryhmä toteutuu samalla kaavalla jonka tarkoituksena on ylläpitää ryhmässä luottamusta, avoimuutta ja itsetuntemuksen lisääntymistä. Ryhmän keskeiset tavoitteet, vaikuttamisen alueet ja sisältö on edesauttaa henkilöä tuntemaan omat juurensa, jonka kautta nykyisyyttä on helpompi ymmärtää ja rakentaa tulevaisuutta. Se kannustaa ryhmässä toimimiseen osittain yhdessä ryhmän kanssa suunniteltavan ryhmätoiminnan, -keskustelun ja retkitoiminnan kautta. Motivoiminen rikoksettomaan ja päihteettömään terveellisempään elämään tapahtuu oman elämän tarkastelun kautta. Ryhmässä kartoitetaan yhdessä omaan elämään sopivia vaihtoehtoja virkistäytymiseen ja rentoutumiseen. Ryhmä kasvattaa tietoa vertaistukitoiminnasta. Se lisää sosiaalista taitoa itsestä puhumisesta, omien asioiden esille tuomisesta sekä muiden kokemuksiin samaistumisesta (Kajander ym. 2014: 33).

Lähde-ryhmän runko sisältää neljä eri osiota. Nämä ovat Lapsuuden aika, Nuoruus vastuun aika, jaksamisen lähteet ja tasapainoisuus, suuntana tulevaisuus elämä. Reinikaisen kirjassa *Ihmisen vuodenaajat* (2007) elämänkaarikirjoituksen ikäjaksot kuvataan kevään, kesän, syksyn ja talven vuoden aikoina (Reinikainen 2007: 128). Kevät pitää sisällään ikäjaksot varhaislapsuudesta nuoruuteen. Kesä nuoren aikuistumisen keski-ikään. Syksy myöhäisestä keski-ikästä keskivanhuuteen. Talvi myöhäisestä vanhuudesta korkeaikään. Myös kunnallisia sosiaalipalveluja on alettu laajamittaisesti organisoida niin sanotun elämänkaari- mallin mukaan. Tässä mallissa kunnallisen sosiaalipalveluiden saralla lapsuuden, nuoruuden, aikuisuuden ja vanhuuden palvelut on eritetty toisistaan (Jokinen ja Juhila 2008: 7).

Dunderfelt tarkastelee kirjassaan *Elämänkaaripsykologia* (1999) ihmisen kehitystä elämän eri vaiheissa individuaation näkökulmasta kautta. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna ihmisen identiteetti muodostuu koko elämänsä aikana. Dunderfelt jakaa elämänsä neljään eri kehitysvaiheeseen kehityksen perusvaihe, jäsentymisen vaihe, yksilöllisten päämäärien vaihe ja kypsyyden ikävaihe (Dunderfeltin 1999: 57). Reinikaisen (2007) mukaan elämänkaarikirjoitus perustuu ihmisen elämänkaaripsykologiaan ja käsitykseen ihmisen eri elämänsä vaiheista ja niiden erityisteemoista ja tehtävistä. Elämänkaartaan tutkiessaan ihminen palaa menneeseen, mutta tulee takaisin muuttuneena, koska käsitys menneestä on muuttunut.

Mennisyys on siis koko ajan elävää, johon voi löytää uusia näkökulmia. Ihmisen elämä muotoutuu ja kehittyy kaiken aikaa lapsuuden jälkeen. Tämä mahdollistaa eletyn elämän tarkastelun ja uuden oppimisen, koska kehitys ei lopu myöhäisemmälläkään iällä (Reinikainen 2007: 19-20, 129).

Karjalainen ja Vilkkumaa (2004) mainitsevat kirjassaan Kuntoutus kanssamme, ihmisen toimijuuden tukeminen Sosiaalisen perimän tason määrittelevän ihmisen syntyminen johonkin perheeseen, joka puolestaan on osa jotakin yhteisöä ja sen kulttuuria. Tässä yksilön ja hänen sosiaalisen ympäristönsä historiaa voi yksilön näkökulmasta pitää hänen perimänään. Usko sosiaaliseen perimään kuntoutustarpeen taustalla on voimistunut sen takia, että sitä ei voi perustella erilaisista yhteiskuntafilosofisista lähtökohdista. Perimä kertoo kuntoutumistarpeen syystä ja samalla kuntoutumisen mahdollisuudesta (Karjalainen ja Vilkkumaa 2004: 30-31).

Lähde -ryhmän tarkoitus oli luoda sen ryhmäkerroista tila, jossa mahdollistuu tutustuminen syvemmin omaan itseän luonnon avulla. Tästä kerrotaan Juuret vapautteen projektitiimin julkaisussa -vihreää valoa vankiloihin, Green Care -opas vankilatyöhön (Kajander ym. 2014: 29-53).

Ryhmän koko, ohjaajien määrä: 5-8 henkilöä, 2 ohjaajaa. Kesto ja intensiteetti: Ohjelma koostuu neljästä osiosta (A, B, C ja D), joiden kokonaiskesto on yhteensä 16 kerran aikana yhteensä 60h. Ryhmä kokoontuu kerran viikossa, 3 h tai 6 h kerrallaan, riippuen onko retkitoimintaa vai ei. Tarvittava henkilökunta: Lähderyhmän teoriaan tutustuneet henkilöt. Henkilökohtainen soveltuvuus ryhmien parissa työskentelyyn. Työparin käyttöä suositellaan kaikilla ryhmäkerroilla.

Ryhmän ohjaajilla tulee olla soveltuva ammatillinen tausta kohderyhmä huomioiden. Reinikainen mainitsee kirjassaan, ettei kovin nuori elämää kokematon ohjaaja selviä tehtävästään kuin päällisin puolin. Elämänkaaren kriisivaiheita käsiteltäessä tarvitaan enemmän omakohtaisen prosessoitua kokemusta (Reinikainen 2007: 90). Ryhmässä käsiteltävän aiheen ja siihen omakohtaisen ”samaistumisen” sijaan on tärkeää saada esille ryhmässä oleva kokemusperäinen tieto. Ryhmän ohjaamisessa on hyödyksi perehtyneisyys ryhmärungon elämänkaarikäsitteeseen luonnon hyvinvointivaikutuksiin ja kuinka luontoa voi soveltaa ryhmän eri teemoissa. Kokemus ryhmien ohjaamisesta on tässä myös hyödyksi (Reinikainen 2007, Kajander ym. 2014).

Ryhmää varten tulee olla asianmukainen asiakastyötila, jossa tavanomaista tarvikkeistoa kuten fläppitaulu. Myös erilaiset menetelmälliset välineet (tunnekortit, vahvuuskortit, Parisuhteen Palikat) ovat ryhmän toteutuksessa hyödyllisiä. Mahdollisuus päästä luontoon. Kameraa voi hyödyntää retkitoimintojen taltiointissa. Ohjelma on suunniteltu siten, että sen

jokainen ryhmäosio voidaan soveltaa toteutettavaksi sekä avoimissa että suljetummissa laitosolosuhteissa. Pääasia toteutuksessa on luonnon läsnäolo metaforana ja käytännön retkitoiminnassa. Retkitoiminnat suunnitellaan sen mukaan, minkälaisia retkimahdollisuuksia vankilan lähiympäristö tarjoaa (Kajander ym. 2014: 34-35).

Jokainen ryhmä toteutetaan samalla kaavalla, sillä säännöllisellä rungolla on ryhmää rauhoittava vaikutus. Ryhmät päätetään aina fiiliskierrokseen, joka mahdollistaa luottamuksen, avoimuuden ja itsetuntemuksen lisääntymistä. Lähde-ryhmän retket kannattaa toteuttaa yhteistyössä lähialueen vertaistoimijoiden kanssa, jos suinkin mahdollista (Kajander ym. 2014: 36).

Green care näyttäytyy Lähde-ryhmätoiminnassa voimavaroja antavana tekijänä. Projektin toiminnassa se piti sisällään laajasti erilaisia luontoon liittyviä toimintoja. Mallin ydin on luontoon liittyvä työ- ja kuntoutustoiminta, jolla pyritään lisäämään osallistujien henkistä ja fyysistä hyvinvointia ja kehittämään elämönhallintataitoja. Green care tuli Lähde-ryhmätoiminnassa näkyviin tilana luonnossa, jossa pidettiin ryhmäistuntoja sekä henkisen tilana, joka mahdollisti ryhmäasioiden tarkastelun perinteisen vankilan vastakulttuuria muistuttavana paikkana. Green care tuli Lähde-ryhmässä näkyviin toiminnallisuudessa, sekä tavassa miten luontoteemaa tuodaan ohjaajavetoisesti arkisissa keskusteluissa esille.

Tourulan ja Raution (2013) tutkimuksen mukaan mielikuvamenetelmää käyttäneessä tarkkaavaisuuden väsymisen yhteydessä luontoa pidettiin miellyttävämpänä kaupunki oloon verrattuna. Luonnossa liikkuminen koettiin tutkimuksessa voimaksi, joka pystyy yhdistämään ihmisiä yli yhteiskunnallisten ryhmäjakojen. Samanhenkisyys, yhteisyys ja sosiaaliset kokemukset ovat tämän tutkimuksen mukaan olennainen osa harrastamista. Samanhenkisyys ilmenee välittömyytenä sosiaalisessa muodossaan siten, että toisten luonnossa liikkujien kanssa on helppo seurustella (Tourula ja Rautio 2013: 35).

4.4.1 Lapsuuden aika

Ensimmäinen ryhmäosio Lapsuuden aika keskittyy tarkastelemaan oman itsensä rakentumisen aikaa (Kajander ym. 2014: 37-41). Kehityksen perusvaiheissa Dunderfeltin (1999) mukaan ihminen omaksuu itselleen psykologisia toimintatapoja jotka tulevat oppimisen kautta osaksi hänen persoonallisuuttaan. Nämä tapahtuvat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa samaistuen, matkien ja oppien toisilta piirteitä paremmin hyväksytympään opittuun minään (Dunderfeltin 1999: 57).

Lapsuudessa kohtaamme oman ympäristömme sosiaaliset säännöt, asenteet ja käyttäytymistavat. Ympäristö vastaa kehityksestä, jossa hyvän ja pahan kuva rakentuu, sekä

oikean ja väärän malli kehittyä. Lapsena synnymme perheeseen, jolla on olemassa oma historia ja perinteet. Jotta polku aikuisuuteen rakentuisi helpommin, lapsena joudumme kohtaamaan kysymyksen, kuka minä oikein olen? (Kajander ym. 2014: 37).

Kun olemme aikuistuneet, emme aina tahdo muistaa, mistä kokemuksista ja asioista polku aikuisuuteen oikein rakentuikaan. Siksi joudumme usein jälkikäteen kohtaamaan kysymyksen, kuka minä oikein olen ja mistä minä tulen? Tässä ryhmäosiossa on tärkeää tutustua omaan historiaan omien kykyjen mukaan. Minkälaisista palasista lapsuus, nuoruus ja varhaisaikuisuus ovat rakentuneet ja miten niitä voi hyödyntää tulevaisuutta rakennettaessa? (Kajander ym. 2014: 37).

Ensimmäisellä ryhmän kokoontumiskerralla keskitytään Ryhmäyhtymisprosessin aloitukseen toisiinsa tutustumisen kautta. Luontoympäristössä tapahtuva ryhmäytyminen mahdollistaa rentoutumisen muuten niin jännittävässä tilanteissa kuten uuden prosessin aloitus, itsensä esittely ja toisiin tutustuminen. Ryhmäyhtymiskerran voi toteuttaa vankilan lähellä sijaitsevassa luontokohteessa tai tarvittaessa vankilan piha-alueella tai ulkoilupihalla. Jos ulos ei pääse, ryhmäytymisen voi tehdä viime kädessä myös ryhmätilassa (Kajander ym. 2014: 34-35). Ensimmäisen varsinaisen ryhmäkerran teemana on Lapsuus. Tätä avataan ajatuksella, jossa synnyimme jollekin äidille ja johonkin perheeseen, josta elämämme on vähitellen alkanut muodostua meidän näköisemmäksi (Dunderfelt 1999: 79). Meillä on ne perintötekijät, jotka vanhemmiltamme olemme saaneet. Lapsuus ja sen olosuhteet eivät ole omaa valintaa.

Toisen ryhmäkerran teema on Kouluvuodet. Tätä avataan tarkastelemalla minkälainen oppija olen? Minkälaisessa ympäristössä opin parhaiten? Ensimmäiset kouluvuodet ovat vielä ikään kuin varhaislapsuuden jatketta, jolloin lapsen tietoisuus kehittyä edelleen. Elämä tarjoaa kuitenkin haasteita siirryttäessä perhekulttuurista suurempaan yhteisö- ja oppimiskulttuuriin. Kouluvuosina mukaan voi tulla koulukiusaamisen kokemuksia joko tekijän tai uhrin näkökulmasta. Kaikkine kokemuksineen kouluvuodet ovat merkittävä ajanjakso lapsen kasvussa ja kehityksessä, jonka vuoksi niitä on hyvä pysähtyä ajan kanssa miettimään (Kajander ym. 2014: 38-39).

Kolmannen ryhmäkerran teemana käsitellään aihetta Nuoruus. Tätä avataan tutustumisella omaan maailmaani. Nuoruusiässä itsenäistytään. Nuoruudessa tietoisuuden laajenemisen myötä syntyy ihanteita, joita itse haluaa elää ja toteuttaa. Ihanteet voivat vaikuttaa merkittävästikin oman elämänpolun muodostumiseen. Nuoruus on aikaa, jolloin opitaan yhä tietoisemmin ohjaamaan omaa elämää suhteessa muihin ihmisiin, luontoon ja ympäröivään yhteiskuntaan. Nuoruudessa tietoisuuden laajenemisen myötä syntyy ihanteita, joita itse haluaa elää ja toteuttaa. Aihetta käsitellään luontoretellä, sillä luontoympäristössä

vaikeidenkin asioiden käsittely tuntuu luontevalta ja turvalliselta, koska ympäristö tukee eheytymistä (Kajander ym. 2014: 39-40).

Neljäs ryhmäkerran teema käsittelee aihetta Miehisyyden- ja naiseuden kuvan rakentuminen. Identiteetin rakentuminen on yksi nuoruusvuosien keskeisimpiä kehitystehtäviä. Identiteetin ja sen mukana seksuaalisuuden rakentuessa kohtaamme tunnetiloja joissa mielihalut tunteineen möyriävät ja sinkoilevat eri suuntiin. Kasvu seksuaalisuuteen on paljon enemmän kuin vain biologinen kypsyminen, se on tutustumista itseensä ja vastakkaiseen sukupuoleen. Minkälainen miehen ja naiseuden malli minulle on rakentunut elämäni varrella? Mitkä asiat ovat vaikuttaneet sen kehittymiseen? Seksuaalisuus on muutakin kuin vain biologinen kypsyminen. Erilaiset nousevat halut tuovat kaoottisuutta jo ennalta sekavaan nuoruusvuosien kasvuvaiheeseen. Elämässä tulisikin löytää tasapaino halujen ja ajatusten välillä. Tasapainon löytämiseksi ryhmässä käsitellään seksuaalisuuteen liittyviä ajatuksia ulkopuolisen asiantuntijan avulla. Asiantuntija voi olla esim. vertaistoinija, joka pystyy keskustelemaan miehisyyden, seksuaalisuuden ja parisuhteiden haasteista päihde- ja rikosmaailmassa. Myös seksuaaliterapeutit, terveydenhuollon ammattilaiset tai vankilapsykologi ovat hyviä vaihtoehtoja (Kajander ym. 2014: 40).

4.4.2 Nuoruus, vastuun aika

Tämä ryhmäkokonaisuus painottuu katsomaan elettyä elämää taakse, näkemään tämän hetki eletyn elämän summana ja suuntaamaan olemassa olevia voimavaroja paremman tulevaisuuden rakentamiseen (Kajander ym. 2014: 42-45). Dunderfelt (1999) kuvaa jäsentämisen vaihetta ihmisen individuaation näkökulmana, jossa ihminen ennen oman paikkansa löytämistä ja itsenäistymistä joutuu kohtaamaan edellä mainitun opitun minänsä. Itsenäistymiseen kuuluu oman elämän merkityksen- ja mielekkyyden etsiminen, naisena ja miehenä eläminen, ihmissuhteisiin liittyminen ja niistä eroaminen, sekä elämisen ja kuoleamisen peruskysymykset (Dunderfeltin 1999: 57-58).

Tavoitteena ryhmäjaksolle on tehdä ”oman elämän inventaario”. Inventaarion aikana tarkastellaan omalle kasvulle tärkeitä ja hyödyllisiä asioita. Samalla on tarkoitus pohtia, löytyykö elämässäni kitkemisen tarvetta? (Kajander ym. 2014: 42).

Ensimmäisen ryhmäkerran teemana on Jäähyväiset lapsuudelle. Ryhmässä tarkastellaan mennyttä elämää ajatuksena ettei elettyä elämää voi muuttaa, mutta voimme antaa tai pyytää anteeksi ja katsoa eteenpäin. Jokaisen elämässä on tapahtunut asioita ja tapahtumia, joita ei voi itse valita. Otamme vastuuta eletystä elämästä ja sen päätöksistä. Aikuisuus ei siis ole vain lapsuuden ja nuoruuden jatke, vaan täysin oma vaiheensa, jossa ihmiselle voi syntyä uusia tai jopa uudistavia piirteitä. Nuoruus on mahdollisesti yksi vaativimmista ikävaiheista. Nuorelle ei ole vielä ehtinyt karttua paljoakaan kokemustietoa elämästä ja asioista, mutta

häneltä kuitenkin odotetaan vastuunkantoa yhä enemmän. Vastuun teeman käsittelyyn hyödynnetään vankilan yhtä työpistettä, jossa työskentelee kuntoutukselliseen viitekehykseen sitoutunut vanki. Vanki esittelee työpisteen toimintaa ja kertoo vastuunkannon merkitystä oman työn ja mahdollisesti myös elämänsä kautta. Jos vierailua on vaikea järjestää, ohjaajat voivat vaihtoehtoisesti vetää teemaan liittyvän keskustelun, parhaaksi katsomallaan tavalla (Kajander ym. 2014: 42-43).

Toisen ryhmäkerran teemana on Aikuistumisen inventaario. Nuoren aikuisen elämä on hyvin itsekeskeistä, vaikka hän ei sitä pysty hahmottamaan / myöntämään. Aikuistuminen on myös haaste. Ihminen haluaa olla itsenäinen ja seistä omilla jaloillaan. Omistanko aidosti itseni vai olenko mahdollisesti paennut valintoja päihteillä, rikollisuudella tai muilla nautinnoilla? Ihmisen aikuistuttua vastuunkanto ja velvoitteet tiedostetaan jo hyvin ja niitä kyetään myös toteuttamaan vähintäänkin kohtuullisesti. Omaa elämää rakennetaan kovaa vauhtia. Päivä kerrallaan elämä muotoutuu näköiseksi erilaisten tapahtumien ja valintojen myötä (Kajander ym. 2014: 43).

Kolmannen ryhmäkerran teemana on Tulevaisuuden inventaario. ”Niiden asioiden tekeminen, joista ihminen nauttii, pitää ihmisen ankkuroituna itseensä. Ajatellaan, että ihminen tarvitsee elämäänsä tietyn määrän ankkuroivaa tekemistä pysyäksensä onnellisena. Jotta löytäisimme elämäämme ankkuroivia asioita, tarvitsemme annoksen luontaista uteliaisuutta, rohkeutta kokeilla ja mahdollisuuksia yrittää. Tarvitsemme oppimisen haasteita.” Marja Leena Toukonen, Unelmatyöskentely, ote omanlaiseen elämään Unelmakartta- työskentely. Elämän mielekkyydestä ja omasta pystyvyyden tunteesta kertoo paljon se, kuinka suhtautuu omaan tulevaisuuteensa. Oman elämämme lähtökohtiin emme voi vaikuttaa, mutta tulevaisuuteen pystymme. Jotta uskallamme ottaa riskejä elämässä, tarvitsemme kokemuksia onnistuneesta riskinotosta ja päätöksenteosta (Kajander ym. 2014: 44).

Neljännän ryhmäkerran teemana on Reissu luonnossa tai luontoon liittyvässä kohteessa. Luontoretki suunnitellaan vuodenaikaan sopivalla tavalla, tarkoituksena nauttia luonnosta ja siellä syntyvistä kokemuksista. Hyviä vierailukohteita ovat esim. puutarhat (kasvitieteelliset tai kaupunkien puutarhat) ja palstaviljelykohteet, joissa saa oppaan mukaan. Kohteissa voi nivoa yhteen menneitä elämänretkiä, tulevaisuuden haaveita ja nykyisyyttä. Retkellä voi pohtia myös mitä tasapaino näiden välillä tarkoittaa, jotta elämä voisi olla mahdollisimman hyvää (Kajander ym. 2014: 45).

4.4.3 Jaksamisen lähteet, tasapainoisuus

Tämän ryhmäkokonaisuuden tavoitteena on kartoittaa omaa henkistä - ja psyykkistä jaksamista (Kajander ym. 2014: 46-49). Dunderfeltin mukaan (1999) yksilöllisten päämäärien

vaiheessa tietty kynnyks on ylitetty ja sisäisessä maailmassa vallitsee tasapainoisuus. Ihminen on löytämässä mahdollisesti myrskyistenkin vaiheiden jälkeen sovinnon itsensä ja maailman välillä. Ihminen tunnistaa edellisissä vaiheissa vallinneen epävarmuuden ja epätietoisuuden. Ihminen kokee tuntevansa oman persoonansa paremmin kuin ennen, sekä hyväksyy itsensä ja muut toisella tavalla kuin aiemmin (Dunderfeltin 1999: 58).

Ryhmässä tarkastellaan elettyä elämäntapaa, ravintotietoutta ja jaksamiseen vaikuttavia tekijöitä. Menetelmät ovat tiedollisia ja liikunnallisia (Kajander ym. 2014: 46).

Ensimmäisen ryhmäkerran teemana on Tunteiden tunnistamiseen. Tässä omaan hyvinvointiin kuuluu oleellisesti omat tunteet ja niiden käsittely. Tässä ryhmässä perehdytään tunnepuolen asioihin keskustelujen kanssa ryhmätilassa. Omaan hyvinvointiin kuuluvat oleellisesti omat tunteet ja niiden käsittely. Erityisesti väkivaltarikokset ja päihteidenkäyttö liittyvät usein tunnemaailman häiriöihin, jonka vuoksi ryhmäkeskustelussa on tärkeä pohtia miksi tunteet ja niiden tunnistaminen on elämässä tärkeää (Kajander ym. 2014: 46-47).

Toisen ryhmäkerran teemana on hyvä ravinto joka on kaiken jaksamisen a ja o. Kun ihminen syö hyvin ja elää terveellisesti, niin arjen haasteita jaksaa paljon paremmin. Mikäli itsenä hoitaminen unohtuu, voivat vanhat ja käsittelemättömät asiat alkaa oirehtimaan psyykeä kuormittavina tekijöinä, kuten itsekkyytenä ja elimistölle haitallisina hallintayrityksinä esim. liiallisen liikunnan tai tiukan ruokavalion kautta. Riippuvuudet vaihtavat helposti vaihtavat muotoaan esim. päihteistä ruokaan (Kajander ym. 2014: 47).

Kolmas ryhmäkerta käsittelee teemaa Parisuhde ja vanhemmuus ja niiden merkitys hyvinvoinnille Ryhmäkerta pitää sisällään keskustelua ryhmätilassa. Ryhmän sisältöä muokataan sen mukaan, mikä on ryhmässä enemmän pinnalla. Mikäli parisuhdeasiat ovat enemmän ryhmässä keskeisiä, keskitytään parisuhteisiin. Mikäli vanhemmuus on enemmän keskusteluissa läsnä, keskitytään vanhemmuuden käsittelyyn (Kajander ym. 2014: 48-49).

Neljäs ryhmäkerran teema käsittelee aihetta Fyysisen ja psyykkisen terveyden yhdistäminen. Tässä uudet asiat löydetään kokemuksi ja usein luontoympäristöä hyödyntäen. Mielummin vielä leikkimielellä, kuin punnertamalla tai pusertamalla. Jotta arki olisi sujuvaa, tulee jokaisen löytää itselleen sopivat keinot ylläpitää omaa hyvinvointia päivittäisessä elämässä. Usein elämänmuutoksen myötä halu elää itselleen ja tärkeille ihmisille vahvistuu. Läheisten läsnäolo ja tuki on monelle tärkeää rikollisesta elämäntavasta irrottautumisessa. Tämän ryhmän retkikohde suunnitellaan siten että ryhmäläisten niin halutessa, läheiset on mahdollista kutsua mukaan (Kajander ym. 2014: 49).

4.4.4 Suuntana tulevaisuus ja siviilielämä

Tämän ryhmäkokonaisuuden tarkoitus on kartoittaa tulevaisuuden toiveita (Kajander ym. 2014: 50-53). Kypsyiden ikävaiheessa ihminen elää Dunderfeltin (1999) mukaan omaa arvokasta elämää samalla tarkastelee myös menneitä. Ihminen tietää mikä hänelle on hyväksi, irrottaudutaan siitä mikä on ollut haitaksi ja valmistaudutaan uusiin kokemusten kautta parempiin elämänhaasteisiin (Dunderfeltin 1999: 58).

Jotta toiveet saadaan toteutettua, on hyvä pysähtyä miettimään mitkä asiat mahdollisesti koetaan hankalina tai jopa toiveiden toteutumisen esteinä. Näitä asioita pohditaan yhdessä jokaisen omia tavoitteita peilaten, tavoitteena saada ymmärrys omien valintojen vaikutusmahdollisuuksista haaveiden toteutumisessa. Elämän rakentuessaan omalle uralle on aika tarkastella mitä on saanut aikaan ja mitä vielä elämältään odottaa. Voimme tarkastella niitä arvoja, asenteita, ihanteita ja päämääriä jotka olivat tärkeitä nuoruudessamme. Ryhmä tarkentuu edellisten ryhmäkertojen pohjalta. Tämän osion ryhmä rakentuu ryhmäläisten omista tulevaisuuden tarpeista, jotka yksilöiden erilaisuudesta johtuen ovat erilaisia. Ryhmä kokoontuu neljä kertaa. Kunkin ryhmäkerran sisältö räätälöidään vastaamaan sen hetkisen ryhmän tarpeita (Kajander ym. 2014: 50).

Ensimmäiselle ryhmäkerralle ohjaajat valitsevat ryhmän teemaan soveltuvan toteutustavan. Tärkeintä ryhmässä on, että käsiteltävät aiheet ja tarpeet ovat nousseet ryhmäläisten ennakkotehtävistä. Tarpeisiin pyritään vastaamaan joko ryhmää hyödyntäen, henkilökunnan omin voimin tai ulkopuolisten asiantuntijoiden avulla. Juuret Vapauteen -projektin aikana tätä ryhmäkertaa toteutettiin muun muassa tarjoamalla velkaneuvontakoulutusta asiantuntijoiden avulla. Yhdellä ryhmäkerralla projekti sai vieraaksi Esko Valtaojan, joka alusti keskustelun ”Historian kautta tulevaisuuteen ja muutokseen” (Kajander ym. 2014: 50).

Toisella ryhmäkerralla toteutetaan tutustumiskäynti yhteen tai useampaan vertaistoimijapaikkaan, jossa on mahdollisuus tutustua päihteetöntä ja rikoksetonta elämää tukevaan toimintaan. Pääkaupunkiseudulla esim. A-killat, Vertaistuki Redis, Stop Huumeille ry ja Kris Helsinki ovat hyviä vierailukohteita. Tärkeää vierailussa ovat kokemusasiantuntijoiden läsnäolo ja puheenvuorot (Kajander ym. 2014: 51).

Kolmas ryhmäkerta aloitetaan kahvilla ryhmätyötilassa. Ryhmän alussa käydään kuulumiskierros, jossa käydään läpi viimeisen ryhmäkerran tunnelmat. Mitä ryhmä on tuonut osallistujille matkassaan? Mitä osallistujat ovat oppineet itsestään? Kun kierros on käyty läpi, siirrytään kahvittelemaan vapaamuotoisemmin (Kajander ym. 2014: 52).

5 Tutkimusasetelma

Tässä luvussa kuvaan opinnäytetyöni tutkimusvaiheet, sekä tuon esille työni tavoitteet ja tutkimuskysymykset. Kohdassa tutkimusaineisto ja kohderyhmä kerrotaan tutkimuksen aineiston analyysistä, sekä haastateltavien valinnasta ja määrästä. Kohta tutkimusmenetelmät ja tutkimusprosessi avaa lukijalle tutkimuksen prosessia.

5.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni on laadullinen, eli kvalitatiivinen tutkimus. Se on haastattelututkimus, jossa aineiston keruu suoritettiin haastatteluilla. Kvalitatiivisessa tutkimuksessani haastattelujen subjektina on ihmiset ja objektina heidän kokemukset ryhmästä. Tämä tarkoittaa, että haastattelin ihmisiä saadakseni tietoa heidän ryhmä kokemuksistaan. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaaran teoksen Tutki ja kirjoita (2000) mukaan kvalitatiivisen tutkimuksen tyypillisiin piirteisiin kuuluu metaforana ihmisen suosimista tiedon keruun instrumenttina. Tässä mallissa tutkijana minulle mahdollistui luottaa enemmän omiin havaintoihini ja käytyihin keskusteluihin tutkittavien kanssa, kuin mittausvälineillä hankittaviin tietoon. (Hirsjärvi ym. 2000: 155.)

Opinnäytetyöni tavoite oli tutkia kuinka Lähde-ryhmän toiminta palvelee vankeuden täytäntöönpanon tavoitteiden saavuttamista. Opinnäytetyössäni haastattelin neljää ryhmään osallistunutta vankia ja tutkin ryhmän vaikuttavuutta uudessa vankeuslaissa vankeuslain 2 §. määriteltyjä vankeuden täytäntöönpanon tavoitteita vasten. Tutkimuskysymykset olin hakenut vankeuden täytäntöönpanon tavoitteista muuttamalla poimimani täytäntöönpanon tavoite-kohdat kysymysmuotoon. Näin haastattelujen kautta mahdollistui tavoitteen tutkiminen kysymyksillä, jotka koskevat suoranaisesti vankeuslakia: miten ryhmätoiminta edistää vangin rikoksetonta elämäntapaa ja elämän hallintataitoja, mitä vaikutusta ryhmätoiminnalla on rikosten tekemiseen rangaistusaikana, miten ryhmätoiminnalla edistetään vangin valmiuksia rikoksettomaan elämään ja sitoutumista yhteiskuntaan

Uuden vankeuslain 2§. mukaan vankeuden täytäntöönpanon tavoitteena on edistää vangin rikoksetonta elämäntapaa sekä estää rikosten tekeminen rangaistusaikana. Valmiuksia rikoksettomaan elämään voidaan edistää tukemalla vangin elämänhallintataitoja sekä sijoittumista yhteiskuntaan. Vankilan olojen on vastattava mahdollisimman paljon yhteiskunnassa vallitsevia elinoloja. Vangin mahdollisuuksia ylläpitää terveyttään ja toimintakykyään on tuettava. Vapaudenmenetyksestä aiheutuvia haittoja on pyrittävä ehkäisemään. (VankL. 1 luku 2-3 §.)

Tutkiessani vankeuden täytäntöönpanon tavoitteita, löysin sieltä viisi tavoitetta, jotka muutin tutkimuskysymyksiksi. Tutkimuksessani mahdollistui tavoitteen toteutumisen tutkiminen kysymyksillä, jotka koskevat suoranaisesti vankeuslakia.

miten Lähde-ryhmätoiminta edistää vangin rikoksetonta elämäntapaa
mitä vaikutusta ryhmätoiminnalla on rikosten tekemiseen rangaistusaikana
miten ryhmätoiminnalla edistetään vangin valmiuksia rikoksettomaan elämään
miten ryhmätoiminta edistää vangin elämänhallintataitoja
miten ryhmätoiminta edistää vangin sijoittumista yhteiskuntaan

Kaavio 8. Tutkimuskysymykset

5.2 Tutkimusaineisto ja kohderyhmä

Opinnäytetyössäni haastattelin neljää Lähde-ryhmän käynnyttä vankia. Vangit suorittivat vankeusrangaistustaan Keravan avovankilaosastolla. Haastateltavien valintaan vaikutti heidän osallistumisensa ryhmätoiminnasta. Lähestyin vankeja henkilökohtaisesti, kerroin tutkimuksestani ja kysyin olisiko heillä halua osallistua haastatteluun. Kaikki neljä olivat halukkaita osallistumaan heti asiasta kertomisen jälkeen. Haastateltavien ikäjakauma oli 23-50 vuotta. Haastateltavilla oli hyvin erilainen työ- ja opiskeluhistoria. Vankilatuomiot olivat pitkät ja rikosnimikkeet vaihtelivat.

Kaikki haastateltavat olivat vankeustuomionsa siinä vaiheessa, jossa heidän siviiliin siirtymistään oli alettu valmistelemään siten, että kuntoutus-, työ tai opiskelupolku mahdollistuisi vapautumisen jälkeen. Heillä kaikilla oli hyvin erilainen perhetilanne. Aineiston käsittelyyn ryhdyin haastattelujen jälkeen. Tällöin haastattelijana minulla oli tuoreessa muistissa aineiston hankkimiseen liittyvät tilanteet. Purin aineiston nauhalta ja litteroin sen sanatarkasti. Litterointi voidaan kohdistaa joko koko aineistoon tai valita litteroitavaksi valikoidusti aihepiirien mukaan. (Hirsjärvi ja Hurme 2008: 135-136.)

Aineiston analyysin suoritin pääosin induktiivista sisältöanalyysia käyttäen. Analyysimallia käyttäen sain haastatteluaineistosta tiivistetyn ja selkeän kuvan. Alkuperäinen informaatio pysyi täten aineistossa tuoden tutkimukseni tulkitsemisen kannalta kerätyn sisällön paremmin esille. Ennen sisältöanalyysin aloittamista määritin analyysiyksikön, jota määrittäessä otin huomioon tutkimuskysymykset sekä aineiston laadun.

Aineiston analyysillä pyritään saamaan hankittu aineisto selkeäksi ja mielekkääksi tutkia, jotta siitä pystyttäisiin tuottamaan uutta tietoa. Aineisto tuli tiivistää niin, ettei siitä kadoteta olennaista informaatiota. Laadullisen aineiston analyysille ei ole vain yhtä oikeaa tapaa. Analyysivaiheen myötä tutkijalle tulee selväksi millaisia vastauksia hän saa tutkimuskysymyksiinsä. (Eskola ja Suoranta 2005: 137.)

5.3 Tutkimusmenetelmät ja tutkimusprosessi

Tutkimukseni keskiössä on Lähde-ryhmä ja Rangaistuksen täytäntöönpanon tavoitteet. Tästä keskiöstä käsin tarkastelin tutkimuksessani myös sosiaalisen kuntoutuksen viitekehystä sekä Green Care -toimintamenetelmää ja ajattelua. Lisäksi tutkimuksessani peilataan Lähde-ryhmän yhtymäkohtia suhteessa Rikosseuraamuslaitoksen arvoihin. Kiinnitän huomiota lisäksi Rikosseuraamuslaitoksen strategiaan 2011-2020. Tutkin kuinka Lähde-ryhmän toiminta palvelee vankeuden täytäntöönpanon tavoitteiden saavuttamista.

Opinnäytetyössäni keräsin kysymysteni avulla haastateltavien omia *kokemuksia*, sekä *näkemyksiä* ryhmätoiminnasta. Haastattelujen kysymykset tarkentuvat *näkemyksikysymyksillä*. Tällöin haastateltavalla oli mahdollisuus tarkastella aihetta omasta näkemyksestään käsin. Tällöin haastateltava asettautui haastattelun kysymyksiensä kautta tutkijan rooliin koskien tarkasteltavaa asiaa, sen sijaan että tarkastelu tapahtui oman ongelmakeskeisyyden kautta. Haastattelujen *kokemuskysymyksillä* haastateltavalla on mahdollisuus tarkastella aihetta omakohtaisten kokemusten pohjalta. Näin tutkimuksessani mahdollistuu se, miten ryhmäläinen on itse kokenut tutkittavan asian (Kaavio 9.)

Haastatteluissa käyttämäni kysymysten asettelu:

Näkemyksikysymys:

Mitä vaikutusta ryhmätoiminnalla on mielestäsi rikosten tekemiseen rangaistusaikana?

Kokemuskysymys:

Mitä vaikutusta ryhmätoiminnalla on omakohtaisesti sinun elämäntapaan koskien rikosten tekemiseen rangaistusaikana?

Kaavio 9. Näkemys- ja kokemuskysymysten asettelu.

Koin kysymysten asettelu merkittäväksi, jotta haastateltavalla oli mahdollisuus käsitellä haastattelujen teemoja joko omasta kokemusasiantuntijuudestaan, tai näkemysasian-tuntijuudestaan käsin. Näkemyksillä hain ryhmäläiseltä kuvaa millaisena hän tutkittava asian

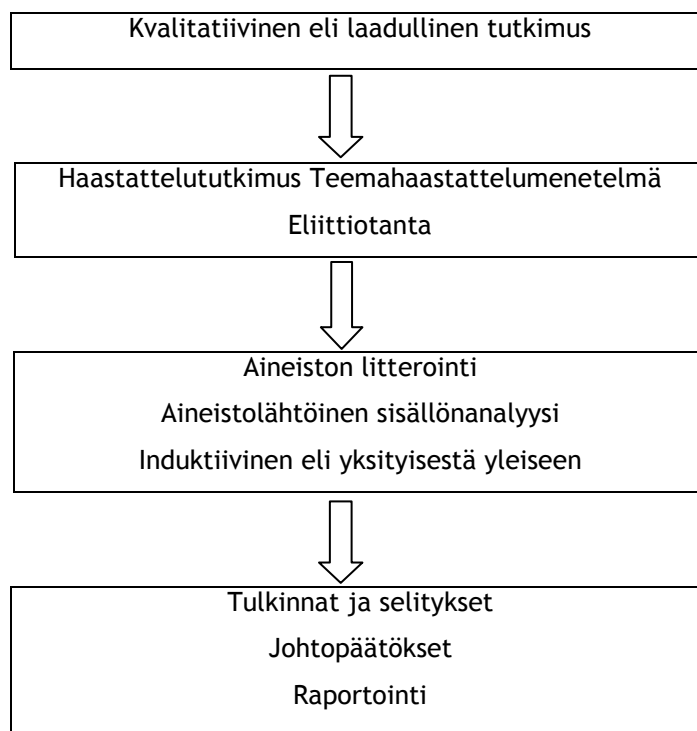
näki, kokemusten kautta tietoa millaisena hän asian, tai tutkittavan kohteen itse koki. Opinnäytetyössäni pohdin ryhmätoiminnan kehittämistarpeista, jotta ryhmä olisi nykyistä toimivampi ja ryhmään osallistuminen palvelisi näin myös vankeuslain vankeuden täytäntöönpanolle asettamien tavoitteiden saavuttamista. Tämän kehittämisenäkökulman vuoksi olennainen osa tutkimukseni viitekehystä on tutkimuksellinen kehittämistoiminta (Toikko ja Rantanen 2009).

Tarkoitukseni oli alun perin keskittyä tutkimaan ammatilliseen koulutukseen osallistuvien vankien Lähde-ryhmän kokemuksia. Ryhmän toteuttaminen suljetussa vankilassa osoittautui kuitenkin haasteelliseksi henkilöstöresurssien puutteessa kun Lähde-ryhmä jatkoi toimintaa ainoastaan avovankilaosastolla. Päätin kuitenkin toteuttaa tutkimushankkeeni samasta ryhmästä, vaikka kohderyhmä vaihtui suljetun osaston vangeista avovankilaosaston vangeiksi. Koska ryhmä oli uudenlainen halusin opinnäytetyöni kautta tutkia, kuinka Lähde-ryhmän toiminta palvelee vankeuden täytäntöönpanon tavoitteiden saavuttamista. Tästä muodostui keskeisin tutkimuskysymys, johon pureduin.

Laadin tutkimuskysymykset ja rupesin suunnittelemaan haastatteluja. Haastattelut rakentui opinnäytetyöni keskeisempään tiedonkeruu tapaan, jolloin siitä muodostui haastattelututkimus. Rakensin tutkimussuunnitelmalleni rungon, jonka esitin Laureassa keväällä 2014. Esityksen jälkeen hain haastattelulupaa 27.5.2014 Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköstä ja aloitin haastattelut kesällä 2014.

Haastateltavien määräksi valitsin neljä vankia. Koin kahdenkeskiset haastattelutilanteet ja johdonmukaisen ihmislähtöisen keskustelutavan omaksi vahvuudeksi. Tästä syystä käytin tutkimuksessani teemahaastattelua. Haastattelutilaksi valitsin puutarhan työnjohtajan vanhan virka-asunnon, joka on toiminut aiemmin omana työtilanani yhteisöhoitollisten ryhmien ohjauksessa. Ryhmä tilassa puutarhan läheisyys oli läsnä. Ikkunat olivat avarat ja valoisa, niissä ei ollut kaltereja vaan omenapuut taittuivat niitä kohti valoa sisälle taittaen.

Haastattelutila tarjosi hyvät puitteet opinnäytetyöni keskeiselle tiedonkeruu välineelle, haastattelulle. Minulla oli kokemus tilan rauhallisuudesta ja sen tarjoamasta ympäristöstä, jossa haastattelulle mahdollistuu rauhallinen tila. Apuna haastatteluissa käytin valmiiksi asetettua teemahaastattelurunkoa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on tarkoitus perehtyä tutkittavaan aiheeseen mahdollisimman perusteellisesti, se painottuu enemmän laatuun kuin määrään (Eskola ja Suoranta 2005: 18). Haastateltavien määrän valinnassa otin huomioon, kuinka paljon tietoa tutkimuksen tekoon tarvitaan (Hirsjärvi ja Hurme 2008: 58.)

Kaavio 10. Opinnäytetyöni tutkimusprosessin kulku.

Haastattelut voidaan jakaa strukturoituihin, strukturoimattomiin ja puolistrukturoituihin haastatteluihin. Strukturoidut haastattelut voivat olla lomakehaastatteluja, joissa kysymykset ja vastausvaihtoehdot ovat valmiina. (Ruusuvuori ja Tiittula 2005: 11- 12.)

Puolistrukturoimaton haastattelu olivat tutkimustani ajatellen perusteltuja, koska tarkoituksenani oli saada haastateltavien kokemuksia ryhmätoiminnasta. Jotta haastattelu toteutuisi mahdollisimman hyvin, rajasin haastatteluaiheet valmiiksi tehdyillä kysymyksillä. Kokemukseni ryhmän ohjaamisesta antoi minulle kuvan, jossa haastattelijana olen läsnä haastateltavien joukossa. Laadulliselle tutkimukselle keskeistä on tutkijan osallistuvuus (Eskola ja Suoranta 2005: 16).

Tutkimusluvan saatua Rikosseuraamuslaitokselta, hankin kirjallisen suostumuksen (liite 1) tutkimukseen osallistumisesta ryhmään osallistuvilta vangeilta. Haastattelut toteutin rauhallisessa tilassa, jossa ei ollut äänellisiä häiriötekijöitä. Tilassa oli mahdollista toteuttaa haastattelu luottamuksellisesti ja ilman keskeytyksiä. Haastattelussa käytin nauhuria, johon olin pyytänyt vangeilta luvan kirjallisessa suostumuksessa. Tietojen käsittelyssä luottamuksellisuus sekä anonymiteetti olivat kaksi keskeistä käsitettä (Eskola ja Suoranta 2005: 57).

Toteutin haastattelut luottamuksellisesti. Säilytän haastattelu nauhat ja litteroinnit opinnäytetyöni valmistumiseen saakka. Opinnäytetyöni valmistuttua tuhoan ne. Anonymi-

teetin takaamiseksi jätin haastateltavien yksityiskohtaisen kuvailun pois, sekä häivytin tunnistettavat sanamuodot ja murteet suorista lainauksista.

5.4 Teemahaastattelu

Tutkimuksessa haastattelut toteutettiin teemahaastattelun avulla. Teemoja oli viisi, jotka purin auki erikseen osaksi lainaamalla haastattelua. Lainauksella, eli siteerauksen tehtävä on antaa joka teemaan erikseen siihen liittyvää tietopohjaista sisältöä.

Opinnäytetyössäni haastateltavien ikäjakauma on 23-50. Haastateltavien valikoiminen tapahtui selvittämällä kuinka monta Lähde-ryhmän suorittanutta vankia Keravan vankilassa on paikalla. Niitä oli tällöin paikalla neljä ja koevapaudessa kaksi. Suunnittelin haastateltavien valitsemisen siten, että kysyn ensin vankilassa olevilta suostumusta. Kaikki neljä vankilassa haastattelujen aikaan paikalla ollutta suostui haastatteluuni. Haastateltavilla oli hyvin erilainen työ- ja opiskeluhistoria. Vankilatuomiot olivat pitkät ja rikosnimikkeet vaihtelivat. Kaikki haastateltavat olivat vankeustuomionsa suhteen siinä kohdassa, jossa heidän siviiliä oli alettu valmistelemaan siten, että kuntoutus-, työ tai opiskelupolku mahdollistuisi vapautumisen jälkeen. Kaikki haastateltavat olivat avovankilaosastolla suorittamassa vankeustuomiotaan. Heillä oli hyvin erilainen perhe tilanne. Yhdellä haastateltavalla oli parisuhde, kun taas toisella oli läheiset ihmissuhteet saamassa uudestaan jalansijaa elämässä. Yhdellä oli naisystävä toisella paikkakunnalla.

5.5 Eettiset kysymykset ja luotettavuus

Tässä opinnäytetyössäni olin mukana tutkijana ja Lähde-ryhmää suunnitelleena ohjaajana. Osa vangeista oli minulle entuudestaan tuttuja. Olen vaikuttanut ryhmän sisältöön sen tekijänä ja nyt sen arvioitsijana. Haastatteluja tehdessä apunani oli valmiiksi tehdyt kysymykset teemoittain. Haastattelijana minulla oli tarkoitus kysymyksieni avulla saada vastaajien näköiset tulokset kysymyksiini. Koin tärkeäksi rajata aiheen ja käsittelytavan siten, ettei luotettavuus kärsinyt.

Normatiiviseen viitekehukseen on mielestäni liitettävissä tutkimuksellisen kehittämistoiminnan viitekehys. Tutkimuksellisen kehittämistoiminnan viitekehyksessä on nähty tarve integroidulle näkemykselle. Toikon ja Rantasen mukaan (Toikko ja Rantanen 2009) tällaisessa näkemyksessä voi yhdistyä sekä tieteellisen ajattelun systemaattisuus ja kriittisyys että kehittämistyön käytännön tavoitteet. Tutkimuksellinen kokonaisuus ei siis pelkästään kartoita ja löydä ongelmia, vaan tutkimukseni kautta minulla on mahdollisuus ratkaista niitä. Tässä tapauksessa kehittää Lähde-ryhmää entistä toimivammaksi, joka on yksi opinnäytetyöni tavoitteista.

Suoritin haastattelut Keravan vankilan puutarhan yläkerrassa. Tilana se oli rauhallinen ja valoisa. Puutarhan yläkerrassa on ollut taannoin puutarhan työnjohtajan virka asunto. Alaovelta ylös asuntoon johtavat portaat ennen yläovea muodostavat viileän tilan, jonka kautta lukitut ovet toivat haastattelutilanteeseen mukaan varmuuden että keskustelumme kuuleminen on mahdotonta. Valmistauduin haastattelutilanteeseen asettautumalla sinne fyysisesti ennen haastateltavaa. Olin keittänyt kahvit. Kysyin haastateltavalta tahtooko hän asettautua haastattelun ajaksi keittiöön pöydän ääreen, vai tuntuuko ns. ryhmätyötila paremmalta paikalta haastattelulle. Kaikki neljä haastateltavaa tahtoivat suorittaa haastattelun keittiössä, jossa oli kahvinkeitin. Haastattelun alussa kysyin lupaa asettaa nauhuri pöydälle, sekä lupaa käyttää sitä tilanteen nauhoittamiseen. Kerroin haastatteluun varaamastani ajasta 45min-90min ja kysyin onko tämä varattu aika haastateltavalle sopiva.

Haastattelutilanne oli jokaisen haastateltavan kanssa rauhallinen. Sen keskiössä oli selvästi tutkimuskysymykset teemahaastatteluineen, joita avaamalla annoin haastateltavalle mahdollisuuden tuoda omakohtainen asiantuntijuus niiden tarkasteluun. Haastattelutilanteeseen vaikuttavat kuitenkin sekä haastateltava että haastattelija. Haastateltava voi myös kokea haastattelutilanteen sellaiseksi, että vastaukset ovat hänelle eduksi ja suopeampia kuin mitä hän oikeasti ajattelee. Haastateltava voi välttää kritiikkiä ja sellaisia vastauksia, jotka voisivat antaa hänestä epäsuotuisan kuvan. Tuloksia tulkitessa koin tärkeäksi huomioida, että aineisto on konteksti- ja tilannesidonnaista, joten tulosten yleistämisessä vältin liiallista yleistämistä. (Hirsjärvi ym. 2009: 206-207.)

Haastattelutilanteihin valmistautuminen tapahtui keskittymällä niihin kysymyksiin joihin haen vastauksia. Koin haastattelutilanteet itselleni luonnollisiksi tilanteiksi, joissa keksityin kuulemaan mitä puhuttavaa haastattelemani ihmisellä minulle on. Haastateltava oli keskustelussa oman elämänsä ja kokemustensa asiantuntija ja minä uuden tiedon kuulija. Haastateltavan kertomalla oli merkitystä tutkimukseni kannalta tärkeään asiaan, hänen henkilökohtaisiin näkemyksiin ja kokemuksiin tutkittavasta asiasta.

Tutkimuksessa noudatin salassapitoa koskevia normeja ja kunnioitin haastateltavan itsemääräämisoikeutta. Haastateltavien asemaa ja heidän oikeuksiaan turvasin kirjallisella haastatteluluvalla, jonka kävimme kunkin haastateltavan kanssa henkilökohtaisesti läpi. Haastattelu lupia oli kuhunkin haastattelutilanteeseen kaksi kappaletta, jotka jäivät allekirjoitettuihin sekä haastattelijalle että haastateltavalle (liite1). Haastattelun alussa ilmaisin vielä tutkimukseni osallistumisen vapaaehtoisuuden sekä ilmaisin haastateltavien anonymiteetin suojaamisesta siten, että he sen ymmärsivät. Kerroin haastateltavalle että hän voi halutessaan lopettaa tilaisuuden koska vaan. Kerroin myös, että tässä yhteydessä olemassa olevat tulokset hävitetään opinnäytetyön valmistuttua. Suostumus haastatteluun kaavakkeessa tuli myös esille, että haastattelut nauhoitetaan ja nauhat sekä muu materiaali

säilytetään siten, ettei ulkopuolisilla ole mahdollisuuksia päästä niihin käsiksi. Kerroin että aineistoa tullaan käsittelemään vain ja ainoastaan tähän minun tekemään tutkimukseen, sekä haastateltavan tunnistaminen tulee tutkimuksessani olemaan mahdotonta.

Tutkimuksesta saatujen tuloksien yleistämisessä käytin erityistä varovaisuutta ja otin huomioon se, että tutkimuksen kohderyhmänä ovat vain Keravan vankilan Lähde-ryhmään osallistuneet vangit. Koska haastateltavia oli varsin vähäinen määrä (4) olin tietoinen, että haastateltavaksi valikoitumiseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota ja myös pohtia tässä suhteessa tulosten merkittävyyttä ja tutkimuksen luotettavuutta.

Tavoitteena tutkimuksessa minulla oli laadullisesti perusteltu kattavuus, joka perustui harkintaan (Toikko ja Rantanen 2009: 119 ja Bloor ym. 2001). Vakuuttavuus (*confirmability*) on Yvonna Lincolnin ja Egon Cuban (1985: 301-328) mukaan keskeinen luotettavuuden mittapuu, joka kriteerinä perustuu sekä uskottavuuteen (*credibility*) että johdonmukaisuuteen (*dependability*). Tutkijan on siten pystyttävä osoittamaan kuinka uskottavasti hänen rekonstruktionsa tekee oikeutta tutkimuskohteelle. Tämä merkitsee tämän opinnäytetyön yhteydessä sitä, että tutkijana minun on ymmärrettävä vankien näkemysten yhteys heidän kokemusmaailmaansa. Kokemusmaailma voi olla hyvinkin yksilöllinen ja elämänhistoriaan perustuva, kuin myös kulttuurisidonnainen luonne. Tällöin kontekstina voivat olla alakulttuurit ja yhdistävänä tekijänä rikokseen syyllistyminen ja vankilassa vietetty aika niine kokemuksineen mitä siihen on sisältynyt. (Vrt. Lincoln ja Cuba 1985: 303, 305-307, 314-315. Toikko ja Rantanen 2009: 123-124.) Opinnäytetyön valmistuttua hävitän muistiinpano- ja haastatteluaineiston.

6 Opinnäytetyön tulokset

Tässä luvussa käsittelen opinnäytetyöni haastatteluaineiston tuloksia. Maininnat H11, H2, H3 ja H4 tarkoittavat haastateltavia vankeja. Aluksi käsitellään haastateltavien näkemyksiä ja kokemuksia ryhmätoiminnasta vangin rikoksettoman elämäntavan edistäjänä. Seuraavassa kohdassa käsitellään haastateltavien näkemyksiä ja kokemuksia ryhmätoiminnan vaikutuksesta rikosten tekemiseen rangaistusajana. Kolmantena käsittelen haastateltavien näkemyksiä ja kokemuksia ryhmätoiminnasta vangin yhteiskuntaan sijoittumisen edistäjänä. Neljäntenä käsittelen haastateltavien kokemuksia ja näkemyksiä ryhmätoiminnasta vangin elämänhallintataitojen edistäjänä. Viidentenä käsittelen haastateltavien näkemyksiä ja kokemuksia ryhmätoiminnan merkityksestä vangin valmiuksien edistämisessä kohti rikoksettomaan elämään.

6.1 Ryhmätoiminta vangin rikoksettoman elämäntavan edistäjänä

Ryhmärunko koettiin hyvin rakennetuksi ja se koettiin hyväksi, koska sen sisällössä oli paljon vaihtuvuutta. Ryhmä avasi mahdollisuutta löytää elämälle uutta suuntaa. Ryhmä vahvisti muutostarpeesta koskien aikaisempaa rikollista elämäntapaa. Aikaisemmat omat kokemukset rikollisuuden- ja perhe-elämän yhteensovittamisen vaikeudesta olivat hyödyksi ryhmässä, jossa käytiin läpi omaa vanhemmuutta. Rikoksettomaan elämäntapaan suuntaavat keskustelut koettiin ryhmässä rakentaviksi. Ryhmässä nousi esille keskustelua halusta katkaista rikoskierre ja suunnata eteenpäin työn, perheen ja opiskelun saralla. Ryhmä mahdollisti velkajärjestelykoulutukseen pääsyn. Tämä vahvisti rikoksettoman elämäntavan tavoitteita ja oli tietoa antavaa. Haastattelussa nousi esiin kokemus rikollisen elämäntavan myötä väistyneen perhe-elämän tärkeydestä. Ryhmätoiminta koettiin mahdollistavan itsetutkiskelun ja sen kautta työskentelyt muutoksen eteen.

”Jossain vaiheessa olin aika paljon järjestäytyneen rikollisuuden kanssa tekemisessä, se on sellainen maailma jossa perhe elämää ja jengielämää on vaikea sovittaa yhteen.. Siviilissä mennään, vedetään huumeita tukka putkella ei oo mitään väliä, sitten ku tullaan vankilaan niin sitten yhtä äkkiä se perhe onki se kaikista tärkein” (H4)

Ryhmä mahdollistaa oman historian tutkiskelun ja syiden etsimisen minkä takia on vankilassa. Ryhmä mahdollistaa omien riippuvuuksien, heikkouksien ja vahvuuksien tarkastelut joiden kautta on mahdollista nähdä syyt vankilassa oloon. Ryhmän avulla ”taakse katsomalla” muodostui käsitys väistää oman elämän kohdat, jotka ovat aikaisemmin johtaneet rikoksiin. Rikoksettomaan elämäntapaan suuntaavat keskustelut koettiin ryhmässä rakentaviksi. Ryhmäkeskustelut ihmiselle tärkeistä asioista toi kokemuksen rikoksettoman elämän vahvistumisesta.

”Ku katsoo omaa historiaa ja niitä syitä ja miettii minkä takia on vankilassa. Jos haluaa olla rehellinen, niinku meilläkin oli ryhmä jossa oltiin aika avoimia ja rehellisiä. Pystyy näkee ne omat riippuvuudet, tai heikkoudet ja vahvuudet. Yleensä sieltä tulee ne syyt miks on vankilassa. Sitä kautta tavallaan pääsee tai pystyy sitten jatkossa väistämään ne karikot mitkä aikaisemmin on johtaneet niihin rikoksiin” (H4)

”Tulee paljon keskusteltua sellaisista asioista mitkä ovat ihmisille tärkeitä ja jotka edistää sitä rikoksetonta elämää” (H2)

Kaikki neljä haastateltavaa kokivat ryhmätoiminnan olevan hyväksi. Sen sisällöllinen anti koettiin sopivaksi ja etenemisivauhti ryhmässä käsiteltävien teemojen välillä oli haastateltavien mielestä hyvä. Yksi haastateltava koki, että ryhmä aika loppuu usein kesken. Ryhmärunko mahdollistaa ongelmien kartoittamisen lapsuudesta, josta ongelmat koettiin usein tulevan. Ryhmä lapsuus- ja nuoruusajan tarkastelu koettiin minäkuvan kehityksen kautta hyväksi. Ryhmässä tuli esille halu oppia palautteen antamisen kautta. Yhtenä suurempana rikkautena ryhmässä nähtiin ryhmäläisten erilaiset lähtökohdat, jotka avasivat näkemyksiä heidän perspektiivistä. Empatian käyttö. Muiden kokemusten kuulemisen kautta samaistuminen toisen asemaan, miten joku voi ajatella asiasta niin eri tavalla kuin itse koettiin rikkautena.

”Rikkaus oli tavallaan se, kuinka joku voi ajatella monestakin asiasta ihan eri tavalla kuin minä.. Sai pienen ikkunan niidenkin maailmaan mitä se on ja on ollut.. Mä mietin että ehkä mulla on jotain annettavaa ryhmässä, kun antaessaan saa. Yhtenä suurempia rikkauksia meidän ryhmässä oli se, kun meitä oli niin monesta eri lähtökohdasta” (H4)

Ryhmä lisäsi tietoisuutta mahdollisuudesta vaikuttaa omiin valintoihin elämässä. Yksi haastateltavista koki eniten ryhmästä ollen apua parisuhde ja perheasioiden kohdalla. Ryhmärungon monipuolisuus mahdollisti erilaisia näkökulmia, ryhmäläisten erilaisten taustojen ja kokemusten kautta.

”Olen miettinyt mihin parisuhteetkin on kariutunut ja sitä kautta omii ongelmiin. Hyvät eväät oon saanut siviiliin. Tällä hetkellä hyvä parisuhde jota haluan elää jatkossa. Vielä sekin kun vasta nyt oon ylittänyt tuon aikuisiän kynnyksen niin en oo ollut parisuhteeseen kypsä, ne omat menot ja oma elämä ja jutut mennyt aina perheen edelle.” (H4)

”Eninten mulle on tosta ryhmästä hyötyä siviilissä siltä kannalta, että parisuhde ja perheasioissa on saanut eväitä” (H4)

”Musta ihan hyvä ettei kaikki oo täysin laitostuneita, tulee vähä erilaisia näkökulmia.” (H2)

Ryhmän ulkopuolella tapahtui sekä ohjaajien-, että ryhmäläisten kanssa jossain määrin keskustelua ryhmässä nousseista asioista. Keskustelujen teemat ja ryhmässä käydyt keskustelut ovat jatkuneet ryhmäläisten ja ohjaajien välillä ryhmän jälkeen. Ryhmä mahdollisti erilaisen keskustelun tason vankien välille, mitä vankilan puolella on yleensä mahdollista. Luottamuksen rakentumisesta ryhmäläisen ja ryhmän välille oli yhden

haastateltavan mukaan aikaisemmista vankilan ohjelmatoiminnoista ollut hyötyä. Ryhmässä koettiin yhdenvertaisuuden tunnetta, sekä yhteen kuulumista ryhmään.

”Mä pystyin puhuu siellä (ryhmässä) kaikesta, muutakin ku vertaa mitä kongilla.” (H2)

”Ei ollut mitään kuiluja välillä, kaikki oltiin kimpassa.. oli aika hyvä yhteishenki itse asiassa.” (H3)

Reissujen myötä haastattelussa tuli esiin kokemus mielekkästä tekemisestä, jolloin positiivisuus vahvistuu omien ajatusten kautta. Myös vankilan tuoma katkeruus koettiin vaihtuvan ajatuksissa positiivisemmaksi reissujen ja ryhmätoiminnan ajaksi. Retkillä lähiomaisten tapaaminen koettiin edistävän rikoksetonta elämäntapaa sosiaalisten suhteiden ylläpidon kautta läheisiin. Läheisten mukana olosta ryhmäretkillä jäi kokemus, joka vastaa arjessa yhteisen ajan viettämisestä, vastakohtana rikolliselle elämäntavalle. Ryhmäretkillä sivuili ihmisten kanssa käydyt vuorovaikutustilanteet koettiin hyvinä. Kokemuksessa nousi esille ajatusten vaihto ja ajanvietto ihmisten kanssa, jotka ovat vankilan rutiineiden sijaan kiinni arjen rutiineissa.

”Ehkä sillei niin kun oli reissuja joissa sai tavata perheen jäseniä ja läheisiä ihmisiä niin ryhmän kautta pidettiin yllä suhdetta niihin. Oma tukiverkko sillä tapaa vahvistaa tollasta. Kun saa perheen jäsenten kanssa olla tekemisissä muutenkin ku lomien kautta.” (H2)

”Ryhmä eroaa tästä ympäristöstä ja se on tavalla niinku loma ja sit vielä ku pääs tuonne luontoon.. sai olla perheen kanssa ja nähdä lapsia” (H4)

Ryhmä toimi reissujen osalta läheisten perhesuhteiden ylläpitäjänä. Ryhmä toimi reissujen osalta vahvistaen omaa tukiverkostoa suhteessa läheisiin. Retkien eroaminen vankila-ympäristöstä ja luontoon pääsy toi loma-kokemuksen. Retket mahdollistivat pääsyn vankilan ulkopuolelle. Puolisokin pääsi osallistumaan retkille. Perheen ja lapsen kanssa vietetty yhteinen aika retkillä koettiin tärkeäksi. Ryhmän rakentuminen Green Care -malliin koettiin hyväksi luonnossa liikkumisen takia.

6.2 Ryhmätoiminnan vaikutus rikosten tekemiseen rangaistusaikana

Haastattelussa tuli esille yhden ryhmäläisen halu osallistua ryhmätoimintaan tiedostaen vankilarikkomusten seuraukset, jotka johtaa ryhmätoiminnan keskeytymiseen. Tulkitseen tämän tutkimuksessa vangin sitoutumiseksi ryhmätoimintaan ja siinä pysymiseen rikoksien tekemisen

sijaan. Ryhmä mahdollisti tilan tutkia muutosmahdollisuuksia yhdessä muiden kanssa. Ryhmäläisten voimakkaat mielipiteet ryhmässä käsiteltäviä asioita kohtaan toi ryhmään voimakkaita näkemyseroja. Tämä koettiin hyväksi keskusteluksi, sen sijaan ettei se päätyisi riitelyyn. Haastattelutilanteessa osastolle valitsemisessa hakijalle vahvistui halu ”katsoa itseä peiliin” kartoittaa muutostarpeita.

”Muiden ihmisten kanssa kun tekee jotakin, niin niiden kautta saa hieman erilaisemman käsityksen itsestään kuin että pohtisi vain yksin asioita” (H1)

”Kyllä ne vaikuttaa kun asiasta puhuu ja sitten ku siellä muutenkin vankien kanssa puhuu tollee, niin ei voi sanoo että siinä omaa katkeruuttaan vääntää” (H2)

”Kyl mä vähä skeptisesti suhtauduin aluks ja olin sitten viittä vaille.. et katsotaan nyt. Mut sitten haastattelussa mä mietin eteenki sitä, että jos mä olen nyt kolmatta kertaa vankilassa niin mun tarvii katsoo siinä kohtaa peiliin” (H4)

Ryhmän positiivista vaikutusta rikosten tekemiseen rangaistusaikana kuvaa myös se, että ryhmäläiset suosittelivat ryhmää vankilan osastolla muille vangeille. Empatian käyttö ryhmätilanteissa mahdollisti muiden kokemusten kuulemisen kautta samaistuminen toisen asemaan. Ryhmä toi omien kokemusten kautta ymmärrystä perhe-elämän ja rikolliselämän yhteensovittamisen ongelmasta. Ryhmässä käydyt keskustelut ovat jatkuneet ryhmäläisten välillä ryhmän jälkeen.

6.3 Ryhmätoimita vangin valmiuksien edistäjänä rikoksettomaan elämään

Ryhmätehtäviä oli haastattelujen mukaan sopivasti. Keskustelujen aiheet avasivat pohdiskelua elämän vallinnanvapaudelle. Ne ovat mahdollistaneet peilaamisen rikoksettoman ja rikollisen elämäntavan välille. Ryhmä kykeni avaamaan alun uusille haasteille elämässä: Halu olla käyttämättä päihteitä ja tekemättä rikoksia. Halu päästä elämässä asettumaan ja eteenpäin. Vapautuminen ilman tuomiota omaan kotiin nähtiin ulkoisena juttuina, pienenä asiana mutta tosi tärkeänä. Yhdellä haastateltavista siviiliin pääsy alkaa siten, että siihen kuuluu työpaikka ja asunto.

”Sitten ku mä oon siinä, mä en lähde mitään kamaa vetämään enkä tekee rikoksii. Ku oon siinä niin sanotusti kunnolla, niin sittenhän mä pääsen siitä nopeemmin eteenpäin.. Kun mä pääsen siviiliin tää on ensimmäinen kerta kun

mulla on asunto ja työpaikka. Mulla ei ole koskaan ollu omaa kämppää, mä oon vaan aina lähteny. Ne on tollaisii ulkoisii juttuja mut kuitenkin tosi tärkeitä.”
(H1)

Haastattelussa nousi esille kahden ryhmäläisen osalta perheen merkitys rikoksettoman elämän saralla. Tunteiden tunnistaminen ja parisuhderyhmä jättivät kokemuksen saman aikaisesti vaikeimmista ja parhaista aiheista. Ryhmä toi mahdollisuuden tarkastella itseä suhteessa epäonnistuneisiin parisuhteisiin. Ryhmä tarjosi tukea parisuhdeongelmiin. Ryhmäläisen aikaisemmat kokemukset rikollisuuden- ja perhe-elämän yhteensovittamisen vaikeudesta olivat hyödyksi ryhmässä, jossa käytiin läpi omaa vanhemmuutta.

”Kun elämässä on parisuhdetta takana niin elämä on rikoksetonta, mutta kun ei ole sitä parisuhdetta ja lapset on jäänyt vaimolle, niin sit siinä alkaa sellanen hällävälii vaihe yleensä, jolloin ei mitään ole mitään väliä. Monella lähtee ne rikokset parisuhteen kariuduttua.. Sivilissä mennään, vedetään huumeita tukka putkella ei oo mitään väliä, sitten ku tullaan vankilaan niin sitten yhtä äkkiä se perhe onki se kaikesta tärkein” (H4)

Ohjaajat rajasivat keskustelua aihepiirin ympärille, joka mahdollisti aiheeseen samaistumista ja hyviä keskusteluja. Asioiden pohtiminen yhdessä ryhmän kanssa koettiin tuovan lisää näkemystä omaan tilaan. Haastattelussa tuli esille, että asioita on hyvä miettiä yhdessä erilaisten ihmisten kanssa, eripituisia tuomioita ja eri rikostaustojen omaavien ihmisten kanssa.

Lähde-ryhmän kautta syntyi kokemus siitä, että voi käsitellä omia asioita avoimesti ja saada siitä voimaa. Haastattelussa tuli esille, että ryhmästä poistuttua olo oli kevyempi kuin sinne mennessä kun oli taakka harteilla. Eräs haastateltavista kertoi, että huonompi päivä ryhmän vuoksi ollut syy jättää ryhmää välin. Toisinaan omien ongelmien käsittely toi ahdistusta, jota pääsi käsittelemään ryhmässä. Ryhmässä käsiteltävistä asioista nousi kokemus, että aiheet olivat ”läheltä” ja itseä koskevia. Ryhmä mahdollisti omista rikollisista teoista kriittisen puhumisen. Ongelmiin pureutumisen aste koettiin itselle sopivaksi ja nähtiin voimavaroja eheyttävänä ja niitä säästävänä. Ryhmässä omista asioista avautuminen vahvasti kokemusta tuoda omia tarpeita esille.

” Ei siinä liian paljoo pureuduttu mihinkään, mun mielestä mulle itelle sopivan paljon mietittiin vanhoja juttuja, mukavia ja sit hankalimpiakin tietysti” (H2)

Ryhmätehtävien idea tuli esille hyvin. Ryhmätehtävien monipuolisuus oli hyvä, sen sijaan että olisi jäänyt kokemus samaan aiheeseen jäämisestä. Ryhmä antoi kokonaisvaltaisen kuvan

tarjonnastaan ryhmäläiselle. Siinä ei jääty yhteen aiheeseen liian pitkäksi aikaa, vaan suunnattiin seuraavaan joka piti ryhmän informatiivisuuden pystyssä. Ryhmän anti tavoitti ryhmäläisen.

”Joka jutulle on aikansa, ennen ku kuppi täyttyy on hyvä mennä eteenpäin”
(H3)

Lähde-ryhmä kykeni motivoimaan osallistujansa, sekä rohkaisemaan yksilöä keskustelemaan ryhmässä. Haastattelussa tuli esille haastateltavalta oman kokemuksen peilaus ryhmän antiin suhteessa vankeihin, jotka apua enintään tarvitsisi mutta joita ryhmä ei kuitenkaan tavoita kun nämä ei ryhmään yleensä hakeudu.

”Ryhmässä meilläkin oli muutama tosi sulkenut. Vähän vastahakoisesti lähti mukaan, mutta kuitenkin kaikki avautui ja lähti loppupelissä keskustelemaan ryhmässä. Se on se ensimmäisen askeleen ottaminen. En mä tie miten se käytännössä tälläsessä vankilassa voisi käydä, jotenkin tulisi saada tällästä porukkaa mukaan siihen” (H4)

Kokemus pystyä juttelemaan ihmisten kanssa samalla tasolla ryhmässä käytävistä asioista toi mielihyvää. Ryhmän suurimmaksi merkitykseksi tuli esille sosiaalisten taitojen merkitys ryhmätoiminnassa. Ryhmäkeskustelut toi kokemuksen sosiaalisten taitojen vahvistumisesta. Ryhmässä laaja alaiset keskustelut meni reissujen edelle. Ryhmä toi ajatusta vastuunotosta oman elämän suhteen, sekä mitä aikaisempi mukavuuden halu on tuonut.

”Ihmisen tulee pystyä olla omien tekojen ja ajatusten kanssa sinut että pystyy katsomaan taaksepäin elettyä elämää. Sulkeutunut ihminen on pois omalta mukavuusalueelta.” (H2)

Lähde-ryhmä mahdollisti velkajärjestely koulutukseen pääsyn. Tämä vahvisti valmiuksia rikoksettomaan elämään. Ryhmässä vahvistui näkemys että koulutuksen puuttumisella, työttömyydellä ja omilla olemassa olevilla valmiuksilla on rikoskierrettä kiihdyttävä ja motivoiva vaikutus.

”Monella ei ole siviilissä mahdollisuutta mennä töihin, ei koulutusta, ei työpaikkaa työnantajaa tai valmiuksia muuten. Se vaan kiihdyttää ja motivoi rikoskierteeseen, kun sun ei kannata mennä töihin. Pitää kuitenkin elää, sit alkaa tekee niitä rikoksii, menee pimeesti töihin tai vastaavaa.. Kun menee töihin vouti ottaa 30% palkasta, motivoi tekemään rikoksia, tai hakeutumisen pimeään työhön. Ajatus ettei kannata mennä töihin on tuttu” (H4)

Ryhmä mahdollistaa vapaa-ajan virikkeiden uudelleen tarkastelun, sen sijaan että palaa takaisin samaan ennen vankilaa olleisiin negatiivisiin asioihin. Ryhmätoiminnan rinnalla on palveluohjaus, jonka edistää konkreettisesti rikoksetonta elämää. Jos ryhmässä nousee asunnon ja työn tarve, auttaa palveluohjaus niiden järjestymiseen. Ryhmässä vahvistuu kaveripiirin- ja uusien harrastuksien merkitys rikoksettomassa elämässä. Ryhmä keskustelut ovat antaneet uusia malleja esim. puhelimesta käytyihin keskustelun sisältöihin siviiliin. Ryhmässä käydyt keskustelut on vaikuttaneet kaveripiiriin, joita haluaa nähdä ja keihin haluaa solmia ystävyyttä. Halu viettää lomalla aikaa enemmän läheisten ihmissuhteiden parissa korostui yhdellä haasteltavalla.

”Mun lomathan on menny sillä lailla, että mä oon yöpyny vanhempien luona, niitä nähny ja broidia ja sen lasta niin ku mä oon kertonutkin, se on mun kummipoika. Niiden kanssa ollaan oltu kalastelemassa fisustelemassa saarella.” (H1)

Haastattelussa yhdeltä haastateltavalta nousi esille muiden ryhmäläisten sitouttaminen, jota voisi edelliseen siteeraukseen peilata niin ettei toisten syömään meno olisi lopettanut ryhmää kuin seinään.

”Voisi enemmän sitouttaa ryhmään.. Jos ei haluta muutosta niin sinne on ihan turha tulla tälläseen ryhmään..” (H4)

6.4 Ryhmätoiminta vangin elämänhallintataitojen edistäjänä

Pieni ryhmä mahdollisti elämänhallintataitojen tarkastelemisen paremmin kuin suuri ryhmä, koska siellä ei ollut liikaa väkeä. Pienessä ryhmässä oli helpompi olla. Pienessä ryhmässä pystyy keskittymään paremmin. Yhden haastateltavan aikaisempi tarkkailuluokka kokemus toi pienryhmätoiminnasta positiivisia muistikuvia.

”Ryhmä jossa ei oo hirveästi jengii on paljo helpompaa vähä niin ku aikoinaan tarkkailuluokalla tai pienryhmässä. Pien ryhmä on aina hyvä, pysyy toi keskittyminen paremmin” (H3)

Lähde-ryhmä mahdollisti avoimen vuorovaikutuksen, jonka kautta jäi hyvä kokemus keskusteluista. Ryhmässä vahvisti luottamusta muihin ihmisiin. Ryhmä koettiin myös ollut informatiiviseksi, eikä pelkästään ongelmakeskeiseksi. Ryhmäsisältö oli aikuiskasvatuksellinen. Ryhmä antoi myös informatiivista tietoa elämän osa alueille, jotka haastattelussa koettiin tulevan ajankohtaiseksi vasta tulevaisuudessa.

Reinikaisen (2007) mukaan ryhmän laaja ikähaitari osoittautuu hedelmälliseksi kun ryhmässä on oman vanhemman tai lapsen ikäisiä, joilta on usein helpompaa ottaa vastaan kokemuksellista tietoa kuin omalta vanhemmaltaan tai lapseltaan. Ryhmässä niin nuorempien kuin vanhempien ihmisten kertomukset koetaan mielenkiintoisina ”aikamatkoina”, joilla on tiedollinen ja henkinen anti (Reinikainen 2007: 61). Lähde-ryhmän ikähaitari on venyvä, joka mahdollistaa toisten eletyn elämän vaiheiden kuulemisen, joka on itsellä mahdollisesti vasta edessä.

” En mä tiedä oliko siellä jotain turhaa tai tarpeetonta. Yhtenä kertana siellä keskusteltiin parisuhhteista tai oli joku tällänen juttu. Kuten äskön sanoin itellä ei oo parisuhdetta just tällä hetkellä tällä tuomiolla niin siinä mielessä ajankohtaa ajatellen oli turha. Mut ei sillee turha kun joskus sitten vastaisuudessa.” (H1)

Ryhmäkeskustelut ovat tuoneet tietoisuutta ja apua oman tunne-elämän alueelle. Haastattelussa korostui avun saanti parisuhde- ja perheasioiden kohdalla.

”Ne on heikkouksii tunne elämän alueella ja ryhmän kautta kun on jutellu ja tiedostanu niitä paremmin oman elämän alaeella niin varmasti on apua paljonkin.. Eninten mulle on tosta ryhmästä hyötyy sivilissä siltä kannalta, että parisuhde ja perheasioissa on saanu eväitä” (H4)

Lähde-ryhmään hakeutumista tapahtui sen johdosta, jotta pysyisi erossa päihteistä ja vankilakierteestä, sekä sopeutuisi takaisin yhteiskuntaan. Yksi syy ryhmään hakeutumiselle oli halu syvällisten asioiden läpikäymiseen, jotka suuntaavat tulevaisuuteen ja murin ulkopuolelle. Myös ryhmässä pohtiminen koettiin edistävän näkemystä omasta itsestään.

” Jos tän kakun vaan niinku luraa yksin jossain sellissä ja pohtii jotain asioita pelkästään omassa päässä tai juttelee vaan sellikaverin kans, tai muutaman tyypin kanssa pihalla niin ei harvoin niissä jutuissa syvällisiä asioita käydään läpi. (H1)

”jos omassa sellissä pohtis noita juttuja niin se ei edistä näkemystä omasta itsestä.” (H3)

”Tunteiden tunnistaminen ja parisuhderyhmät oli selkeesti parhaita ja antoisimmat. Myös vaikeimmat aiheetkin tavallaan” (H4)

Ryhmä tarjosi tilaisuuden pohtia asioita, joka johti pohdintaan. Ongelmien työstäminen avoimesti ryhmässä avasi itsetutkiskelua ja sen kautta palautteen antamista ja vastaanottamista, sekä samaistumisen kokemuksia. Ryhmissä vuorovaikutus muiden kuin vankitoverien kanssa koettiin hyväksi vaiheluksi. Ryhmässä puhuminen oli helppoa. Pystyi puhumaan jos oli tarve. Puhuminen oli luontevaa.

Luontoaiheiset asiat olivat mieleisiä. Luonnossa syntyi kokemuksia mielen rauhoittumisesta. Retkillä mahdollistui hetkellisesti kokemus vapaudessa olostani. Vapaudentunne koettiin sellaiseksi, joka saattaa mahdollistaa ajattelua muutoksen tarpeista omassa elämässä. Vapaudentunne ryhmän retkillä koettiin tilaksi, joihin voisi olla jokapäiväinen halu. Ryhmä mahdollisti harrastuksiin tutustumisen (retket, pilkillä käynti, melominen, luonnossa ajan vietto)

”Pari ekaa kertaa oli vähä outoo, mut sit jengiin tottuu. Pystyin avaa suun jos oli jotain, se oli ihan luontevaa.. Se laittaa mieltä niin ku, et täytyy muuttua. Sit alkaa kelaa et tää fiilis vois olla joka päivä” (H3)

Velkajärjestely koulutukseen pääsyn vahvisti elämänhallintataitoja ja oli tietoa antavaa. Ryhmän kautta sai vinkkejä, neuvoa ja opastusta miten arjen asioita pystyy järjestelemään. Ryhmä auttoi konkreettisesti työn- ja asunnon haussa, sekä lisäsi mahdollisuutta päästä internetin kautta tutustumaan asunto-, työ- ja opiskelu tarjontaan. Ryhmän kautta saadulla velkajärjestelytiedolla vahvistunut tavoitteet vapautua siten, että on velkajärjestelyssä. Tullut halu miettiä rehellistä elämää ja työpaikkaa.

”Mä kerran laskin, että mun pitäis tienaa joku viis ja puol tonni kuussa että pystyisin maksaa laillisesti vuokrat ja muut. Se yhtälö ei vaan oo vaikea toteuttaa, et sen takii mä lähdin hakee velkajärjestelyyn” (H4)

Ryhmätoiminnan kautta on mahdollistunut internetin käyttö, jonka kautta tietokoneen käyttöön on tullut kosketuspinta. Vankilassaolo aikana on tietotekniikka muuttunut siten, että taidot ovat jääneet kehityksestä jälkeen. Ryhmätoiminta jätti mieleen positiivisia muistoja ryhmäasioiden käsittelemisestä.

”Tommosii asioita pitäis olla enemmänkin. En osannu sivilissä käyttää sen ajan koneitakaan ja nyt kun eletään täällä tota aikaa niin on se kyllä..” (H2)

” Joo tota, en mä nyt osaa sillei sanoo mut sen mä vaan sanon noista ryhmistä vielä että nää on hemmetin hyviä muistoja mitä tosta kurssista tuli” (H3)

Ryhmästä saadut tehtävät koettiin hyväksi tavaksi pohtia eri asioiden merkityksiä omalle kohdalle.

”Mä pilailin, et mä oon aina tehny kotiläksyt ja tehtävän mut se et tavallaan ku ittensä haastaminen ja likoon laittaminen on se millä tavallaan saa itekki enemmän” (H4)

6.5 Ryhmätoiminta vangin yhteiskuntaan sijoittumisen edistäjänä

Lähde-ryhmä mahdollisti syvällisten asioiden läpikäymistä, jotka suuntaa tulevaisuuteen ja muurin ulkopuolelle. Ryhmä koettiin edistävän sosiaalista kanssakäymistä. Ryhmän- ja ulkopuolisten käyntien kautta siviili ihmisten kanssa yhdessä oleminen koettiin vahvistavan yhdenvertaisuuden tunnetta. Sosiaalisten taitojen vahvistuminen koettiin haastattelussa kokemukseksi, joka merkitsee paljon.

” Jos tän kakun vaan niinku luraa yksin jossain sellissä ja pohtii jotain asioita pelkästään omassa päässä tai juttelee vaan sellikaverin kans, tai muutaman tyyppin kanssa pihalla niin ei harvoin niissä jutuissa syvällisiä asioita käydään läpi.” (H1)

” ..ehkä ne sosiaaliset taidot tulee rakentumaan ja se on paljon” (H2)

Ryhmässä on mahdollisuus osallistua käsittelemään asioita, joita ei ole ennen kokenut tarpeelliseksi. Kokemus avoimesta ilmapiiristä helpottaa omaa avautumista. Aikaisemmat omat kokemukset rikollisuuden- ja perhe-elämän yhteensovittamisen vaikeudesta olivat hyödyksi ryhmässä, jossa käytiin läpi omaa vanhemmuutta. Ryhmässä käsiteltävät asiat ovat monipuolisia. Joku joka ei koe ongelmaksi asiaa saattaa itsetutkiskelua sitä ja siten miettiä omaa ongelmaa suhteessa asiaan.

Ryhmää rakentaessa käytössä oli ennakkotietoa luonnon vaikutuksista ihmisen hyvinvointiin. Lähde-ryhmän voisi sanoa olleen onnistunut, kun ryhmäläiset ovat uskaltaneet heittäytyä ryhmätoimintaan mukaan niillä kyvyillä ja taidoilla, mitä kullakin ryhmäläisellä on. Kun ryhmäläiset ovat kyenneet vielä matkan aikana refleктоimaan itseään ja omaa elämäänsä tulevaisuuteen peilaten, on ryhmä saavuttanut tavoitteensa. Paras palaute on ollut spontaania, ryhmästä nousevaa kommentointia. Eräs ryhmäläinen totesi kuinka Lähde-ryhmä on hänellä aina viikon kohokohta. Toinen ryhmäläinen halusi osallistua uudestaan Lähde-ryhmään, vaikka oli jo kertaalleen ehtinyt käymään koko kokonaisuuden läpi. Ryhmään on myös hakeutunut itsenäisesti vankeja, jotka ovat kuulleet ”hyviä juttuja” Lähde-ryhmän sisällöstä ja retkistä.

Lähde-ryhmään hakeutui ihmisiä, jotka odottivat että ryhmä toimii heille. Haastattelussa tuli esille halu saada uusia malleja vanhojen tilalle. Ryhmä antaa myös informaatiota eri asioista, jotka saattavat tulla elämässä vastaan myöhemmin ja niiden käsittelykokemuksista on silloin hyötyä. Ryhmätoiminta edisti onnistumista sosiaalisissa tilanteissa. Ryhmässä sosiaalisuus toi uskoa selviytyä siviilissä työkuvioidessa. Omien heikkouksien ja vahvuuksien kartoitus auttaa tiedostamaan elämän riskitekijöitä.

”Ennen kaikkea se että tiedostaa omat heikkoukset ja vahvuudet ja tavallaan pystyy sitten siviilissä niiden vahvuuksien kautta tiedostaen mitkä on niitä elämän riskitekijöitä niin pystyy välttämään ne karikot” (H4)

”Tajus ettei ole niin spurku, ettei pysty olee ryhmässä. Tuskin siis duunikuvioissa on mitään ongelmii. Ku oon kumminki aina ollu töissä siviilissä” (H3)

” No voi ehkä saada,tai kuulla sellasii asioita joita se ei ole ennen kuullu. Jos ilmapiiri avautuu niin siinä ihminenkin avautuu tosi helposti” (H2)

Yhdellä haastateltavalla halu opiskella ja suuntautua työhön luonnon pariin vahvistui luonnon positiivisen vaikutuksen kautta. Ryhmäketojen aikana vahvistui luonnon positiivisen vaikutuksen kokemus. Vapaudentunne ryhmän retkillä koettiin tilaksi, joihin voisi olla jokapäiväinen halu.

”Mä huomasi miten positiivinen vaikutus tollasella luonnolla on, kun ryhmän kanssa menttiin retkelle. Jollekki suomalaiselle voi olla seki ku mennään laavulle ja tehdään nokipannu kahvit tai mennään mettään ja tehdään tulet. Se voi olla valtava kokemus, puhumatta mitä se on jollekki ulkomaalaiselle” (H4)

6.6 Haastatteluissa esille nousseita kehitystarpeita

Käynnit luonnossa laittoivat haluamaan sinne uudestaan. Tämän johdosta luonnossa tapahtuvaa toimintaa kaivattiin ryhmä- toimintaan lisää. Taustalla oli haastateltavan kokemus että vankiloissa on ollut vaikeaa järjestää vastaavanlaista toiminnallista ryhmätoimintaa. Yksi haastateltavista omasi vuosia kestäneen kokemuksen siviilissä Green Care painotteisesta työtoiminnasta ihmisten parissa. Lähde- ryhmäkertoja suunniteltaessa tämä huomioitiin vangin erityisosaamisena, jota hyödynnettiin luontoon järjestettävissä retkissä. Tässä ryhmäläisen oma henkilökohtainen kokemusasiantuntijuus toteutui retkien sisällöllisen toteutuksen osaamisella, joka tapahtui vankilassa olemassa olevaa osaamista hyödyntämällä.

”No noi resurssit on mitä on, mut enemmän vois jotain toimintaa olla mut ne on kyl vaikee järjestää tälläis paikoissa”

Ryhmään kiinnittyminen koettiin tärkeäksi ja siihen haluttiin kannustaa ryhmässä muita.

”Jos vaikka jokainen valmisteli yhden ryhmän itseään kiinnostavasta tai oman alan aiheesta niin niistä saa vaan enemmän jos siihen viittii vähä enemmän panostaa. Jos ei haluta muutosta niin sinne on ihan turha tulla tälläseen ryhmään.”

Ryhmään kiinnittyminen vahventuisi, jos haastattelussa nousee ehdotuksen mukaisesti ryhmäläinen valmistelisi ryhmäkertaa varten oman erityisosaamisensa, tai itseään kiinnostavan aiheen jonka esittelee ryhmässä. Tavoitteena tällä olisi ryhmään kiinnittyminen, tutustuminen, oppiminen ja mahdollisesti oman osaamisen hyödyntäminen ryhmäkertojen aikana. Tämä ehdotus tuli esille haastattelussani. Tällä tavalla ryhmä pystyisi myös näkemään kanssa ryhmäläisten erikoisosaamisen, joita ryhmäkertojen aikana voisi eri ryhmätoiminnoissa hyödyntää.

Vankiloissa on paljon monen alan asiantuntijoita, jota voisi hyödyntää oppimiskokemusten antamisessa ja opettamisessa. Esimerkkinä haastatteluissa tuli sosiaalihuollon hakemusten täytön opettaminen, ajatus työpajatoiminnan järjestämiseen vankilassa, jossa vangin/ryhmäläisen erityisosaamisesta voi oppia (haastattelussa moottorituntemuksen hyödyntäminen). Luonnossa liikkumisen ja erätaitojen opettelu, atk-opetus asioiden hoitamisessa, vankilan harrastustoiminnan tekeminen kustannustehokkaasti omaa osaamista hyödyntäen ajatuksena Keravanjoki ja vankilan omat kanootti. Tourulan ja Raution tutkimuksessa Terveyttä luonnosta (2013) kaikki erilaiset luontoalueet vaikuttivat positiivisesti, mutta vesistöjen läheisyydessä vaikutus oli voimakkainta (Tourula ja Rautio 2013: 34).

”Oli puhetta että olisi hyvä hommata kanootit vankilalle. Voisi meloo mutta ei tarttis aina vuokraa. Sanoin että hommataan muotit, tai tehdään ne ja tehdään vaikka viisi..mut tietenki siinä on monta sellasta, pyrokratia pyörii aina hitaasti ja sit on niitä jotka vastustaa kaikkee uudistuksii ja uusii ideoita, mut tota niin.. sellaiset oli kuitenkin hyvä jos ne pystyisi vankien osaamisen käyttää silläkin tavalla hyväksi.”

Haastatteluissa tuli esille haastateltavan oma- tai toisen osaamisen puute tietotekniikasta ja älypuhelimista. Velkajärjestely- ja tietokonekurssien kirjaaminen rangaistusajan suunnitelmiin koettiin tärkeäksi kohderyhmälle, joka ei itse ymmärrä omaehtoisesti hakeutua tarjonnan piiriin. Yksi haastateltava toi esille huolen tietotekniikasta syrjäytyneistä, jotka

haastateltavan mukaan omaavat usein muitakin ongelmia koskien sosiaalisia taitoja ja joista monetkaan ei ymmärrä tilannettaan hakeutumalla avun piiriin.

”Moni joka on enemmän lusunut on pudonnut kokonaan kelkasta älypuhelimien osalta ja ei ees tiedä miten siellä netissä haetaan töitä, tai hoidetaan kela asiat ja asunto. Olisi hyvä että olis opetusta tietokone ajokorttiin tai johonkin pienimuotoisempaan tutkintoon”

”Eihän ketään voi pakottaakaan, mut jos tulisi tälläsii käytäntöjä vankeinhoitoon että tavallaan sit tulisi nämä tietokone kurssit ja nämä velkajärjestelykurssit pakollisiksi. Kuitenki ne jotka on pahinten syrjäytyne tai niin ku asenteellisesti enempi siellä tunnevammassii moniongelmaisii ei monetkaan ymmärrä hakeutua ennakkoluulojen ja pelon takia”

Sosiaalisen kuntoutuksen lähtökohtaa ajatellen, on tärkeää antaa asiakkaalle monipuolista ja kattavaa tukea eri elämän alueilla (Hinkka ym. 2006: 27). Lähde-ryhmässä tämä toteutuu siten, että yksilökohtaisiin eri elämän osa- alueisiin kohdentuvat ryhmäkerrat toimivat välineinä tutkia olemassa olevia taitoja ja puutteita tulevaisuudelle asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa. Ryhmäläinen joka tarvitsee enemmän tukea mm. asioidessaan tietokoneiden välityksellä, tulisi saada siihen opetusta. Atk-opetuksen mahdollistaminen vankilassa olemassa olevia resursseja hyödyntäen, jolloin opettaminen tapahtuisi osaavan vangin johdosta ja tämän halusta opettaa mahdollistaisi vastuun alaista toimintaa, joka olis pois henkilökunnan resursseista. Tämä ehdotus tuli esille haastattelussani.

Yksi haastateltava toi esille huolen koskien kohderyhmää jotka hyötyisivät tietokone- ja velkajärjestelykurssien osalta, mutta jotka eivät niihin hakeudu moniongelmaisuuuden johdosta. Tähän vaikuttaa haastateltavan näkemyksestä se, ettei pahinten syrjäytyneet hakeudu avun piiriin ennakkoluulojen ja pelon takia. Koska vangit ovat tekemisissä toistensa kanssa suurimman osan ajasta, ymmärrettävästi he myös pystyisivät motivoimaan heitä jotka eivät hakeudu avun piiriin. Toisinaan haastattelujen kautta tuli esille, että infoa Lähde-ryhmän toiminnasta tapahtui juuri *toiselle ryhmää kehumalla*. Tällöin voisi tapahtua juuri niin, että avun piiriin hakeutuu henkilö joka on saanut toiminnasta infoa, jonka hyväksyy ja ottaa itselleen vastaan.

Ryhmäpäivien ja työpäivien välinen palkkatappio nähtiin haastattelussa yhdeksi tekijäksi, joka karsii muuten ryhmään haluvia vankeja.

” ..tulee 30€ taloudellista tappioo ku menee (puolen päivän ryhmäajan takia) koko päivän palkka pois. Kyl mä senki ymmärrän ettei siitä voi maksaa palkkaa

ku ryhmässä olon toiminta rahan, mutta tota monet vaan mieltii tota kun ei tää palkkataso niin kovin iso oo. Se on kuitenkin aika iso raha.”

Vankilassa olemassa olevien resurssien ja erityisosaamisen hyödyntäminen ryhmätoiminnoissa, sosiaalisessa kuntoutuksessa, opetuksessa, sekä luonnon hyvinvoinnin vaikutuksessa toisi mukanaan oppimisen kokemuksia. Olemassa olevan taidon hyödyntäminen omalla erityisosaamisella olisi voimavarakeskeistä työskentelyä tavoitteelle, jonka tuloksesta seuraisi parhaimmillaan välitön palaute omasta osaamisesta. Oman osaamisen hyödyntäminen suljetun ryhmän kesken voisi tuoda yksilölle turvallisen tilan kokeilla jotain aivan uutta vanhalla hyväksi koetulla osaamisella. Se voisi olla vanhan ja uuden yhdistämistä, jolloin tuloksena voisi parhaimmillaan olla sellaista oppimisen kokemista, jota tekee mieli hyödyntää tulevaisuudessakin. Se voisi vahvistaa omaa itsetuntoa, motivoida ihmistä osaamaan, tuoda mukanaan empatiaa ja kokemusta olla hyödyksi yhteistä kokonaisuutta.

Vankilassa tehtävässä päihdetyössä olisi kustannustehokkaampaa hyödyntää vankiloissa olevaa kokemusasiantuntijuutta työmenetelmien kehittelyssä. Tällöin tuloksena voisi olla Lähde-ryhmän kaltaista toimintaa, jonka sisältöön on haettu vankilassa tehtävästä päihdetyöstä niitä hyödyllisiä elementtejä, jotka on kokemusasiantuntijuutta hyödyntäen on nähty tukevan asiakasta tämän tavoitteessa rikoksettomaan elämään.

7 Johtopäätökset

Haastattelujen mukaan luonnossa liikkumisen kautta on mahdollista yhdistää ihmisiä yli heidän menneisyydestä johtuvien ryhmäjakojen. Samanhenkisyys, yhteisyys ja sosiaaliset kokemukset ovat olennainen osa harrastamista ja ryhmässä tapahtuvaa vuorovaikutusta. Samanhenkisyys ilmenee myös Tourulan ja Raution (2013) tutkimuksen mukaan sosiaalisena yhdessäolona, jolloin jännittet häviävät ja toisten luonnossa liikkujien kanssa on helppo seurustella (Tourula ja Rautio 2013: 36).

Tourulan ja Raution (2013) mukaan mieliala vaikuttaa ihmisen päivittäiseen elämänlaatuun, onnellisuuteen, hetken arvostamiseen, stressistä selviämiseen ja fyysiseen terveyteen (Tourula ja Rautio 2013: 34). Green care -intervention merkitys Lähde-ryhmä toiminnassa näyttäytyy siten, että haastattelujeni mukanaan luonto- ja luonnollisten ympäristön hyödyntämisessä positiivisuus vahvistui ryhmätoiminnassa omien ajatusten kautta. Yksilö vaikuttaa ympäristöönsä siinä missä ympäristö häneen. Voimaatuminen on itsestä lähtevä henkilökohtainen prosessi, jota ei voi antaa toiselle (Oksanen 2014: 259-260).

Luontoympäristö yhdistettiin positiivisten voimavarojen tunnistamiseen ja energian kasvuun. Tourula ja Rautio (2013) toi tutkimuksessaan Terveyttä luonnosta jännityksen, sekavuuden,

vihan ja masennuksen vähenemiseen. Tutkimuksessaan he totesivat, että mitä vihreämpi asuintalojen ympäristö oli, sitä vähemmän sekä omaisuusrikoksia että väkivaltarikoksia esiintyi. Vihreämmillä alueilla tutkimuksessa koettiin vähemmän pelkoa, epäkohteliaisuutta, aggressiivisuutta ja väkivaltaista käytöstä (Tourula ja Rautio 2013: 35). Haastatteluissa vankilan tuoma katkeruus koettiin vaihtuvan positiivisemmaksi luonnossa tapahtuvan toiminnan ja ryhmätoimintojen ajaksi. Luontoon suunnattujen retkien eroaminen vankilaympäristöstä ja luontoon pääsy toi sellaisenaan kokemuksen lomasta, irti oton vankilasta. Psykososiaalisen yksilö- ja ryhmätyön määrittelyssä keskeiseksi nousee asiakkaan emotionaalinen ja toiminnallinen tukeminen (Hinkka ym. 2006: 23).

Green care -Interventiot voidaan luokitella sen mukaan, koetaanko luonto pelkästään aistien kautta vai liittyykö siihen lisäksi toiminta, jossa luonnon kanssa ollaan aktiivisessa vuorovaikutuksessa. Luonnon positiivista vaikutusta ryhmätoimintaan tukee myös Rappen ja Malinin tutkimus (2009), jossa mainitaan yleisimpinä kohderyhminä luontovaikutteisessa kuntoutuksessa soveltuvan mielenterveys- ja päihdepotilaat (Rappe ja Malin 2009: 2). Kuntoutus kanssamme - ihmisen toimijuuden tukeminen (2004) Varpu Karjalaisen ja Ilpo Vilkkumaan mukaan sosiaaliseen kuntoutukseen pääsee kiinni korostamalla yhdessä toimimisen aluetta ja niitä tekoja, joita ihminen ei voi tehdä yksin. Tämän johdosta Lähde-ryhmässä yhdessä toimiminen nähdään varsin sosiaalisena tapahtumana, jolla on kuntoutuksen kannalta merkitystä ryhmäläisille (Karjalainen ym. 2004: 27-38.)

Ihmisen fyysisiä osia voidaan kuntouttaa luonnontieteellisin perustein, mutta kun toimintaan liitetään se mihin niitä tarvitaan ihmisten keskinäisissä vuorovaikutuksessa ja arkielämässä, kuntoutuksesta tulee sosiaalinen (Karjalainen ym. 2004: 30). Lähde-ryhmästä voi puhua sosiaalista kuntoutusta tuottavana kokonaisuutena, jossa työntekijän ammatillinen Lähde -ryhmän työmenetelmän tuntemus- ja oma ammatillisuus on keskeisenä tekijänä. Ryhmätoimintoja voisi kuvaila onnistunut silloin, kun ryhmäläiset ovat uskaltaneet heittäytyä ryhmätoimintaan mukaan niillä kyvyillä ja taidoilla, mitä kullakin ryhmäläisellä on. Mikäli ryhmäläiset ovat kyenneet vielä matkan aikana reflektoimaan itseään ja omaa elämäänsä tulevaisuuteen peilaten, on ryhmä saavuttanut tavoitteensa. Ihminen tulkitsee itseään suhteessa toisiin sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Siitä seuraa, että henkilökohtaisesta luonteestaan huolimatta voimaantumisprosessiin vaikuttavat myös toiset ihmiset, tapahtuman asiayhteys ja ympäröivät sosiaaliset rakenteet (Oksanen 2014: 259-260.)

Paras palaute on ollut spontaania, ryhmästä nousevaa kommentointia. Eräs ryhmäläinen totesi kuinka Lähde-ryhmä on hänellä aina viikon kohokohta. Toinen ryhmäläinen halusi osallistua uudestaan Lähde-ryhmään, vaikka oli jo kertaalleen ehtinyt käymään koko kokonaisuuden läpi. Ryhmään on myös hakeutunut itsenäisesti vankeja, jotka ovat kuulleet ”hyviä juttuja” Lähde-ryhmän sisällöstä ja retkistä ryhmäläisiltä. Lähde-ryhmän keskeinen vahvuus

vankeuden täytäntöönpanon tavoitteiden saavuttamisessa on sen monipuolinen sisältö suhteessa asiakkaan omien henkilökohtaisten muutostarpeiden kartoittamisessa. Tourusen (2000) mukaan toimiville ohjelmille yhteistä on hoito-ohjelman selvä käsitteellinen malli, ohjelman monipuoliset menetelmät, huomion kohdistuminen rikollisuutta ylläpitäviin tekijöihin sekä vankilalaitoksen, hoito-ohjelman ja asiakaskunnan ominaisuuksien yhteensovittaminen. Lähde -ryhmän paikaksi yhteiskunnan rikoshaittojen vähentämisessä sopii hyvin vankilat, joissa vaikuttamisen mahdollisuudet ovat tutkitusti suuret (Tourunen 2000: 24-25, Hyvinvointivaltion kriminaalipolitiikka, Kriminaalipoliittinen toimintaohjelma vuosille 2007-2011: 30).

Lähde-ryhmän monipuolista kertoo se, että ryhmä on rakennettu tietoa tarjoavaksi, sekä ongelmiin ratkaisukeskeistä apua antavaksi. Sillä on resurssit vastata ryhmän tarpeisiin, joka koostuu erilaisista ihmisistä. Se ei vaadi ryhmäläiseltä vain yhtä tiettyä ongelmallisuutta, vaan pystyy vastaamaan useaan kysymykseen. Kysymykset voivat koskea omaa vanhemmuuden vahvistamista, tai sen suoranaista ongelmaa, lapsuudessa tapahtuneiden kiusaamis-, tai kiusauskokemuksia. Ryhmän todellinen erikoisuus on se, ettei se vaadi osallistujaltaan ongelmaa suhteessaan ryhmässä käsiteltäviin asioihin. Se toimii tietoa antavana, opettavana. (Kajander ym. 2014: 33-53)

Oksasen (2014) mukaan muutos on parhaimmillaan silloin, kun sitä on mietitty riittävän kauan ja uusien toimintamallien näky ”sisäistäminen” ohjaa yksilöä muutokseen. Silloin halutaan voimakkaasti vanhasta toiminnasta eroon ja ollaan vakuuttuneita uuden ratkaisun tuloksista (Oksanen 2014: 262). Ryhmäntehtävien kautta tarkoituksena on tarjota uusia hyödyllisempiä asioita ja vaihtoehtoja ryhmäläisen elämään. Tämä edellyttää työntekijältä ryhmätuntemuksen lisäksi kykyä toteuttaa asiakassuhteen luomista ja empaattista kommunikaatiota. Työntekijän asiakassuhteeseen paneutuminen ja oman persoonan avulla toimiminen ovat olennaisia vankilatyöskentelyssä, jossa keskeistä on asiakkaan itsensä asettamat omat henkilökohtaiset tavoitteet (Collan ja Rantanen 2009: 97). Päihdetyön linjaukset vuosille 2012-2016 nostattaa tulevaisuudessa Rikosseuraamusalan henkilökunnan osaamisen ohjelmatoimintoja hallitsevaksi motivoivan haastattelun koulutuksen avulla (Päihdetyön linjaukset vuosille 2012-2016: 38). Tällöin sosiaalisen kuntoutuksen asiakaskeineen työmuoto rakentuu yli henkilökunnan pitämään asiakkaan elämäntilanteen ja lähtökohdat vankilassa tehtävän kuntoutustyön lähtökohtana (Hinkka ym. 2006: 27).

Lähde-ryhmä edistää vangin rikoksetonta elämäntapaa tarjoamalla tilaisuuden tarkastella mennyttä elämää, jonka kautta syvenee ymmärrys hetken tilanteesta. Oksanen (2014) kertoo *minäkuvan* olevan käsitys omasta itsestä. Se on osa identiteettiä ja vastaa kysymykseen keihin ihminen tuntee kuuluvansa. Minäkuva voi myös olla osittain riippuvuuteen kasvanut käyttäjäidentiteetti (Oksanen 2014: 251). Minäkuvan tarkastelu rikoksetonta elämäntapaa

ajatellen on tärkeää, koska sen kautta Oksasen (2014) mukaan määräytyy ihmisen arvot mitkä ja ketkä ovat tälle tärkeitä. Rantasen (2009) mukaan rikosentekijä voi työntekijän kanssa käymässään keskustelussa rakentaa erilaisia todellisuuskäsityksiä, joissa asiakkaan suhde rikokseen ja oma toimijuus voi näyttäytyä eri tavoin. Rikosentekijä voi kuvata itseään passiivisena ajautujana, ”herätyksen” kokeneena kehittyvänä minänä, aktiivisena toimijana tai juridisen pelin näkökulmasta. Rantasen (2009) mukaan tällainen keskustelu voi toimia myös muutoksen välineenä (Rantanen 2009: 113).

Lähde-ryhmässä menneeseen katsomalla on mahdollisuus muodostaa realistinen ymmärrys tämän hetkisestä tilasta. Tämän hetken tilasta käsin on mahdollistuu muutostarpeet tiedostamalla, mitkä seikat ovat tähän hetkeen vaikuttaneet ja mitä uutta rikoksetoman elämän vaihtoehto voi tuoda mukanaan. Tiedostamalla oma historia, on mahdollisuus tehdä muutosta niiden elämän osa-alueiden kohdalla, jotka ovat olleet haitallisia. Uuden identiteetin rakentaminen on toiminnan ja siitä tulevan palautteen yhteispeliä. Tiettyyn suuntaan rakentuvat taidot vetävät myös identiteettiä mukanaan. Tällöin taitojen kasvaessa voidaan oppia eroon haitallista identiteettiä rakentavista asioista ja muuttaa uusien opittujen taitojen avulla suuntaa (Oksanen 2014: 251).

Valmiuksia rikoksettomaan elämään voidaan hyödyntää ryhmän kautta mm. kouluttautumalla uudelleen, tiedostaen mitkä seikat ovat aikaisemmillä koulutuskerroilla menneet harhaan. Panostamalla omaan perhe-elämään ja parisuhteeseen, tiedostaen mitkä seikat ovat rikkoneet aiemmat parisuhteet. Rakentamalla sosiaalisia suhteita, tiedostaen millaiset suhteet edistää rikoksetonta elämäntapaa. Ryhmällä on monimuotoinen kyky edistää ryhmäläisen elämäntaitoja ulkopuolisten käyntien-, ryhmäkeskustelujen-, sekä erilaisten informatiivisten välineiden kautta. Haastattelussa tärkeäksi koettiin ryhmän kautta järjestynyt pääsy velkaneuvontakoulutukseen.

Yhteisenä tekijänä nousi haastattelussa kaikkien neljän tarve saada joitakin elämän osa-alueita kuntoon elämässään. Tämän vuoksi heidän tarpeensa ryhmätoiminnalle oli erilaiset, mutta toki samaakin löytyi. Yksi yhteinen tekijä oli vahvistaa omaa sosiaalisuuttaan, johon ryhmä tarjosi apua ryhmätoiminnoillaan, sekä niihin kuuluvilla ulkopuolisilla käynneillä. Toinen yhteinen tekijä ryhmäläisillä oli saada elämälleen uusi suunta. Tämä nähtiin olevan joko suunta pois vankilakierteestä, tai tuomion lopettaminen siten että saa elämässä uutta pohjaa sen jälkeiselle ajalle.

Sijoittumista yhteiskuntaan ryhmä tukee ”taakse katsomisen avulla”, jonka kautta mahdollistuu käsitys väistää oman elämän kohdat, jotka ovat aikaisemmin johtaneet rikoksien kautta sivuun yhteiskunnasta. Ryhmään osallistuminen kokonaisuudessaan tarjosi

ryhmäläisilleen toisenlaisen tilan tutkia ja käsitellä ympärillään olevia mahdollisuuksia, kuin mitä rangaistusaikana sellaisenaan.

Uuteen elämäntapaan oppiminen ja siihen tukeminen, vanhoista toimintamalleista pois oppimiseen ja uusien toimintamallien tilalle oppiminen on Lähde-ryhmän keskeinen vaikuttavuus. Tässä oppimisen keinoina tulevat esiin vertaistuki, kokemusasiantuntijuus, ryhmätoiminnat ja vankeusajan aikana uuteen elämäntapaan suuntautuvat harjoittelut. Lainvastaisesta käyttäytymisestä irrottautuminen voidaan Rantasen (2009) mukaan nähdä koko elämänkulkuun kiinnittyneeksi prosessiksi, jota tarkastellessa olisi syytä huomioida se laajempi sosiaalinen konteksti joka vaikuttaa rikosentekijöiden elämäntilanteeseen (Rantanen 2009: 113). Näiden kokemusten tarkastelussa Lähde-ryhmä kykenee motivoimaan ryhmäläistä tämän ajatuksiin, tunteisiin ja toimintoihin tähtäävällä uusien mallien oppimisella. Tämä oppiminen on ryhmän keino siihen, millaiset uudet arvot ihminen ryhmässä saamallaan tiedolla tulevaisuudessa itselleen rakentaa.

Yhteiskunnassa ihmisen kohdatessa ylitsepääsemätöntä muutosta tällä on mahdollisuus hakeutua avun piiriin. Tunne-elämä on voimakas vaikuttaja muutokseen. Voimakas tuntemus muutoksen tarpeellisuudesta yleensä johtaa muutokseen. Työntekijä voi auttaa asiakasta pääsemään tämän tunteidensa ja tarpeidensa lähteille muutoksen tuomassa epävarmuuden tilassa (Oksanen 2014: 247). Yleensä avun hakeminen tapahtuu jonkun läheisen tuen kautta, työpaikan, tai itse apua hakien. Ihminen joutuu tilanteeseen, jossa hänellä on asiakkaan asemassa mahdollisuus ottaa apua vastaan, tai siitä kieltäytyä. Motivoinnin kautta hänelle voidaan tarjota ymmärrystä ja uskallusta käsittää omaa tilaa ja vastaanottamaan siihen tarjottua apua, sekä suunnata tätä hoitamaan itseään. Sivili olosuhteiden tapaan myös vankila järjestää vangille apua. Lähde-ryhmä toimii paikkana jonne hakeudutaan läheisten kehotuksesta, työntekijöiltä saadun tiedon kautta tai itse apua hakien. Ryhmässä hän voi asiakkaan itsemääräämis-oikeuden lailla ottaa vastaan apua, tai olla ottamatta. Hän voi kuunnella muita ryhmäläisiä, saada lisää tietoa tilanteestaan ja motivoitua muuttamaan niitä asioita jotka ovat olleet haitallisia.

Lähde-ryhmä tarjoaa oman elämän kartoittamisen lisäksi mahdollisuuden tutustua muiden ryhmäläisten elettyyn elämään, tähän hetkeen, sekä kuulla heidän visioita ja suunnitelmia tulevaisuuden tavoitteiden saavuttamiselle. Ryhmän tekijänä näen Lähde-ryhmän toimivan itsenäisesti sellaisenaan herättäen positiivista muutos- motivaatiota hyvinkin asiakaslähtöisesti, sekä toimivan tiedollista motivaatiota herättävänä ja sitä ylläpitävänä vaikutusohjelmalla. Ryhmän monipuolisuuden vuoksi se sopii hyvin moniongelmaisten päihteiden käyttäjien elämäntilanteen arviointiin. Lähde-ryhmä sopii käytettäväksi joko sellaisenaan, tai jonkun pidempikestoisen agareditoidun ongelmaratkaisukeskeisen ohjelmatoiminnan rinnalla.

Ryhmän positiivista vaikutusta rikosten tekemiseen rangaistusaikana kuvaa myös se, että ryhmäläiset suosittelivat ryhmää vankilan osastolla muille vangeille. Rikosseuraamusalan kuntouttavan toiminnan keskeiseksi tavoitteeksi onkin asetettu sellaisten kuntouttavien toimintojen kehittäminen, jotka vähentäisivät uusintarikollisuutta. Tavoitteeksi voidaan asettaa sellaisten työmenetelmien käyttö, joiden vaikuttavuudesta on luotettavaa tutkimusnäyttöä. Rantasen (2009) mukaan parhaiten vaikuttaviksi ovat osoittautuneet ne ohjelmat ja palvelut, jotka perustuvat selkeälle ja jäsenetylle mallille rikollisuuden ja rikosten syistä (Rantanen 2009: 109).

Rikosseuraamuslaitoksessa toteutettavan sosiaalisen kuntosuksen muutos näkyy tällä hetkellä ohjelmatoimintoihin suunnattujen säästötoimintojen vaikutuksella, jotka poistavat avolaitoksista ohjelmia joita jatkossa Rikosseuraamuslaitoksen visioiden mukaan tuotetaan vankilan ulkopuolisilla osaajilla. Ulkopuolisten toimijoiden palveluita on tarkoitus hyödynnetään mahdollisimman paljon (Päihdetyön linjaukset vuosille 2012-2016: 47). Toisinaan tämä tuo myös muutosta yhteiskunnan päihdetyön toteuttamiselle vankiloissa, sekä vankien siviiliryhmiin osallistumisen kautta uudenlaista haastetta siviilissä toimiviin aikuissosiaalityön alaisiin ryhmätoimintoihin.

Rikosseuraamuslaitoksen Päihdetyön linjaukset 2012-2016 mainitsevat vangeille järjestettävästä päihdetyöstä avolaitoksissa, ettei näissä hyödynnetä lähiseudun päihdepalveluja. Tämän mukaan vangeille järjestetään mahdollisuus käydä poistumisluvalla ulkopuolisissa päihdepalveluissa (Päihdetyön linjaukset vuosille 2012-2016: 48) sen sijaan, että päihdepalvelu tuotaisiin vankilaan. Esityksestä on helppo nähdä yhteiskuntamme linjaus, jossa eteenkin avolaitosten osalta ”aidan toiselle puolelle katsottuna” yhteiskunnan sosiaali- ja terveystoimen verraten vankiloissa toteutettavat ensisijaiset palvelut suuntautuvat peruspalveluiden piiriin. Näin ollen vankilassa toteutettava aikuissosiaalityö perustuu myös ketjun lailla vahvasti sen tekijän moniammatilliseen työhön, jossa sosiaalista kuntoutusta toteuttavilla työntekijöillä on rooli ketjun eri vaiheessa. Se näyttäytyy sosiaalisen tilannearvioinnin tekijöinä eteenkin avolaitoksissa, jossa vangin päihdeongelmaa arvioidaan ulkopuoliseen toimintaan ohjaamisen kannalta (Jokinen ja Juhila 2008: 31).

Päihdetyölle tehdyt linjaukset (Päihdetyön linjaukset vuosille 2012-2016: 51) ovat Rikosseuraamuslaitoksen tekemän linjauksen mukaan pitkän tähtäimen tavoitteita. Ne vaativat toteutuakseen muutoksia niin vankilan sisäisiin rakenteisiin, kuin kunnallisen puolen ja yhteiskunnalliseen rakenteisiin (Päihdetyön linjaukset vuosille 2012-2016: 51). Rikosseuraamuslaitoksen linjauksessa avolaitoksissa tulisi tulevaisuudessa hyödyntää lähiseutujen päihdepalveluja, sen sijaan että vankila itse toimisi palvelujen toteuttajana, kehittäjänä ja arvioijana. Suljetuissa vankiloissa akkreditoitujen päidenohjelmien (Päihdetyön linjaukset vuosille 2012-2016: 48) toimivuus näyttäytyy avolaitoksiin verrattuna täten eri

arvoisina. Tämän johdosta mahdollinen suljetussa laitoksessa tapahtunut motivoimisen aloitus voi avolaitoksissa keskeytyä (Päihdetyön linjaukset vuosille 2012-2016) sieltä puuttuvan ohjelmatoiminnan johdosta. Tämä jakaa myös vangit eri arvoiseen asemaan sen mukaan, kumpaan rangaistusmuotoon heidät on tuomittu.

Sulettuun laitokseen tuomituilla on mahdollisuus hyödyntää vankilan tarjoamaa päihdekuntoutusta, kun avovankilassa vanki ohjaan vankilan ulkopuolelle kuntoutumaan. Tästä mieleeni nousi esitys jatkotutkimusaiheesta, jossa voisi tutkia avovankilassa ja suljetussa vankilassa kuntoutusta saaneiden vankien kokemuksia kuntoutuksesta. Tutkimus kysymykseksi muodostuisi tällöin onko suljetussa vankilassa tuomiota suorittava päihdeongelmainen paremman tarjonnan piirissä aina motivointiohjelmasta kuntoutusohjelmaan kuin avovankilassa tuomiota suorittava päihdeongelmainen vanki. Tasavertaisen tarjonnan vuoksi ohjelmatarjonta olisi hyvä olla erilaisten seuraamusikäntöjen välillä samanlainen, koska päihdeongelma ei häviä avolaitos- ja suljettulaitos vangeilta muulla kuin siihen suunnatulla motivointi- ja vaikutusohjelmatoiminnolla.

Päihdetyön linjauksissa (Päihdetyön linjaukset vuosille 2012-2016) mainitaan päihteiden rinnalla kulkevasta rikollisesta käyttäytymisongelmasta. Tämän mukaan suurin osa rikoksista tehdään päihtyneenä, jonka johdosta vankilassa tehtävällä päihdetyöllä on suuri merkitys vaikuttaa rikoksia vähentävästi ja siten parantaa yhteiskunnan turvallisuutta. (Päihdetyön linjaukset vuosille 2012-2016: 6). Kun puhutaan yksilöön vaikuttamisesta ja tämän rikolliseen käyttäytymiseen puuttumisen merkityksessä päihdekuntoutuksessa, korostuu tässä opinnäytetyön tutkimuksellisessa kulmassa avaamani Lähde-ryhmän arvojen merkitys *Rikoksettomaan elämäntapaan oppimisessa*.

Päihdetyön linjauksien (Päihdetyön linjaukset vuosille 2012-2016) mukaan motivoinnilla syntyvä vaikuttaminen tulisi tapahtua siten, että henkilöllä olisi kyky peilata ongelmiaan osallistumalla vertaisryhmätoimintaan vankilassa ja vankilan ulkopuolella. Kun ihminen pysähtyy miettimään ongelmaa ääneen, tämän ongelmaan on mahdollista antaa palautetta. Jos palautteen antajalla on *sopimus* suhteessa puhujaan, että hän saa antaa palautetta toisen ongelmaan vaikka kertomalla omasta näkemyksestä tuttuun asiaan mahdollistuu vertaiskokemus. Näiden kokemusten syntyminen on nähtävissä Lähde-ryhmässä ja yksilökeskusteluissa. Kokemuksesta on vangille hyötyä vertaisryhmätoiminnoissa, koska sama työtapaa kokemusten jakaminen ja saaminen rakentuu vahvasti vertaisryhmien toimintaan.

Positiivista on että vertaisryhmätoimintaan kannustetaan ja kokemusasiantuntijoiden osaamista arvostetaan kuntouttavassa vankityössä johon strategia myös painottaa. Ongelmana strategiassa nähdään se, että ulkopuolisten toimijoiden palveluita hyödynnetään varsin vähän

vankiloissa yksilötyössä sekä ryhmätoiminnassa (Rikosseuraamuslaitoksen strategia 2011-2020: 47).

Vankilassa tehtävässä päihdetyössä olisi kustannustehokkaampaa hyödyntää vankiloissa olevaa kokemusasiantuntijuutta vaikuttavien työmenetelmien kehittämisessä. Tällöin tuloksena voisi olla Lähde-ryhmän kaltaista toimintaa, jonka sisältöön on haettu vankilassa tehtävästä päihdetyöstä niitä hyödyllisiä elementtejä, jotka on kokemusasiantuntijuutta hyödyntäen nähty tukevan asiakasta tämän tavoitteessa rikoksettomaan elämään.

8 Lähde-ryhmä oppimisen välineenä

Vankeuslain 2§:n mukaan vankeuden täytäntöönpanon tavoitteena on mm. *edistää vangin rikoksetonta elämäntapaa*. Lauseesta *Valmiuksia rikoksettomaan elämään voidaan edistää tukemalla vangin elämänhallintataitoja sekä sijoittumista yhteiskuntaan* löytyy yhteensä kolme eri kohtaa, joiden tarkoitus on antaa keinoja vankeuden täytäntöönpanoon.

Vankeuslain täytäntöönpanolle asettamat tavoitteet ovat ikään kuin kirjoitettu *pääotsikoilla*, joita Rikosseuraamuslaitoksen puolesta avataan Päihdetyön linjauksilla vuosille 2012-2016, sekä Rikosseuraamuslaitoksen strategialla 2011-2020, joista viimeisin on laadittu hyvin pitkänmatkan tähtäimelle. Vankeuslain tulkinta olisi selkeää, jos laki avaisi tavoitteiden lisäksi täytäntöönpanon keinoja, joilla lainmukaiset puitteet järjestettäisiin. Asteittaisella vapauttamisella on tarkoitus *edistetään* tuomitun hallittua paluuta yhteiskuntaan. Valvonnan intensiivisyyttä on tarkoitus vähentää suunnitelman edetessä, sekä päihde- ja muun valvonnan tuella lisätä asteittain vapautuvan omaa vastuuta omasta vapautumisprosessistaan. (Rikosseuraamuslaitoksen strategia 2011-2020: 22). Edellä mainitusta kohdassa voitaisiin puhua myös oman vastuun *opettelusta* tai *taitojen oppimisesta*, joilla yhteiskuntaan palaaminen onnistuu. Sen sijaan Rikosseuraamuslaitoksen strategia 2011-2020 ei mainitse sanoja oppia - opettaa - opiskella - opetella - oppimaan menoa koko 16 sivuisessa julkaisussa.

Myös polku rikoksettomaan elämään ei tapahdu strategian mukaan oppimisen kautta, vaan aktiivisella verkostoyhteistyöllä. Myös Rikosseuraamuslaitoksen arvoissa mainitaan usko ihmisen mahdollisuuksiin muuttua ja kasvaa, mutta ei oppia tai opetella. (Rikosseuraamuslaitoksen strategia 2011-2020: 2). Rikosseuraamuslaitoksen toimitilarakenteen kerrotan tukevan avoimempaa täytäntöönpanoa siten, että valvonnaltaan erilaisissa laitoksissa on mahdollisuus osallistua monipuolisesti rangaistusajan suunnitelman mukaisiin toimintoihin, mutta ei koulutuksiin tai oppimiseen (Rikosseuraamuslaitoksen strategia 2011-2020: 13). Toimivilla tilaratkaisuilla ja toimintamalleilla mahdollistetaan kuntouttavan toiminnan järjestäminen ja arjen taitojen kehittyminen suljetuissa laitoksissa, mutta ei sanallisesti niiden opettelu tai oppiminen. Myös vankiloiden täytäntöönpanon

sisältöä kehitetään tavoitteena rikokseton elämä, mutta ei sanallisessa merkityksessä siihen oppiminen tai opettelu (Rikosseuraamuslaitoksen strategia 2011-2020: 13).

Jos oppimisen viitekehys liittyisi sanallisesti Rikosseuraamuslaitoksen arvoihin joihin sitä ei ole liitetty Rikosseuraamuslaitoksen strategiassa 2011-2020, mahdollistaisi se tarkemman sisällön asiakkaan kuntouttamiselle, ja tämän uuden oppimiselle. Se antaisi painoarvoa Lähde-ryhmän tapaisille oppimisen välineille vankeuden täytäntöönpanon tavoitteissa lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan, edistää vangin elämänhallintaa, edistää tämän sijoittumista takaisin yhteiskuntaan, sekä estää rikosten tekemistä rangaistusaikana. Rikosseuraamuslaitoksen arvoihin liitettävänä se näkyisi uskona ihmisen mahdollisuuksiin muuttua, oppia. Vastuun lisääminen *opettelu* tässä yhteydessä tulisi luoda Rikosseuraamuslaitoksen arvoihin myös oppimiseen näkökulman, vaikka sanaa oppiminen ei strategiasta löydy eikä sitä sen arvoissa lue (Rikosseuraamuslaitoksen strategia 2011-2020).

Asteittainen vapauttaminen, aktiivinen verkostoyhteistyö, arjentaitojen kehittyminen tai yhteiskuntaan sijoittaminen (Rikosseuraamuslaitoksen strategia 2011-2020: 22) ei aseta *asettujalleen, kehittyjälle, tai sijoitettavalle* yhtä vahvaa muutoksen pohjaa, kuin mitä asettaisi sana oppiminen. Yhtä lailla kuin päihteiden käyttö on opittu malli, voi siitä myös oppia pois. Sekin tapahtuu oppimisen kautta. Lähde-ryhmän- ja Rikosseuraamuslaitoksen arvoissa yksi arvo on melkein sama. Sen sijaan Rikosseuraamuslaitoksen arvojen lopusta tästä puuttuu tärkeä sana, oppia.

Lähteet:

Bloor, Michael, Frankland, Jane, Thomas, Michelle & Robson, Kate. 2001. (Reprint 2002) Focus Groups in Social Research. Introducing Qualitative Methods. London: SAGE Publications.

Collan, M. Rantanen, T. 2009. Kuntouttavasta osastotoiminnasta siviiliin suuntaavaan työhön. Näkökulmia Keravan vankilan WOP (Work Out Project) -projektin prosessiin. Teoksessa Rantanen, T. (toim.) Kuntoutus, vaikuttavuus ja kehittäminen. Näkökulmia rikosseuraamusalan työn kehittämiseen. Vantaa: Laurea-ammattikorkeakoulun julkaisusarja A-66, 75- 106.

Dunderfelt, Tony 1999. Elämänkaaripsykologia. WSOY-Porvoo.

Eskola, J. Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 7. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Hallituksen esitys eduskunnalle vankeutta ja tutkintavankeutta koskevan lainsäädännön muuttamiseksi. HE 45/2014 vp.

Hinkka, T. Koivisto, J. Haverinen, R. 2006. Kartoittava kirjallisuuskatsaus sosiaalisen kuntoutuksen työmuodoista ja niiden vaikutuksista. Stakesin raportteja 12 / 2006. Helsinki: Stakes

Hirsjärvi, S. Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S. Remes, P. Sajavaara, P. 2000. Tutki ja kirjoita. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino Oy.

Hirsjärvi, S. Remes, P. Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hyvinvointivaltion kriminaalipolitiikka, Kriminaalipoliittinen toimintaohjelma vuosille 2007-2011.

http://www.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURLapptype=BlobServer&SSURLcontainer=Default&SSURLsession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;filename=OMTH_2007_13_44_s.pdf&SSURLscontext=SatelliteServer&blobwhere=1243790093576&blobheadername1=ContentDisposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf (Viitattu 2.4.2012)

Jankkila, Hilikka (toim.) 2012: Green Care - Hyvinvointia pohjoisen luonnosta. Rovaniemen ammattikorkeakoulun julkaisusarja C 30.

Jiler, James. 2006. Doing Time in the Garden: Life Lessons through Prison Horticulture. Oakland, CA: New Village Press. Viitattu 31.3.2015. <http://www.nrs.fs.fed.us/pubs/gtr/gtr-nrs-p-39papers/13-jiler-p-39.pdf>

Jokinen A, Juhila K. (2008). Sosiaalityö aikuisten parissa. Tampere: Vastapaino

Kajander, H. Vesämäki, J, Malinen, A. Rappe, E. 2014: Juuret vapautteen-projektitiimi 2014. Vihreää valoa vankiloihin, green care -opas vankilatyöhön. Rikosseuraamuslaitos. PDF-dokumentti osoitteessa: http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/4RI6ShuE3/GreenCare_opas_vankiloihin.pdf

Karjalainen, V. Vilkkumaa, I (toim.) 2004. Kuntoutus kanssamme. Ihmisen toimijuuden tukeminen. Stakes. Saarijärvi: Gummerrus Kirjapaino

Lincoln, Y. Cuba, E. 1985: Naturalistic Inquiry. Beverly Hills, CA: SAGE.

Linderborg H., Suonio M. & Lassila T. (toim.) Sosiaalityö ja sosiaalinen tuki. Rikosseuraamusalan julkaisu 1/2014. Suomen Yliopistopaino - Juvenes Print.

Mikkonen, Juha 2006. Transaktioanalyysi persoonallisuus- ja vuorovaikutusteorianä. Psykologia lehden julkaisu 05/2006

Mitä on Green Care. Osoitteessa: <http://www.gcfi.fi/MitaOnGreenCarePaavalikko.2015>.

Rantanen, T. 2009. KUNTOUTUS, VAIKUTTAVUUS JA KEHITTÄMINEN. Näkökulmia rikosseuraamusalan työn kehittämiseen. Vantaa: Laurea-ammattikorkeakoulun julkaisusarja A.66.

Rappe, E. Malin, M. 2009. Green care mielenterveytyössä. Suomen maataloustieteellinen seura. PDF-dokumentti. Viitattu 7.2.2015. <http://www.smts.fi/jul2010/esite2010/059.pdf>.

Reinikainen, Pepi. 2007. Elämänkaarikirjoitus ja ihmisen vuodenaajat. Helsinki: Kirjapaja.

Rikosseuraamuslaitos 2012. Päihdetyön linjaukset vuosille 2012-2016

Rikosseuraamuslaitos 2011. Rikosseuraamuslaitoksen strategia 2011-2020 Ruusuvuori, J. Tiittula, L. (toim.). 2005. Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Osuuskunta Vastapaino. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Rantanen, Teemu. 2009. Kuntoutus, vaikuttavuus ja ”sosiaalinen”. KUNTOUTUS, VAIKUTTAVUUS JA KEHITTÄMINEN. Näkökulmia rikosseuraamusalan työn kehittämiseen. Teoksessa Rantanen, T. (toim.) Kuntoutus, vaikuttavuus ja kehittäminen. Näkökulmia rikosseuraamusalan työn kehittämiseen. Vantaa: Laurea-ammattikorkeakoulun julkaisusarja A-66, 107-123.

Tourunen, Jouni. 2000. Epäilyksen polttopisteessä. Tutkimus kuntoutusosastosta vankilassa. Stakes 112/2000.

Tourula, M. & Rautio, A. 2013. Terveyttä luonnosta. Oulu: Thule.instituutti, Oulun yliopisto ja Metsähallitus.

Soini, Katriina, Ilmarinen, Katja, Yli-Viikari, Anja & Kirveennummi, Anna 2011. Green care sosiaalisena innovaationa suomalaisessa palvelujärjestelmässä. Yhteiskuntapolitiikka 76 (2011): 3. PDF-dokumentti. Viitattu 8.1.2015.
https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/mtt/hankkeet/greencare/mita/Soini_Yhteiskunta_politiikka.pdf.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 9. uudistettu laitos. Vantaa: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Toikko, Rantanen, T 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere University Press.

Vankeuslaki. 2005. N:o 767. Suomen säädöskokoelma.

Yli-Viikari, Anja; Kirveennummi, Anna; Lilja, Taina ja Soini, Katriina 2010. Green Care: Sosiaalinen innovaatio maatalouden ja hyvinvointipalveluiden rajapinnassa. Maataloustieteen päivät 2010, Green care hoitomuotona. Viitattu 8.1.2015.
<http://www.smts.fi/jul2010/esite2010/060.pdf>

Yli-Viikari, Anja & Lilja, Taina & Heikkilä, Katariina & Kirveennummi, Anna & Kivinen, Tapani & Partanen, Ulla & Rantamäki-Lahtinen, Leena & Soini, Katriina 2009: Green Care - terveyttä ja hyvinvointia maatilalta. Maa- ja elintarviketalous 141 69s. Maa- ja elintarviketalouden tutkimus keskus. Tampere.

Liite 1. Suostumus haastatteluun

Suostumus haastatteluun

Opiskelen Laurea ammattikorkeakoulussa Vantaalla ja olen tekemässä opinnäytetyötäni. Opinnäytetyöni aihe on Vankien kokemuksia Demo -ryhmän toiminnasta ja kuinka ryhmä palvelee vankeuden täytäntöönpanon tavoitteita.

Tarkoituksena on tutkia DEMO -ryhmästä vankien kokemuksia mikä ryhmässä on ollut toimivaa, mikä ollut hyödyksi ja mitä tuli kehittää. Opinnäytetyöhön liittyvän aineiston kerään haastatteleamalla neljää DEMO -ryhmää suorittavaa, tai suorittanutta vankia Keravan vankilassa.

Haastattelut kestävät noin tunnin. Haastattelut nauhoitetaan ja niitä säilytetään siihen asti kun opinnäytetyö on valmis. Nauhat säilytetään niin, ettei ulkopuolisilla ole mahdollisuuksia päästä niihin käsiksi. Aineistoa tullaan käsittelemään vain tähän tutkimukseen liittyen ja ehdottoman luottamuksellisesti niin, ettei yksittäisiä henkilöitä voida tutkimusraportista tunnistaa. Haastatteluun suostuminen on täysin vapaaehtoista ja siitä voi kieltäytyä missä vaiheessa tahansa. Ennen lopullista versiota haastateltavat saavat lukea ja kommentoida, että olen oikein ymmärtänyt ja tulkinnut heidän kertomustaan. Nauhat ja haastattelut hävitetään opinnäytetyön valmistuttua.

Annan suostumukseni käyttää nauhoitettua haastatteluaineistoa opinnäytetyössä Kuinka DEMO -ryhmän toiminta palvelee vankeuden täytäntöönpanon tavoitteiden saavuttamista.

Opinnäytetyön tekijä on ohjaaja Mika Seikku (Rikosseuraamuslaitos).

Aika ja paikka

Allekirjoitus

Mika Seikku

Nimen selvennys

Tätä tutkimuslupaa on samasanaiset kappaleet yksi haastateltavalle ja yksi tutkimusentekijälle.

Liite 2. Teemahaastattelujen runko

Teema 1. Miten ryhmätoiminta edistää vangin rikoksetonta elämäntapaa?

- miten ryhmätoiminta edistää mielestäsi rikoksetonta elämäntapaa?
- Mikä vuoksi hakeuduit ryhmätoimintaan? (ransu, kehotus, oma halu, uteliaisuus, ajanvietto, muutoksen haku elämään, omiin ongelmiin vastauksien löytäminen, suositus..)
- Millaisena koit oman roolisi ryhmäläisenä? (vangin rooli, rikollisen rooli, isän rooli, muu rooli, rooliristiriidat,)
- Millaisena koit luottamuksen rakentumisen itsesi ja ryhmän välille? (mitä sait luottamuksen rakentumiselta, miten luottamuksen rakentuminen syntyi, vai koitko esteitä sille)
- Millaisena koit henkilökunnan ryhmässä? (virkamiehet, luottamuksen rakentuminen, vuorovaikutuksen rakentuminen, keskustelitko asioitasi henkilökunnan kanssa ryhmän ulkopuolisella ajalla)
- Koetko että ryhmätoiminta edesauttaa sinun rikoksetonta elämäntapaa vankeusaikanasi? (kaveripiirin muutos, keskustelujen taso/asteiden muutos, rikosmyönteisyyden muuttuminen, ajatusmallit)

Teema 2. Mitä vaikutusta ryhmätoiminnalla on rikosten tekemiseen rangaistusaikana?

- mitä vaikutusta ryhmätoiminnalla on mielestäsi rikosten tekemiseen rangaistusaikana?
- Mitä vaikutusta ryhmätoiminnalla on omakohtaisesti sinun elämäntapaan koskien rikosten tekemiseen rangaistusaikana?

Teema 3. Miten ryhmätoiminnalla edistetään vangin valmiuksia rikoksettomaan elämään?

- miten ryhmätoiminnalla edistetään mielestäsi vangin valmiuksia rikoksettomaan elämään?

- Mitä sait ryhmältä (Käydään läpi ryhmän sisältö. Millainen ryhmän sisältö mielestäsi on, palveliko se sinun tarpeita, millaisia kokemuksia ryhmän sisältö sinulle tarjosi, millaisia kokemuksia ryhmästä sinulle jäi)
- Onko tavoitteesi rikokseton elämä? Mitä hyötyä ryhmästä oli sinulle, ajatellen rikoksetonta elämää? Mitä lisätietoa ryhmä toi sinulle tähän liittyen?

Teema 4. Miten ryhmätoiminta edistää vangin elämähallintataitoja?

- miten ryhmätoiminta edistää mielestäsi elämähallintataitoja?
- Mitä koit ryhmässä hyväksi ja tarpeelliseksi? (mistä ryhmäkerroista koit hyötyneesi, mitä sait niistä, mitä ne sinulle merkitsi)
- Mitä koit ryhmässä turhaksi ja tarpeettomaksi?
- Mitä kehitettävää mielestäsi ryhmässä olisi?
- Millaista ryhmäkokonaisuutta tai ryhmäosiota olisit kaivannut ryhmään?
- Koetko että ryhmätoiminnalla on vaikutusta edistää sinun elämähallintaasi? (arkirytmi, päihteettömyys, talousasioiden hallinta, masentumattomuus, positiivisuus, aktiivisuus, harrastaminen, yhteydenpito läheisiin jne.).

Teema 5. Miten ryhmätoiminta edistää vangin sijoittumista yhteiskuntaan?

- miten ryhmätoiminta edistää mielestäsi vankeuden jälkeen sijoittumista yhteiskuntaan?
- Oletko hyödyntänyt ryhmässä oppimaasi, näetkö mahdollisena hyödyntää?
- Koetko ryhmätoiminnalla olevan vaikutusta omaan yhteiskuntaan sijoittumisellasi? (harrastaminen, järjestötoiminta, kuntouttava työtoiminta, työpaikan saanti jne.)
- Hyötyykö ryhmästä mielestäsi henkilö, joka ei koe ongelmaa suhteessaan ryhmässä käsiteltäviin asioihin? Millä tavalla, miten?
- Mitä uusia mahdollisuuksia tai ideoita ryhmätoiminta on Sinulle tuonut ajatellen vapautumistasi jälkeistä aikaa?

- Mitä uusia taitoja (tai uutta suhtautumistapaa) olet oppinut siviilielämässä pärjäämistä ajatellen?
- Mitä vankeinhoito (vankeusaika toimintoihin ja ohjelmiseen) voisi ottaa opiksi ryhmätoiminnasta (mitä normaalista vankeinhoidosta puuttuu sellaista mitä on DEMO -ryhmässä ja on toimivaa vangin ja hänen vapautumisensa kannalta)?
- Kuvittele jos vapautuisit ilman DEMO -ryhmään osallistumista - mitä jäisi uupumaan?